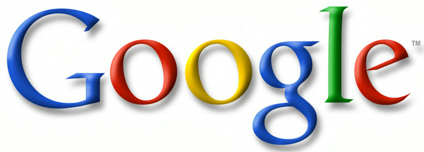

SLÆGTER

SLÆGTER

SLÆGTER

IAGTTAGELSER FRA EN SINDSSYGEANSTALT

AF

DR. FR. LANGE
OVERLÆGE VED MIDDELFART SINDSSYGEANSTALT

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL, NORDISK FORLAG
1904

KØBENHAVN ··· GRÆBES BOGTRYKKERI

Som et fast og bindende Næt ligger „Slægten“ over hele det menneskelige Samfund i dets Udvikling og Gang gennem Tiderne; saaledes har det været erkendt fra de ældste Dage. De første Mosebøger er Slægtebøger fremfor nogen. Af Davids Slægt og Stamme skulde Frelsen oprinde. I det frie Grækenland tegnede de store Slægter sig glansfuldt eller svindende hen i mørke Skygger paa rent menneskelig Vis. Det faste romerske Samfund var i sin Opgang bygget paa Slægternes Magt og Sammenhold. I Norden stod Slægt mod Slægt, og Hævnens Pligt hvilede paa enhver af dens Led som en hellig Pligt overfor den, der forbrød sig mod Slægten. I det nye Samfund, det der byggedes op i Europa, efter at Folkevandringerne havde opløst de gamle Tilstande, og den nye Verden atter havde samlet sig under Kristendommens Fane, er det atter Slægten, som samler sig og tager Herredømmet under Lehnsvæsenets og Adelens haarde Haand, indtil den sluttelig havner ud i det absolute Kongedømme, Slægtens Triumf, hvor den herskede med en Magt og i en Skikkelse, som end ikke den romerske Kejsertid i sine vilkaarligste Perioder havde kendt det, fordi de enkelte Hersker-

slægter dengang vexlede med saa korte Afbrydelser. Længe stod Menneskene i den nyere Tid imod, gennem Menneskealdre stod Kampen, om Slægtsideen skulde sejre i et saadant Omfang; men Udviklingen førte det med sig, og Slægtens Herredømme naaede en Magt som aldrig før. Der spurgtes slet ikke mere om det enkelte Individ og dets Værdi; Individet bares helt og holdent af sit Slægtsmærke. Om det var et umodent Barn, om det var et stakkels umyndigt Væsen eller en ødelagt og vanslægtet Skikkelse, der sattes til med en uindskrænket Magt at raade over Landenes og Folkenes Skæbner — Ingen spurgte derom. Saa dybt og fast havde Slægtstanken voxet sig ind i den menneskelige Bevidsthed, at ikke blot ingen opponerede derimod, men at den gennemgaaende var gaaet ind deri som et Symbol paa den højeste Lykke, som den naturlige og ene gyldige Afspejling af det guddommelige Herredømme, Himlen selv overført paa jordisk Grund og paa jordiske Forhold.

Og Slægten giver Styrke, fordi den giver Sammenhold, lige fra den enkelte Familie og op til de bredeste og videste Lag. „Udenfor sin Slægt er Araberen retsløs og prisgiven enhvers Forgodtbefindende; indenfor den er han beskyttet og véd, at enhver af Slægtens Medlemmer betragter ham som sin egen.“ (Buhl: Muhameds Liv.) Det er vel det enkelte Menneske, som erhverver og grundlægger, men det er Slægten, der bevarer og konsoliderer, hævder, fæstner og styrker. Den er det konservative Princip, som giver den menneskelige Udvikling Holdning og Karakter, som langsomt knæsætter og udformer de Tanker, der har Forudsætninger i sig til at leve og gro, som giver

dem Væxt og Styrke og skærmer dem imod de hastige og pludselige Omslag, der er den menneskelige Organismes Væsen og Natur imod.

Slægten bestaar af Individerne; men saa længe som disse Slægtens enkelte Led ikke føler sig som Dele af den store Helhed, Slægten danner, bestaar denne ikke som reel Magt. Først under denne Følelse danner Slægten sig, og dette Baand, som de enkelte Medlemmer føler sig mere eller mindre behersket af, gør vel ingen af dem sig ganske fri for, naar først Slægten er dannet. Det enkelte Individ kan bryde ud af Slægten, kan under anden Indflydelse stille sig i Opposition til den; men selve denne Opposition bliver da atter et hæmmende Baand, der binder ham og gør ham delvis ufri.

Bag Slægterne staar de ufødte Slægter. Det er ikke blot de Individer, der endnu ikke har set Dagens Lys, men det er ogsaa de Slægter, der endnu ikke føler sig som saadanne; Grupper, der først lidt efter lidt er ved at udforme sig og blive sig selv bevidst som Magt. Det er Muldjorden, hvorfra det stadigt friske Næringsstof skal komme, der skal danne Afløsningen for de bestaaende Slægter, naar disse dør; som skal hæve Arven og føre den et Stykke videre frem, indtil den selv bliver til Slægter, voxer, sejrer, hersker og dør.

Gennem Tiderne har Slægterne siddet inde med en næsten ubegrænset Magt; det menneskelige Samfund har i en overvejende Grad været bygget paa dem. Vel voxer den spirende og frodige Undergrund efter Naturens Lov op og undergraver dem; men dette Nederlag gaar ikke ud over Slægterne eller

Slægtens Begreb, kun over den enkelte Slægt. Der har ogsaa i Tidernes Løb været gjort Forsøg paa at styrte Slægternes Betydning; Revolutioner har bragt Omvæltning deri; ja det kan vel siges, at enhver Revolution, den være rettet imod hvilken Magt eller Idé, det skal være, altid just har vendt sig imod de Slægter, der har siddet inde med Herredømmet i Kraft af denne aandelige Myndighed. Men atter har Slægternes stærke Liv og Betydning i Verdens Udvikling lukket sig derover. Og selv om Revolutionerne ikke er blevet uden Virkning, saa har dog Udviklingens kontinuerlige Gang hævdet sig og fortsat sit lige Løb i Slægternes Skikkelse.

Dette er Slægten i dens Glans. Men allerede fra de ældste Tider har man ogsaa vidst, at Slægten som alt andet er Forvandlingens Lov underkastet, at der jævnsides med Slægtens Opgang og Herlighed ogsaa gaar andre Strenge, der betegner dens Fald og Undergang, hvad man i vore Dage kalder dens Degeneration. Kain er det første Exempel i Slægten. Medens Adams Æt efter Mosebogens Sagn hæver sig til den Magt og Herlighed, at Alverden skal befolkes af dens Efterkommere, saa staar Kain som Forbilledet paa Forbandelsen i Slægten; medens Seths Efterkommere forplanter sig i uendelige Led, saa udslukkes Kains efter ganske faa. Er det ikke den samme Lære, der gaar igen i Atridernes Slægt med de himmelfødte og de jordiske Børn, hvor Klytemnæstras mørke og grufulde Skikkelse betegner Slægtens Opløsning og Undergang. Og jo længere vi kommer frem i Historien, jo fastere Fod vi faar under Fødderne, desto fastere Former antager ogsaa denne Erfaring. Den

engang saa glansfulde juliske Slægt ender i Sindssygdom og brødefuld Forvirring. I Middelalderens ældre Tid slukkes Karolingernes mægtige Herskerfamilie, der paa sit Højdepunkt staar som Kulturens stærkeste Bærer, i svagsindet Opløsning. De store engelske Kongefamilier, dem Shakespeare har skildret i sine historiske Skuespil, havner ud i aandelig Slaphed og voldsomme Forbrydernaturer. Og saaledes overalt. Alle Landes Historie — vor egen med — kan give sine store og vægtige Bidrag til Belysning af Sagen.

Endnu var det dog kun Sagen i dens Almindelighed, man forstod og dvælede ved. Det var Forholdene fra det enkelte Individs Liv — Væxten, Modenheden, Nedgangen — man overførte paa Slægternes Liv og forstod som en almengyldig Kendsgerning og Lov for alt det skabte. Slægtsbegrebet selv, i al dets Magt og Glans, blev ved at fejre sine Triumfer og har vel, som allerede ovenfor berørt, aldrig hersket med større Magt end op imod den nyere Tid.

Men efter den store Fanfare, hvormed den franske Revolution indblæste en ny Tid, begyndte der at rokkes mere og mere ved disse Forhold. Den direkte Følge, som denne Begivenhed førte med sig, var det Napoleontiske Herredømme, fra én Side set et Slag i Ansigtet paa Revolutionen og dens Ideer, men fra den anden Side set dog ogsaa dens Frugt og Fuldkommengørelse, for saa vidt som det viste det enkelte Individs Kraft og Styrke overfor det gennem Aarhundreder nedarvede Slægtsherredømmes Magt og Traditioner. Vel lukkede Udviklingens Bølger sig atter over denne Episode; thi mere kan det vel næppe siges at have været; men som Forbillede og Exempel

staar dog den enkelte Skikkelse — hvor meget han end selv kan have forsyndet sig imod den Idé, der var hans bærende Kraft — uudslettelig i Menneskeslægtens Udviklingshistorie.

Ringen var bristet. Det Baand, der som et tidligere Tiders Styrkebælte havde lagt sig om Tilværelsen og givet den Fasthed og Holdning, havde slaaet en Revne og var nu ikke længer en uantastelig Helligdom, men et Fænomen, hvis Værdi var Tvivl og Kritik underkastet som alt andet. Forhen havde Slægtsbegrebet været saa stærk en Magt, at senere Generationer — naar det virkelige, naturlige Baand var bristet — havde søgt at knytte sig til de sunkne Slægter ved at optage deres Navn og Skjoldemærke. Men det nittende Aarhundrede, der vel maa siges at have været et af de foretagsomste og virkningsrigeste, Menneskelivet har kendt, og et af dem, som indenfor sit korte Spand af Tid har ævnet mest at forandre Verdens Udseende og Forhold, har vel ikke mindst søgt og fundet sin Opgave i at undergrave og nedbryde gamle Forestillinger og Traditioner, der hidtil havde ligget som en bindende og beherskende Magt over Livet i dets forskellige Udfoldninger, og erstatte dem med andre. Og iblandt disse er Degenerationslæren — Læren om Slægternes Opløsningsproces — ubestridelig en af dem, hvorover det med størst Interesse, ja man tør vel uden Overdrivelse sige med størst Lidenskab har kastet sig.

Og der er vel en Lov for, at naar en Sag først er blevet Tvivlen underkastet, saa vaagner den indgaaende og kritiske Undersøgelse ligesom af sig selv op og griber Spørgsmaalet an, maaske fra Sider, som

man fra først af slet ikke havde tænkt paa, kom den Sag ved. Saaledes gik det ogsaa her. Og det var fra en af den nye Tids egne Nydannelser, den moderne Sindssygeanstalt, saaledes som det humane og demokratiske Syn paa de fattige og lidende Existenser just havde skabt den, at Spørgsmaalets Behandling og Løsning skulde komme. Før den Tid havde Sindssygeanstalterne kun været et Værn, som Samfundet havde brugt til at skaffe sig Sikkerhed mod dets ubeherskede og ustyrlige Elementer; fra det nye Aarhundredes Begyndelse, da *Pinel* i Ordets egentlige Forstand brød de Sindssyges Lænker, blev Sindssygeanstalten et Værn for den Syge, et Middel til at skaffe ham hans Sundhed igen, eller — om det glippede — et Hjem til at give ham Fred og Ro for Verdens Overlast og Misforstaaelse; men tillige et frugtbart Udgangspunkt for Forstaaelsen af denne, maaske den dybeste af alle menneskelige Lidelser.

Det var da fra dette nye Observationsfelt, at Læren om Slægternes Degeneration skulde udgaa — særlig knyttet til *Morels* berømte Navn. Det var nu ikke længere ved den almindelige Betragtning af Slægternes Udvikling som Forandringens Lov underkastet, at man blev staaende; men det var Lovene for selve denne Opløsningsproces man fik et nøjere og mere indgaaende Kendskab til. Man saa, at ligesom der for det enkelte Individ gælder visse faste Regler — som det er lettere at følge i det korte Spand af Tid, et saadant Liv omfatter — hvor Væxt og Udvikling fører til Modenhed, og at denne atter slutter i Nedgang og Opløsning, den samme Lov gælder ogsaa for Slægten. Man godtgjorde paa utvivlsom Maade, at

naar en Slægt har naaet sit Højdepunkt, saa synker den atter ned igennem et vist regelmæssigt Antal af Slægtled, indtil den ender i Degenerationens Opløsningsproces for sluttelig definitivt at udslettes og dø af Mangel paa frodig og spirende Kraft. Til Trods for de Faktorer, som kunde synes at bryde eller dog forvirre denne Lov, saa staar de klare Linier i dens ubarmhjertige Bud saa ubøjelig fast, at de, skjøndt de i Begyndelsen, Verden over, mødtes med Tvivl og Protest, snart vandt almindelig og ubestridt Tilslutning. Og at de har gjort deres Virkning, at de er slaaet ned i Menneskeheden som et Glimt, der har bidraget sit til Forstaaelsen af hele Tilværelsen, derom vidner sikrest den ubestridelige Kendsgerning, at denne Lov om Slægtens Degeneration i den sidste Menneskealder vel mere end noget andet af Tidens store Spørgsmaal har bemægtiget sig Menneskehedens Tankegange, saa at man nu næsten ikke kan slaa en ny Bog op eller flygtigt løbe en Avis igennem uden at finde Motiver — ofte i en løs og slet forstaaet Skikkelse — fra dette store tragiske Hovedmotiv i Menneskeslægtens Liv.

Naar det da er fra Sindssygeanstalten, at dette Lys er kastet ud i Verden, er dette ikke nogen Tilfældighed; i disse Hjem, hvor visse Sider af den menneskelige Elendighed har fundet deres Oprejsning eller deres Støtte, har man en særlig god Lejlighed til at undersøge og vurdere denne Opløsningsproces, ganske simpelt fordi det er det samme Organ, hvorom det her i første Instans drejer sig, som i sin patologiske Tilstand fører det enkelte Individ som Patient til Sindssygeanstalten, og som paa den anden

Side betinger Slægtens Degeneration. Som Individ er det enkelte Menneske noget for sig; det bestaar af et Konglomerat af Organer, der staar i et bestemt Vexelforhold til hverandre indbyrdes, og som i deres Samspil betinger Individets Natur og Ejendommelighed. Som Del af en større Helhed — i første Instans Slægten, i fjernere Række hele det store menneskelige Samfund — er det enkelte Individ kun repræsenteret af sin Hjerne. Den alene bestemmer dets Plads og Rang i Helheden, hvad enten denne er snævrere eller videre; under dens Herredømme er alle Individets andre Organer og Kræfter lagt; selv Kønslivet, den anden Udfaldsport overfor Omverdenen, betinges i sin Værdi for Verden ganske af Hjernens styrende og regulerende Magt. Kun under Hjernens Overhøjhed faar de andre Organer Betydning ud over det enkelte Individs Samspil med sig selv alene. Det er saaledes Hjernen, og den alene, der forbinder Individerne til Slægter. Afkom er i og for sig ikke Slægt; denne udformes kun gennem det forstaaende og bevidste Liv, det som har sit Organ i Hjernen.

Og som det saaledes er Hjerneorganets Styrke eller Svaghed, der bestemmer Individets virkelige Rang i ethvert af Livets mangfoldige Vexelforhold, saaledes er det ogsaa til syvende og sidst det endelige Maal for al menneskelig Viden at forstaa Hjernens Betydning og Magt, for saa vidt som den er Bærer af Livets højeste Funktioner, de psykiske. Hjernen i sin Helhed omfatter mange andre Faktorer, men de refererer sig kun til den enkelte menneskelige Organisme; og naar man gransker dem og denne i deres uendeligt nuancerede Vexelforhold, er det dog

til syvende og sidst kun Gennemgangsleddet, der skal føre os til Klarhed over Menneskeskikkelsen i dens hele Sammenhæng med sig selv, i dens Herlighed som Bærer af den menneskelige Aand. Og saaledes ud til alle Sider. Forsker man Naturen i dens dunkleste Forhold paa alle Omraader, saa er det vel i første Instans et Udslag af den menneskelige Hjernes aldrig tilfredsstillede Arbejdstrang, der søger sit Virkefelt overalt; men Maalet bliver dog altid sluttelig det at finde Forudsætninger, Synspunkter eller Sammenligninger, der kan tjene til Belysning og Forstaaelse af Menneskets egne ejendommelige højeste Livsfunktioner. Og dykker man ned i Jorden for at finde Resterne af de svundne Tiders Kultur, saa er det dog tilsidst ikke Fundene selv, hvor glansfulde og skønne de end kan være, der vækker vor intensiveste Interesse; men vi fængsles stærkest og længst af dem, fordi de bliver Midler til Forstaaelse af den menneskelige Aands — den menneskelige Hjernes — Udvikling gennem Tiderne. Og saaledes paa ethvert Punkt. Som alt, hvad der af menneskeligt er sket eller sker eller skal ske her paa Jorden kun er et Udslag af den menneskelige Hjerne, saaledes er al vor Stræben kun at underordne Verden under denne Magt — at gøre os Jorden underdanig — og samtidig at lære dens egne Kræfter og Omraade at kende. Men medens de fleste andre Linier kun middelbart og ad lange Omveje fører ind imod Centrum, saa er Sindssygeanstalten ubestridelig et af de nærmeste Observationsfelter for dette det centraleste af alle Studier. Her lærer man Organet direkte at kende i dets mangfoldige psykiske Virksomhed — ganske vist særlig

fra dets Vrangside, i dets mangelfulde, tildels ødelagte Skikkelse; men ogsaa derudfra falder der Lys over dets Funktioner og Ejendommeligheder.

Og det, som det i denne Sammenhæng gælder at klare, er netop den menneskelige Natur i dens Undergang, dens Degeneration. Det er ikke min Hensigt paa dette Sted at gentage alt det, der er iagttaget og lært om den Sag. Det er sagt saa tidt; jeg selv har andet Steds i Korthed sammenfattet, hvad der forekommer mig at være de vigtigste Hovedlinier i disse Forhold[1]). Hvad jeg her har til Hensigt, er at drage Linierne noget videre, at føre Kendskabet til Fænomenerne ind under et skarpere og mere bestemt Synspunkt. Og det er ikke Forholdene i det enkelte Individs Tilstand eller Sygdom, jeg vil dvæle ved; men fra Kendsgerningerne, saaledes som de viser sig i Sindssygeanstalten, vil jeg forsøge at kaste Lys over dem, saaledes som de tegner sig ude i Livet med dets rige og mangfoldige Forhold, og prøve paa at fastslaa den Rolle, som de — saa vidt vort mangelfulde Kendskab rækker — synes at spille der. Selve Degenerationsforholdets Existens forudsætter jeg som en given Kendsgerning, der staar fast.

Fra Sindssygeanstalten tager jeg altsaa mit Udgangspunkt til at betragte Livets brogede Forhold; og der er vel heller næppe noget Arbejdsfelt, hvor man har en baade saa rig og let Lejlighed til at overskue Betydningen af Hjernen og dens Virksomhed, baade for det enkelte Individ og for Tilværelsen i dens Helhed som dette. Naar man ser hele Rækken af disse

---

[1]) „Om Arvelighedens Indflydelse i Sindssygdomme“ og „de vigtigste Sindssygdomsgrupper i kort Omrids“.

Syge, hvadenten deres Sygdom kun er af forbigaaende Betydning, eller varer for hele Livet, saa kan man umulig være blind for, hvordan en Abnormitet i dette Organ paa en helt anden Maade isolerer Individet fra alle dets naturlige Forbindelser og forrykker dets hele Tilværelse i Livets normale Rammer, end hvor Talen er om Legemets andre Organer. Selvfølgelig findes der indenfor disse Mure Gradsforskelligheder af stor og vidtrækkende Betydning; der findes sindssyge Mennesker, om hvilke man i alt Fald billedlig kan sige, at kun en Farvenuance, en let Forvanskning af Belysningen skiller dem fra det klare Syn og den rigtige Opfattelse; og der findes andre, for hvis Øje hele Tilværelsens faste Bjælkeværk er forskudt og kommet i Ulave; og endelig dem, hvis hele Opfattelse og Forstaaelse er sløvet og afstumpet, saa at de ikke mere er i Stand til at erkende Livets Linier og Former; men alle staar de — om end i forskellig Grad — fremmede og uforstaaende overfor den virkelige Verden og dens Fænomener.

Det er altsaa den enkelte Hjernes Værdi, der bestemmer Individets Plads i Livet og Samfundet. Naturligvis paavirkes denne ogsaa af mangfoldige ydre Hensyn og Forhold; om et Individ er født i den ene Sfære eller den anden, giver selvfølgelig højst forskellige Forudsætninger og Udgangspunkter. Men inderst inde findes Spørgsmaalets Kærne dog kun bestemt ved og afhængigt af Organets Kraft og Værdi. En sundt og energisk virkende Hjerne er i Stand til Alt, hvad der overhovedet ligger indenfor Mulighedernes Grænser; den bærer Marchalstaven i Tornystret; de udvortes Hindringer er kun af underordnet Betydning

i Forhold til dens egen Styrke. Da ingen Hjerne kommer til Verden uden givne, nedarvede Forudsætninger, er den vel altid, selv i den normaleste Tilstand, hvori vi overhovedet kender den, i Besiddelse af en vis Ensidighed i sit Anlæg, der i det enkelte Tilfælde gør den mere skikket til den ene end til den anden Opgave af dem, Livet byder. Men i og for sig findes der vel her paa Jorden ikke det Maal, som den fuldt arbejdskraftige Hjerne ikke er i Stand til at naa. Det er derfor det mest centrale økonomiske Spørgsmaal her i Verden at have sin Hjerneorganisme i den fuldkomneste Orden. Derpaa hviler til syvende og sidst alle Forudsætninger for Livet. Og som al Magten ligger i Hjernen, saaledes ogsaa Evnen til at bære Byrderne, til ligevægtigt at bøje sig under Tilværelsens Aag. Ogsaa det lærer man — i omvendt Billede — i en Sindssygeanstalt.

Hjernen, jeg taler her om den kun i dens Egenskab af Bærer for det psykiske Liv, i strengere Forstand altsaa Hjernens Kortikalsubstans, er et Organ ligesom alle Legemets andre Organer, bestemt til at optage et Stof, bearbejde det og atter lægge det fra sig i omdannet, forbrændt Skikkelse. I saa Henseende er den ikke forskellig fra noget af Legemets andre Organer. Ligesom Fordøjelseskanalen optager Næringsmidlerne og omdanner dem paa deres Vandring igennem den, saaledes optager og forbrænder Hjernebarken sit uden Individets aktive eller bevidste Indgriben i Processen, om det end er i Stand til at følge og iagttage den paa forskellige Tidspunkter af dens Forløb, ganske som det ogsaa kan det under Fordøjelseskanalens Forbrændingsproces. Men me-

dens der ved denne er Tale om det Ernæringsstof, der behøves for at holde det enkelte Individs private Økonomi vedlige, saa er det Stof, der gennem Sandse-organerne tilføres Hjernebarken, af en helt anden Natur; men det forbrænder ligesom hint og forlader atter Organet i Skikkelse af motoriske Udslag, der ytrer sig i Tale og Handling — med mindre man vil føre Talen hen under Handlingen — de to Former, hvorunder Individet gør sig gældende og hævder sin Egenstilling overfor den store Verdenshelhed udenom sig. Sker Tilførselen paa regulær Maade, og er Forbrændingsapparatet i den tilbørlige Orden, saa forløber Processen ogsaa med fuldkommen Nøjagtighed og fører til det rigtige Facit; men det er et Vidnesbyrd om Livets uendelige Mangfoldighed, at næppe to Hjerneorganismer er fuldstændig overensstemmende i deres Anlæg, lige saa lidt som to Fysionomier, selv ikke de, der kommer hinanden aller nærmest — maaske af den samme Grund — er det. Derfor tænker to Mennesker vel heller aldrig fuldstændig ens. Ingen Hjerne i Verden er vel at betragte som den absolut normale; for det første er den et Produkt, der er givet Individet i Arv fra dets Forfædre, dets hele Slægt; de Ejendommeligheder, der er udformede under disse Forudsætninger, gaar utvivlsomt over paa Afkommet og giver dette fra Oprindelsen af en Særstilling, som bliver karakteristisk for det, hvad enten dette nu — for kun at antyde enkelte Hovedlinier — bestaar i det endnu træge, uudviklede Organ, gennem hvilket Stoffet forbrændes tungt og vanskeligt, men paa normal og regelmæssig Maade og med Mulighed for at naa til det rigtige Resultat, eller det er det gen-

nem Generationers Arbejde forslidte og udglattede Organ, hvor Processen forløber med uregelmæssig Lethed og giver ufuldkomne og forjaskede Udslag; eller endelig, hvor Organet er overleveret fra Forfædrene i en gennem virkelig Sygdom perverteret og forvansket Form, der hos Afkommet fortsætter sig med lignende bugtede og uregelmæssige Linier. Og dernæst er Hjernebarkens Organisme et Resultat af selve Individets eget Liv og Udvikling, saaledes som det har udformet sig paa ethvert tidligere Stadium af dets Tilværelse. Og disse to Faktorer fører da til, at enhver Hjerne i Verden faar sit særlige og ejendommelige Præg, om end alle Hjerner have det fælles Grundlag i deres almindelige Anlæg og Arbejdsmaade. Under den evindelig gentagne Omdannelses- og Forbrændingsproces styrkes og udvikles Hjernen som ethvert Organ, der bruges paa hensigtsmæssig Maade og efter sit bestemte Formaal, og denne Udvikling viser sig dels ved den forøgede Arbejdskraft, dels ved dennes faste og regelmæssige Gang, som ledes og reguleres ved Aflejringen af den utallige Mængde Residuer af tidligere Processer. Dette har vel noget tilsvarende i andre Organer, naar de indøves til stedse større Fuldkommenhed ved den stadige Gentagelse; men i Hjernebarken optræder det paa ejendommelig Maade i den talløse Mængde af Erindringsbilleder, dem der som Hukommelse bliver tilbage fra tidligere Tilegnelser. Disse danner under Individets fremadskridende psykiske Udvikling ligesom et korrigerende Materiale, der enten virker tiltrækkende og dragende under de nye Tilegnelsesprocesser, som bestandig foregaar i Hjernen, eller paa

modsat Maade kritiserende og frastødende — ganske tilsvarende hvad Tilfældet kan være i den egentlige Fordøjelsesproces — og derved tilvejebringes der en vis gennemgaaende Enhed og Kontinuitet i det enkelte Menneskes psykiske Fordøjelse, dets aandelige Liv og Udvikling. Det tilegner sig til en vis Grad kun det Stof, som staar i et harmonisk Forhold til den forud udviklede Organisme, medens det stiller sig vragende og afvisende overfor det, som er dets fra tidligere Tid opsummerede Indhold fremmed og usmageligt. Men selvfølgelig kan den positive og den negative Proces i og for sig virke lige udviklende for Organet som saadant. Og et Stof, der tilføres Hjernebarken, kan utvivlsomt ved usynlige Traade hænge sammen med det forud givne Grundlag af Erindringsbilleder, saa at det optages og tilegnes med en Forstaaelse, som Individet selv maaske paa Forhaand ikke kunde ane eller forudsætte.

Men selve Hjerneorganismen er kun Apparatet, hvori Forbrændingsprocessen foregaar. Med sine utallige Forgreninger og Enkeltheder er den en Institution af en Mangfoldighed og Finhed som absolut ingen anden i Verden, Naturens ubetingede Mesterstykke. Den er som et — i al dets Lidenhed — uendelig stort Forbrændingsapparat, hvori den over al menneskelig Forstand talløse Masse af Ledninger krydser og betinger hinanden. Først naar disse hver for sig er i Orden, og naar Samspillet imellem dem foregaar paa ulastelig Maade, virker Apparatet efter sin Bestemmelse. Som alle andre Organer kræver Hjernen en uafbrudt Virksomhed, fordrer at der bestandig skal tilføres den nyt Stof og ny Næring, ellers føler den

sig syg og i Ulave. Og de psykiske Indtryk, der som Næring tilføres Hjerneorganismen, er for alle de enkelte Individers Vedkommende væsentlig de samme. Selvfølgelig kan den særlige Stilling, Individet indtager i Samfundet, og de Forhold, hvorunder det lever, til en vis Grad modificere Indtrykkenes Rigdom og Mangfoldighed ligesom deres Art og Beskaffenhed; det Menneske, som lever sin lille begrænsede Tilværelse paa den nøgne Hede og ikke kender anden Drik end Tyndtøl og Mælk eller ser anden kunstig Belysning end et enkelt Tællelys, og kun hører den Musik, som Vindens Sus eller Fuglenes Sang kan frembringe, maa vel nøjes med langt færre og mere enstrængede Indtryk end den, der lever i de store Kulturcentrer under en mangfoldig Paavirkning af stærkt nuancerede Impulser, mellem Kunst og Musik, elektrisk Lys og rig Arkitektur; og han forbrænder vel ogsaa sit Stof paa en langsommere og ensformigere Maade end denne. Men Forholdet bliver dog væsentlig det samme, for saa vidt som Sandseindtrykkenes og Forbrændingsapparatets Art er fælles for dem begge; kun Mængden og Tempoet er forskelligt.

For at Resultatet af en saadan Forbrændingsproces skal blive normalt — eller i alt Fald komme Normen saa nær som muligt — gælder det da med den højeste Grad af Vigtighed, at Apparatet er i Orden. For alle andre Organers Vedkommende er det vel saa, at en Forbrændingsanomali bliver en Sag imellem Individet og det selv, kan maaske i det højeste strække sig gennem en enkelt Linie til dets direkte Efterkommere. Men med Hjernen bliver Sagen en ganske anden. Fra den udstraaler Forbindelsestraade og Fangarme

ud i Verdensrummet til alle Sider og i absolut talløs Mængde. Den fuldkomne Forbrænding er det samme som logisk Konsekvens og giver Sandhed til Resultat. Men er en Varmekanal — for at bruge et banalt Billede — forstoppet, vil den naturlige Proces blive hæmmet i sit Forløb og dens Resultater muligvis forsvinde ud af Tilværelsen uden at have baaret den Frugt, som de efter de naturlige Forhold burde bære, og som maaske kunde have været en Indsats af Værdi i Livet; eller er der sket Brud paa de regelmæssige Ledninger og Forbindelser, saa vil Stofferne paa deres Vej gennem Organet blive hindrede og drevet ud af deres naturlige Baner og Resultatet blive Tilfældighed og Vilkaarlighed i Tanker og Forstaaelser, hvor der skulde have været jævn logisk Udvikling, som den forkvaklede og forskruede Organismes infiltrede Apparat nu ikke formaar at tilvejebringe; eller der er gaaet Hul paa de enkelte Forbrændingsrør, saa at Røgen paa sin Vej gennem Hjernemekanismen slipper ud ad uregelmæssige Baner og Genveje, der hindrer Processerne i at naa deres fulde Styrke og Gennemarbejdelse — alt dette lærer man just at kende i Sindssygeanstalten; thi det er netop de forskelligartede Udslag af disse Anomalier, der bestemmer Sindssygdommenes forskellige Natur og Væsen. Og saaledes vil paa uendelig mangfoldig Maade, hvis inderste og egentlige Væsen vi i Enkelthederne endnu er uendelig langt fra at kende, og som vi derfor kun kan betegne billedligt og lignelsesvis, Apparatets Fejl og Mangler med Naturnødvendighed omforme og pervertere de naturlige og ligeliniede Resultater, forvirre

Facit, der under normale Forhold skulde komme ud af Processen, bringe Brøk i Regnskabet.

Og hvordan vil en saadan Regnefejl ikke hævne sig? Til alle Sider ud i det store Fællesliv strækker sig Følgerne af Hjerneprocessernes Virksomhed. Først den organiske Forstyrrelse, saaledes som den viser sig i Forplantningen fra Forældre til Børn. Deri ligger hele Slægtens nedarvede Ejendommeligheder og sluttelig dens Undergang gemt; thi hvor Uregelmæssighederne og Abnormiteterne først er kommet ind i Organet, der er Loven den — saaledes som man ogsaa har rig Lejlighed til at lære den at kende i Sindssygeanstalten — at de fortsætter sig ned ad gennem Generationerne i stadig tiltagende Progression, hvis det da ikke lykkes at stanse dem undervejs. Den lille og tilsyneladende saa ubetydelige Afvigelse hos det enkelte Individ, der af Verden kun opfattes som en Ejendommelighed, et Særpræg, der maaske endog kan have noget originalt og klædeligt ved sig, kan i næste og næstnæste Slægtled blive til en Abnormitet af skrigende og skæbnesvanger Beskaffenhed. Afvigelserne i Hjernens Funktioner maa da vel i saa Tilfælde tænkes at bero paa virkelig organiske eller funktionelle Forstyrrelser, der have en blivende Værdi og en voxende Tilværelse i Udviklingen fra Generation til Generation. Dette er Længdelinierne, som de strækker sig nedad i Slægten; men ogsaa paa det rent psykiske Omraade — saaledes som Følgerne om jeg saa maa sige udbreder sig paatværs i Verden — viser disse sig af den mest indgribende Betydning. Tag som Exempel en Skikkelse, der staar som Centrum i en Kreds af større eller

mindre Omfang; hvordan kan ikke hos en saadan en abnorm Sindsbeskaffenhed, en Afvigelse fra den sunde og jævne Tankegang Livet igennem virke skæbnesvangert paa hele denne Kreds. Hvordan kan han ikke ved stadige ubillige Fordringer, ved et tyrannisk Herredømme, ved Misforstaaelse og Blindhed for naturlige og berettigede Krav virke hæmmende og knugende paa Evner, der i sig selv maatte kunne være af stor Værdi; hvordan kan han ikke skabe Haardhed og Bitterhed i Sindene, som maaske fra den nærmeste Kreds atter udstraaler i videre Omfang og propagerer den knugende og hæmmende Virkning ad umaalelige og uberegnelige Veje. Eller omvendt; hvordan kan en enkelt Centrumsfigurs løse, forvrøvlede, svækkede og forvirrede Tankegange ikke sprede disse Egenskaber i ubegrænset Omfang. I saadanne Forhold kan der sikkert være Tale baade om en kuende eller forvirrende Indflydelse, der gennem en stadig fortsat og vedligeholdt Exaltationstilstand kan frembringe virkelig patologiske Forandringer i Omgivelsernes Hjerneorganisme, og om rent psykiske Impulser, der, maaske uden at efterlade sig varige og paaviselige Spor i det enkelte Individs Tilværelse, dog forstyrrer alle Livets virkelige Forhold omkring det og gør det byrdefuldt for det at leve. Hvad kan ikke en Forfatter med en abnorm og perverteret Tankevirksomhed gennem Bøger eller Avisartikler propagere af tvivlsomme og halve Sandheder eller maaske hele Usandheder, der atter som Frøkorn forplanter sig Slægtled igennem og fænger i modtagelige og modstandsløse Hjerner, ofte naar det maaske forlængst er glemt, hvorfra de har deres første Oprin-

delse. Eller hvad har ikke i sin Tid en Institution som det absolute Kongedømme haft paa sin Samvittighed? Hvor ofte har ikke et vilkaarligt Lune hos et degenereret Individ af en maaske dybt sunket Slægt, der hastede sin naturnødvendige Opløsning imøde, som en Befaling af Herskeren eller maaske blot som en intetsigende Modesag, der fængede og krævede Efterligning, bragt Forvirring eller skæve Linier ind i de menneskelige Tankegange eller Livsforhold og gjort dem bedske og bitre for mangfoldige Individer og Slægter. Utallige er de Veje, som fra et enkelt Centrum kan straale ud af Opløsning og Forvirring; og Alt skyldes det kun, Alt kan det føres tilbage til de enkelte Hjerners uregelmæssige eller ufuldstændige Arbejdsevne og Arbejdsmaade. Derfor skal det enkelte Individ ikke blot se sit Synderegister i sit eget individuelle Lys, men i hele Slægtens.

Det er ogsaa en Lov, man har Lejlighed til at iagttage under Arbejdet i en Sindssygeanstalt, i hvor forskelligt Tempo Hjernens Udvikling og dens Tilbagegang foregaar. Man kan allerede spore det paa selve Sindssygdommenes Omraade; i det Hele udvikler de sig og forløber med paafaldende Langsomhed; ja der findes enkelte Former, jeg tænker særlig paa de efter Kontusioner af Kraniet opstaaede Lidelser, som kunne forberedes i det Skjulte i Aarevis, inden de udformer sig som udtalte Sygdomme, medens Mellemtilstanden dog bestemt er betegnet ved vage og snigende Symptomer, der røber Sammenhængen mellem Aarsag og Virkning. Endnu mere paafaldende bliver det dog, naar man, efter stadig at have levet imellem Sindssyge i en Anstalt, en Menneskealder igennem, samler

sine Indtryk af dens Befolkning, saaledes som den saa ud for tredive Aar siden, og saaledes som den ser ud nu. Der kan vel næppe være nogen Tvivl om, at der ikke findes noget Aarhundrede — og det gælder vel netop særlig om den sidste Tredjedel af det, hvortil jeg nærmest refererer mig — hvor Verdens Udvikling er skredet frem med saa ilsom Hast, som det sidst forløbne. De mangfoldige nye Anvendelser af Naturkræfterne har sat en Bevægelse i Gang, der har gjort Verden lille og overskuelig fra Dag til Dag. De Mennesker — og det er just dem, der fortrinsvis befolker Statens Sindssygeanstalter i Danmark — som for halvhundrede Aar siden levede deres eget lille isolerede Liv rundt i Landets mere eller mindre afsides Egne med en snæver Horizont til alle Sider og et uopladt Øre for Livets store Bevægelser, de er nu alle revet med af den mægtige Tidsbølge; de faar hver Dag Verdens store Begivenheder serverede i deres Avis, de leve med i det politiske Liv, Rejser er blevet dem en forholdsvis let og fortrolig Sag, og man behøver kun at se den Beredvillighed, hvormed de indlader sig paa Brevskrivning for at mærke, at der er Udvikling i Brugen af deres cerebrale Evner. Og dog har man stadig Lejlighed til at forbause sig over, hvor langsomt og gradvis en saadan Udvikling foregaar, hvor tungt og trægt de endnu tager paa Tingene, hvor hildede og jordbundne de endnu bestandig er i deres private og lokale Synsmaader og Interesser. Men selv naar man vider Blikket ud til Kulturcentrerne, hvor man vel kan sige, at de nye Tider fødes og udvikler sig, saa kan man i fuldt Maal finde Antydningen af det samme. Sikkert kan

Hjernen som Organ opøves i større Smidighed og Hurtighed i Processerne, hvorved det nye Stof assimileres med større Lethed; men selv for opøvede og udviklede Hjerner tager det forholdsvis lang Tid at tilegne sig et Stof paa en saadan Maade, at de virkelig kan siges at have bemestret sig det og taget det ind til Brug. Jeg skal i saa Henseende exempelvis minde om, hvordan et literært Fænomen som Henrik Ibsen har givet Verden Nødder at knække i omtrent en Menneskealder, og hvordan han først langsomt er trængt igennem og har vundet Borgerret baade i Livet og paa Scenen for Arbejder, der ved deres Fremkomst væsentlig kun vakte Misforstaaelse og Protest. Først ganske langsomt er hans Tanker gledet ind i den almindelige Bevidsthed, indtil de sluttelig er endt med at blive Fyndsprog og almengyldige Talemaader. Og paa samme Maade tager det ogsaa lang Tid, inden Hjernen er i Stand til at skille sig af med gamle indgroede Sandheder og Overbevisninger; vor egen politiske Udvikling i den sidste Menneskealder kan vel give et gyldigt Bevis derpaa; men det gælder vel overhovedet — ligesom for det enkelte Menneske — saaledes om et hvilketsomhelst Samfunds baade politiske og sociale og hele aandelige Udvikling. Det er vel herigennem, at hele Verdenstempoet, om jeg saa maa kalde det, angives og bestemmes, saa at det som Regel bevæger sig i jævn Pasgang i Stedet for at udvikle sig hovedkuls og i Spring, noget der absolut er imod den sunde Hjerneorganismes Natur og Væsen.

Men sker Bruddet saa igennem den sygelige Degeneration, bliver Forholdet et ganske andet. Hvad der er indvundet gennem mange Menneskealdres —

muligvis Aarhundreders — sejge og ihærdige Arbejde, det ødelægges gennem Aartiers Sammenfald. Det er noget, Sindssygeanstalten med den største Klarhed kan vidne om, hvordan det er muligt fra Generation til Generation at følge de mest iøjnespringende Forandringer i retrograd Retning; og det er en Regel, først opstillet rent erfaringsmæssigt af en fransk Læge — *Campagne* — i forrige Aarhundrede, at en Slægt fra sin blomstrende Højde kun behøver fire Generationer for at opløses, synke sammen og dø ud. Om det ikke i alle Tilfælde gaar saa strængt til, saa svarer det dog sikkert i de store Træk til de virkelige Forhold. Og det gælder ikke blot, hvor en fremmed Magt som Sygdom bryder ind i Slægten, men ogsaa hvor denne bøjer sig for Naturens Lov, ældes og udslettes.

Det gælder altsaa for Individerne som for Slægterne at have deres cerebrale Apparater i Orden. Af denne Faktor kan man sige, at Alt i Verden inderst inde afhænger. Naturligvis kan det hænde, at det ikke rammer som det, man kalder Lykke i det enkelte Menneskes Liv, udvortes set. De Mennesker, hvis Organ arbejder aller kraftigst og med den størst mulige Fuldkommenhed, de er maaske derigennem et Hestehoved forud for deres Samtid, og deres Tanker bliver maaske derfor uforstaaede og uforstaaelige i deres Levetid, hvis de da ikke lever saa længe, at Tiden naar til at indhente dem og gør dem til deres egne samtidige. Men dels er det vel saare sjeldent, at noget saadant sker, dels er det jo heller ikke derpaa det kommer an. Alene det at arbejde med de store Værdier og føle Arbejdet glide jævnt og natur-

ligt gennem deres Hjerne, at føle sig i Pagt med Udviklingen, er vel i sig selv en stor Lykke, maaske den største, der er. Som Regel kan man derfor sikkert betegne den som den baade stærkeste og lykkeligste, der har sine Hjernefunktioner i den fuldkomneste Orden.

Men — som jeg allerede ovenfor har sagt — det er ikke i denne Sammenhæng min Hensigt at tale om det enkelte Individ, om dets Styrke og dets Skrøbelighed; det hører andetsteds hjemme. Jeg har selv gjort det før, og just søgt at dvæle ved de Vanskeligheder og Farer, som selve det menneskelige Liv i dets Udvikling rummer for Individet i dets Gang gennem Tilværelsen, lige fra Pubertetstidens bevægede Overgangsalder til Seniets dystre Afslutning[1]). Hvad jeg her vil behandle, er Vanskelighederne for Individet som Led af Slægten. Det er den psykiske Arv, som den tegner sig paa sin Vandring fra Generation til Generation, som jeg vil prøve paa at give en Skildring af, der skulde være noget mere indgaaende end de brede og almindelige Træk, man hidtil har ladet sig nøje med.

Psykisk Arv er, som allerede sagt, i højeste Grad knyttet til legemlig Arv, til Forandringer i selve Hjerneorganet. Om der end muligvis er en anden Form af denne Arvelod, som kan tænkes uafhængig af legemlige Forhold, og væsentlig kun overført ved Opdragelse og Exempel — noget der dog forekommer mig

[1]) De vigtigste Sindssygdomsgrupper i kort Omrids.

tvivlsomt — saa er det i alt Fald ikke den, jeg tænker paa. En Arv af denne Art vilde jo desuden ikke med Nødvendighed være knyttet til Slægten men kunde lige saa vel være et Produkt af Paavirkning fra andre Sider; men det er kun Slægtsarven jeg i denne Sammenhæng har for Øje. Og hvor der indenfor Slægten er Tale om en saadan psykisk Overførelse, vil det nok slaa til, at dens Fundament i Virkeligheden er knyttet til den organiske Arv. Det er altsaa udelukkende denne jeg holder mig til.

Det staar for mig som en Overbevisning, der har uddannet sig hos mig under mit Arbejde i Sindssygeanstalten, at den psykiske Arv kan overføres ad mange forskelligartede Veje. Jeg er blevet opmærksom paa Forhold, der gentager sig saa ofte, at jeg ikke kan tænke mig andet, end at der maa være en Nexus tilstede. Jeg tænker paa de store, universelle Lidelser, som Lues, Scrofulose, Tuberkulose og Cancer, der forholdsvis ofte forekommer i Patienternes Antecedentser. Jeg har forsøgt, om det, med det Materiale, der stod til min Raadighed, var muligt at give en Besvarelse af Spørgsmaalet om disse Lidelsers Forhold til den psykiske Degeneration; men jeg har ikke formaaet det. Angivelserne har været for spredte og tilfældige, Forholdene for lidet oplyste. Jeg har ikke kunnet stole paa, at de Meddelelser, hvorpaa jeg skulde bygge, er saa konstante og saa præcise, at jeg har turdet drage Slutninger deraf. Et andet Punkt, som det kunde være fristende at søge ind til, saa meget mere som det fra tidlig Tid har havt et meget betydeligt Ry paa sig i saa Henseende, er Spørgsmaalet om Nærbeslægtethed mellem Patien-

ternes Forældre; men endskjøndt der foreligger et ikke ringe Antal Oplysninger i saa Henseende, saa er de næsten uden Undtagelse blandet med saa mange andre Faktorer af Vægt og Betydning, ligesom deres Antal heller ikke er stort nok til, at jeg har troet at kunne uddrage et tilstrækkelig kritisk udrenset Materiale som Grundlag for en Undersøgelse. Jeg har derfor med Nødvendighed maattet indskrænke mig til en snevrere Basis, en lille Række af de for en Sindssygeanstalt saa at sige konstante Størrelser, Forhold, der ved deres bestandige Tilbagevenden Aar efter Aar, Maaned efter Maaned, giver en utvivlsom Sikkerhed for, at man staar overfor Kendsgerninger, hvis Betydning ikke lader sig afdisputere, og som tillige forekommer i en i Aarenes Løb saa rigelig opsummeret Mængde, at de giver Mulighed for en kritisk Vejen og Vragen, en Udskyden af de tvivlsomme Tilfælde og en Indskrænken sig til de reneste og betydningsfuldeste, som dog bliver tilbage i et absolut set saa stort Tal, at de i alt Fald er at betragte som et Vidnesbyrd i Sagen.

Naar jeg alligevel efter en mangeaarig Erfaring ikke paa noget Punkt møder op med særdeles store Tal, saa skyldes det, at en saadan Undersøgelse ifølge sin Natur ikke kan bygges paa mere løse og tilfældige Oplysninger, men at man maa stille sine Spørgsmaal paa bestemt Maade og med dette bevidste Maal for Øje, hvis man vil tillægge Svarene en saadan Værdi, at man tør stole paa dem. Jeg har derfor ikke turdet bruge hele det store Materiale paa adskillige tusinde Tilfælde, som i og for sig staar til min Raadighed; men jeg har i et kortere Spand af

de senere Aar søgt at samle mig et saa vidt mulig udrenset og paalideligt Stof. Naar man vil udforme sig et saadant, der skal belyse de fine Traade, der forbinder Slægt med Slægt, saa ligger den Indvending imidlertid snublende nær, at det ikke er let at rede de enkelte Indflydelser ud, men at der i de overvejende hyppige Tilfælde maa gøre sig saa mange krydsede og indviklede Faktorer gældende, at det i høj Grad vanskeliggør Sagen. Og dette er sikkert rigtigt. Men man kan dog ved en i hvert enkelt Tilfælde saa vidt mulig indgaaende og nøjeregnende Undersøgelse skabe sig et efter Omstændighederne betydningsfuldt Materiale. Nærmere tror jeg ikke, man kan komme det. Mangler vil der altid blive; men en Ting, der, jo længer man arbejder med et saadant Spørgsmaal, uvilkaarlig styrker ens Tillid til, at man er inde paa en rigtig Vej, er det, at Resultaterne, Facit paa Regnestykket, saaledes som jeg nu i Korthed skal søge at gøre Rede for dem, viser saa megen Sammenhæng og Mening, at det virker tilbage og gør en tillidsfuld overfor Udgangspunkterne.

Det er da, som sagt, kun en lille Række Kendsgerninger, jeg er i Stand til at arbejde sikkert med; men jeg tror dem ikke uden Betydning. Der er først det Moment, som allerede i mange Aar har været erkendt og fastslaaet som særlig betydningsfuldt for det hele Problem: den nedarvede Sindssygdom, eller rettere sagt, Arven fra sindssyge Forudsætninger. Det er egentlig dette Begreb, man hidtil kun har arbejdet med; fra dette Synspunkt i al Almindelighed er man væsentlig kommet til de Resultater, der endnu foreligger. Men jeg tror, at en Sindssygeanstalt giver Lejlighed

til ogsaa at se Sagen fra enkelte andre Sider. Jeg har derfor, ved Siden af dette Fænomen, søgt ud af Materialet at finde andre, sideløbende, og er da standset ved to, i det Hele nogenlunde rigt repræsenterede, nemlig Arven efter epileptiske Forudsætninger og Arven efter potatorisk Slægt. Som allerede sagt, kan det have sine store Vanskeligheder at udrede de ofte kombinerede Forhold, idet disse forskellige Arvelodder kunne være saa nøje sammenkædede i en og samme Slægt; Udskejelser i Drik ser man saaledes saa særdeles ofte i Antecedentsen kombineret med Sindssygdom; til de konstante Størrelser kan næsten siges at høre Angivelser om, at Forældrene har lidt, den ene af Tungsind, den anden af Drikfældighed; oftest er det Faderen, der er Dranker, Moderen tungsindig; men det omvendte kan ogsaa være Tilfældet. Her er der som Regel sikkert Tale om en Vexelvirkning, idet det kan tænkes, at Faderens Drikfældighed er den bestemmende Aarsag til Moderens tunge Sind, eller omvendt at Moderens evige Tunghed og Tranghed har jaget Faderen fra Hjemmet og ført ham ud paa det Skraaplan, der i alt Fald hertillands gerne havner ud i Drikfældighed. Mellem Drikfældighed og Epilepsi er Forholdet i Reglen et andet, idet disse Faktorer saa ofte optræder forenede hos et og samme Individ; Epilepsien forekommer i alt Fald i de lavere Samfundsklasser meget hyppigt forbundet med Drikfældighed. Men hvad enten det ene eller det andet nu er Tilfældet, hvad enten Arven kombineres af begge Forældrenes Lidelser, eller den krydses i et og samme Individ, saa bliver Arvelighedsforholdet selvfølgelig uklart, og jeg har efter Evne søgt at

eliminere alle saadanne Tilfælde og holde dem ude af min Betragtning. Og just med Spørgsmaal som Drikfældighed og Epilepsi tror jeg, at det hører til de lettere Ting at faa klare og paalidelige Oplysninger, fordi begge disse Kendsgerninger selv for Lægfolk er af saa haandgribelig og iøjnespringende Art, at man ret vel tør stole paa de Angivelser, man har at bygge paa. Hvad Sindssygdommene som Arvegods angaar, da kan Forholdet være vanskeligere. Dette Begreb kan indeholde saa mange Nuancer fra de aller mest graverende og iøjnefaldende Lidelser, hvis Existens bliver utvivlsom, fordi det bestemt kræver Fjernelse fra Hjemmet og Indlæggelse i et Hospital, og til de mildere og lettere Grader, der i sig selv kunne være ligesaa skæbnesvangre for Arvens Vedkommende, som de voldsomme Former, men som kan forløbe saa snigende og paa saa latent en Maade, at de undertiden af uforstaaende Omgivelser ikke vurderes efter deres rette Betydning. I det Hele maa det dog erkendes, at Opfattelsen og Forstaaelsen af Sindssygdommenes Begreb og Væsen gennemgaaende har udviklet sig meget i Befolkningens bredere Lag i Løbet af den sidste Menneskealder, hvad der jo ikke er saa besynderligt, da det er et Fænomen, der griber saa stærkt ind i de almindelige Livsvilkaar, og tilmed saa ofte er Genstand for Behandling i Literatur og Journalistik; og det har i de senere Aar mangfoldige Gange slaaet mig — i bestemt Modsætning til tidligere — hvor ofte jeg nu faar det mundtlige eller skriftlige Spørgsmaal, om det er „Arvesyge“, Patienten lider af; det synes mig endog, som om dette Begreb hos mange Mennesker staar som en til Sindssygdommene

særlig knyttet Forestilling, hvad der vel ogsaa i og for sig er rigtigt.

Betragter jeg da først den Gruppe, som er disponeret efter Sindssygdom i al Almindelighed hos Forfædrene, saa involverer jo denne Betegnelse en hel Række forskellige Sygdomsformer, for hvilke det i de enkelte Tilfælde er mig gennemgaaende umuligt at gøre nøjere Rede; dertil er Angivelserne om Forældrenes Sygdomme i Reglen holdt i altfor almindelige Udtryk, som „sindssyg“, „tungsindig“ osv.; og de, der kan skaffes mere bestemte Opgivelser om, er for faa til at give noget nævneværdigt Resultat. Men det er jo heller ikke det, som det i denne Sammenhæng nærmest kommer an paa; det hører hjemme under de egentlig psykiatriske Spørgsmaal at undersøge, i hvilken Form Sindssygdommene overføres fra Slægtled til Slægtled. Her er Spørgsmaalet om, hvorledes disse Arvtagere stiller sig som Led i Generationerne, hvilke Forudsætninger de føre med sig ud i Livet. Dette er altsaa en lille Række Individer, der i direkte Linie nedstammer fra Sindssyge, enten Forældre, eller i enkelte Tilfælde — med den i Sindssygdommene ret jævnligt forekommende Overspringen af et enkelt Slægtled — fra Bedsteforældrene, og hos hvilke dette Fænomen efter min Mening udgør Arveloddens eneste Grundlag.

Jeg har samlet i Alt 47 saadanne Tilfælde, omfattende baade Mænd og Kvinder — 16 Mænd og 31 Kvinder — en Tilfældighed, der vistnok er ganske uden Betydning. Af disse 47 Patienter er 10 udelukkende disponerede til Sindssygdom gennem Faderen, 28 gennem Moderen, medens i 3 Tilfælde begge For-

ældrene har været sindssyge. I tre andre Tilfælde er Sygdommen nedarvet fra Bedsteforældrene paa fædrene Side, i to fra de samme paa mødrene Side, medens i et enkelt Tilfælde Bedsteforældrene paa begge Sider har været sindssyge. Selvfølgelig har der i adskillige Slægter ogsaa kunnet paavises Sindssygdom i Sidelinierne, Sødskene eller fjernere Slægtninge paa samme Side; men det tæller jo ikke i denne Sammenhæng, hvor der kun er Tale om Dispositionens Indflydelse paa Individet.

Undersøger jeg saa først Forholdet med Hensyn til disse Individers medfødte Evner og Begavelse, dels saaledes som det er angivet fra deres Familie eller Omgivelser ved Indlæggelsen, dels saaledes som jeg selv har havt Lejlighed til at lære dem at kende under deres Ophold i Anstalten — eventuelt ved deres Helbredelse — saa er der to, om hvem der slet ingen Oplysninger foreligger, og om hvilke jeg heller ikke er i Stand til at danne mig nogen begrundet Mening. Af de øvrige 45 er 28 angivne som „jævnt" eller „almindeligt" begavede, uden gennemgaaende at have frembudt nogen nævneværdig Ejendommelighed af deres Evners Art. Kun for 8 Individers Vedkommende er det anført, at de maa betragtes som „vel begavede"; men dette Udtryk maa dog, saaledes som jeg har lært dem at kende, kun betragtes som Betegnelsen for en vis, ganske almindelig Livlighed og Opvakthed til at tilegne sig det Stof, der bydes den jævne, mere eller mindre dannede Klasse hertillands, uden at en eneste vides at have hævet sig ud over det Niveau, hvor han eller hun fra Begyndelsen er sat. Fremdeles er i 9 Tilfælde angivet „ringe Evner"

eller lignende, en Betegnelse, der jo vel ogsaa strækker sig over et lille Spand af Nuancer, men som dog aldrig naar ned til den egentlige Aandssvaghed. Hvad der saaledes karakteriserer denne Række af Individer i Retning af medfødte Evner, kan betegnes som det almindelige, det prægløse. Selvfølgelig er der vel ikke noget til Hinder for, at der ud fra disse Forudsætninger ogsaa kan forekomme mere udprægede Skikkelser; men det hører vist nærmest til Undtagelserne, der ikke danner Grundlag for nogen Regel.

Og som det gaar med disse Individer i Retning af Evner, saaledes ogsaa med de aandelige Egenskaber, som man med populære Navne plejer at betegne som deres Personlighed, Naturel, Væsen, Karakter — hvad man maaske bestemtere kan betegne som deres „Sind“, idet dette Udtryk mere fører Fænomenet tilbage til dets dybeste Grund, Hjernens, Organets ejendommelige Beskaffenhed, medens de andre Betegnelser snarere leder Tanken hen paa det ved Opdragelse og Udvikling bearbejdede Grundlag. Deler jeg saaledes disse Individer efter dette Synspunkt, saa finder jeg, at de — med Undtagelse af fire Tilfælde, som jeg af Mangel paa Viden er nødt til at udskyde af Beregningen — i sexten Tilfælde er betegnet med bestandig tilbagevendende Ord, som „almindelige“, „skikkelige“, „godmodige“. Jeg maa her stole næsten absolut paa Omgivelsernes Meddelelse, ikke paa min egen Dom, fordi just saadanne Egenskaber kan forandres og nuanceres saa stærkt under Forløbet af en Sindssygdom. De tiloversblevne syvogtyve Individer, der er betegnet med mere positive Karaktermærker, samler sig i to Grupper, der er ganske lige-

ligt repræsenteret, idet fjorten Patienter er angivet som „tunge", „stille", „indesluttede", „sky", „ængstelige", i et Par enkelte Tilfælde med et mere udtalt hypokondert Præg, medens de øvrige tretten grupperer sig om Betegnelserne „livlige", „let bevægelige", „ustadige", „rastløse", „heftige", "pjankede", „stivsindede", „vanskelige". Disse to Hovedgrupper betegner jo ganske simpelt de to Fløje paa Sindets Omraade, den abnormt stillestaaende og den altfor let bevægelige — Hæmningen og Flugten — saaledes som de evindeligt gentager sig paa Sindssygdommenes Omraade. Som man ser, frembyder Sagen, set fra denne Side, heller ikke noget mærkbart eller iøjnefaldende.

Der findes saaledes mellem dem alle ikke et eneste Tilfælde af nogen særlig udpræget Ejendommelighed af den Art, man i vore Dage er tilbøjelig til at kombinere med Forestillingen om psykisk Arv; ikke en eneste speciel eller uregelmæssig Begavelse, knap nok en lille Uligevægtighed i Anlæget; der kan findes Exempler paa, at en eller anden er særlig anlagt for Regning eller ogsaa det modsatte; men ud over saadanne Baggateller vil man intetsomhelst finde. Der kan ikke anføres et eneste Tilfælde af Forbrydelser af nogen Art hos disse Individer; end ikke Excesser eller Extravagancer af nogen større Betydning.

Heller ikke hvad Sygdommenes Art eller Forløb angaar, lader der sig anføre noget særlig karakteristisk; der forekommer baade akute, gunstigt forløbende Sygdomme, og tunge, kroniske, delvis uhelbredelige Lidelser, og det med tilnærmelsesvis lige stor Hyppig-

hed. Af de 47 Tilfælde var saaledes de 27 akute, helbredelige Former, de 20 svære og kroniske. Ogsaa paa dette Omraade prægløs Almindelighed. Og hele Fænomenet var af den Beskaffenhed, at det væsentlig kun refererede sig til Sindssygeanstalten, men ikke som en Faktor af videre rækkende Betydning strakte sig ud i det store universelle Liv og dets Forhold.

Gaar jeg fra denne i snævrere Forstand „sindssyge“ Degeneration over til de andre Grupper, vil jeg først stanse ved den potatoriske Arv som den, der kommer den ovenfor omtalte Form nærmest. Men selv om dette er Tilfældet, vil man dog snart se, at de to Grupper frembyder Karaktermærker og Billeder af meget væsentlig Forskellighed. Jeg har her samlet et Materiale af i Alt 44 Tilfælde, hvor Drikfældighed synes at have været det udelukkende bestemmende Moment i Antecedentsen. Af disse 44 Individer er de 24 Mænd, de 20 Kvinder. Deres Arv har de i de 42 Tilfælde modtaget fra Faderen alene, i de 2 Tilfælde fra begge Forældrene. — Ser jeg da paa den Sygdomsform, hvorunder Lidelsen er overført til dem, bliver Resultatet ikke lidt anderledes end ved den sindssyge Arv, idet der kun i fem Tilfælde er Tale om en akut forløbende, helbredelig Sindssygdom, medens der i to andre foreligger bestandig recidiverende Lidelser, der Gang paa Gang har ført Patienterne ind i Sindssygeanstalten, indtil de sluttelig er havnet derinde; og i de tiloversblevne 37 Tilfælde er der kun Tale om meget alvorlige, kronisk forløbende Psykoser, der allerede ved det første Anfald maa siges at have afgjort disse Menneskers Skæbne

for Livet. Har det end i et Par enkelte Tilfælde været muligt at tilvejebringe saa megen Bedring i Tilstanden, at de har været i Stand til at forlade Sindssygeanstalten, saa har det bestandig kun været for en ganske kort Tid; Samfundet har snart atter følt sig brøstholdent ved at have disse Skikkelser imellem sig og med god Grund forlangt dem uskadeliggjort.

Og betragter jeg de Evner og Begavelser, hvormed disse Individer fra Oprindelsen af har været udrustede, saa finder jeg — saaledes som de er skildret af deres Familier og Omgivelser — at de i tretten Tilfælde siges at have været almindelig jævnt begavede; et Par enkelte fremhæves endogsaa som ret vel udrustede, uden at de dog i nogen Henseende har vist sig i Besiddelse af særlig fremtrædende Evner eller Muligheder. I femten Tilfælde har Begavelsen været meget ringe og mangelfuld, og i fem er der Tale om Individer af en saa lav aandelig Værdi, at de maa betragtes som imbecille og staar den egentlige Idioti meget nær. For tre andre gælder det, at de fra saa tidlig Tid har været hengivet til en saa overdreven Nydelse af Spiritus, at der egentlig slet ikke har kunnet være Tale om at bestemme deres aandelige Valør. Endelig mangler der for de otte sidstes Vedkommende enhver Oplysning eller Karakteristik af dette Forhold, og jeg har ikke ud af deres Optræden som Patienter i Anstalten været i Stand til at danne mig nogen selvstændig begrundet Mening derom. — Gaar jeg endelig over til at undersøge deres Sinds Beskaffenhed, saaledes som det har udformet sig i deres aandelige Personligheder, saa

finder jeg saa sørgelige Oplysninger, som at de fem, jeg allerede ovenfor har omtalt som staaende paa Grænsen af Aandssvaghed, ogsaa fra denne Side set maa betegnes med det Lavmaal af moralsk Holdning, der hører dette Omraade til, medens fire er blevet ureddelig sindssyge i saa tidlig en Alder, at der egentlig endnu ikke har været Tale om nogen aandelig Udvikling, som det ligger indenfor Mulighedens Grænser at bedømme. Elleve er endt som stærkt udviklede Drankere fra tidlig Alder; hos tre har der uddannet sig en epileptisk Lidelse; og begge de to sidste Klasser betegnes ligeledes aandeligt ved det Standpunkt, som disse Forhold med Nødvendighed bliver et Udtryk for. Af Resten er syv angivet som „tunge“, „sære“, „hypokondre“ Naturer, medens elleve andre er karakteriseret som „heftige“, „pirrelige“ eller „brutale“ Personer; en enkelt kaldes endogsaa „vild“. For tre Individers Vedkommende foreligger ingen brugbare Oplysninger; men mit Kendskab til dem som Patienter i Sindssygeanstalten borger mig for, at de ikke nogensinde har hævet sig over et meget tarveligt Niveau. Og endelig forekommer der iblandt denne Gruppe et lille Antal af fire Forbrydere, alle karakteriseret ved deres Gerningers ret graverende Beskaffenhed. I to Tilfælde var det saaledes Ildspaasættelse, der var Tale om; den ene var en af de ovenfor omtalte Epileptikere, den anden en af de paa Grænsen af Aandssvaghed staaende. I et Tilfælde var det Voldshandlinger af meget brutal Beskaffenhed, atter hos et af de Individer, hvor Arven havde udviklet sig i Form af Epilepsi, og endelig Bedrageri hos en af de aandssløve. Desuden fandtes der hos

en Del af de andre Exempler paa Brutaliteter og Perversiteter af forskellig Art, uden at det dog havde bragt dem i Konflikt med Lovene. Som man vil se, en hel anden Race Mennesker, end den jeg ovenfor har omtalt, hvor Sindssygdommen dannede Arvelodden.

Endnu langt mere paafaldende stiller Sagen sig imidlertid, naar jeg vender mig til det tredje Fænomen, Arven efter den epileptiske Forudsætning. Da denne Lidelse vel i det Hele, numerisk set, spiller en mindre Rolle saavel i Sindssygeanstalten som ude i Livet, end de to ovenfor omtalte, saa er det vel også naturligt svarende dertil, at jeg overfor dette Spørgsmaal har et noget mindre Materiale at støtte mig til end ved de andre; men til Gengæld er det maaske nok saa talende som disse. Jeg har i Alt kun kunnet samle et Antal af tyve Individer, hvor Epilepsi er godtgjort med absolut Sikkerhed i direkte opadstigende Linie og uden at andre Momenter har spillet en saadan Rolle i Antecedentsen, at Forholdene bliver for usikre. Af disse (14 Mænd og 6 Kvinder) er de fire disponeret efter en epileptisk Fader, de tolv efter en epileptisk Moder, medens fire endelig har faaet deres Arv efter Bedsteforældrene, i et Tilfælde Farmoderen, i et andet Morfaderen og i de to sidste endelig Mormoderen. Af disse tyve Individer, hvis ublide Skæbne har ført dem indenfor Sindssygdommenes Grænser, er kun et eneste at betragte som et akut og helbredeligt Tilfælde, dog med Tilbøjelighed til Recidiver og Drikfældighed; alle de andre er paa en eller anden Maade saa stærkt angrebet, at de ikke har staaet til at redde. To af dem har

faaet Arven udbetalt i direkte Form, udelukkende som Epilepsi; to andre — to Søstre — er blevet uhjælpelig sindssyge fra ganske ung Alder og sidder hen i Sindssygeanstalten i mange Aar, hvor de hører til de aller brutaleste og voldsomste Beboere. Kun en enkelt er sluppet med en mildere Sindssygdomsform, men dog ogsaa af uhelbredelig Art. Men alle de andre fjorten er havnet nede i Forbryderverdenen, og endda i dens dybeste Klasser. Der findes saaledes en Morder og fire Brandstiftere; to har gjort sig skyldig i Sædelighedsforbrydelse og Voldtægt, en i Voldshandlinger; fire er straffet for Tyveri og Bedrageri, to kun for Tyveri. Af disse fjorten har de fem tillige havt Epilepsi. Som man vil se, et Billede af det mørkeste Mørke. — Og hvad Evner og Sind angaar, forholder det sig paa ganske tilsvarende Maade; en enkelt Skikkelse — det ovenfor nævnte helbredelige Tilfælde — tilhørte den dannede Klasse og var i Besiddelse af almindelige Evner, maaske snarest noget over end under Jævnmaalet; en kvindelig Patient var af en mild og blid Natur; men hele Resten taber sig i én ubestemmelig Dunkelhed, hvor en almindelig Vurdering efter den normale Maalestok slet ikke lader sig anvende. Gennemgaaende var Opløsningen og Forvirringen indtraadt paa et saa tidligt Standpunkt i Livet, at ingen faste og klare Linier mere lod sig erkende.

Saaledes omtrent stiller sig disse tre Grupper af psykisk Arv. Alle er de Mørkets Magter, om end i forskellig Grad og Afskygning, og fra deres dunkle Undergrund hæver der sig ikke et eneste formildende eller forsonende Moment. Men dermed kan vel ikke

Alt være sagt om Begrebet psykisk Arv. Som vel snart ethvert læsende Menneske véd, er der netop i vore Dage, baade af Sindssygelæger og mangfoldige andre, mere eller mindre forstaaende Forfattere — saavel i Form af Videnskab som af digterisk Fremstilling — skildret en hel anden Nuance af dette Begreb. Vistnok er den gængse Overbevisning bestandig den, at al saadan Arv sluttelig havner ud i den mørke Degeneration; at Slægten gradvis synker ned, sin Undergang imøde. Men forinden dette sker, har man havt Øjet aabent for det besynderlige Fænomen, at der ofte — ja vel efter den almindelige Opfattelse som gennemgaaende Regel — med denne Nedgang skulde være forbundet en særegen Opblussen af de psykiske Evner og Kræfter, at der ofte til Degenerationen var knyttet en ejendommelig Begavelse, som specielt skulde tegne sig paa Fantasiens og Følelseslivets Omraade, og bevirke, at just de Fænomener, hvortil en saadan hed Undergrund krævedes — den skabende, frembringende Kunst — skulde have sit Hjem i disse taagede Regioner. Det er denne Overbevisning, som har fundet sit kraftigste Udtryk i den barokt lydende Sætning, at „Geniet er en Neurose", en Nervelidelse af ubestemt, ikke nærmere definabel Natur, en Sætning, der først er udtalt af en berømt fransk Sindssygelæge i forrige Aarhundrede *(Moreau)*, men som i de senere Tider jo næsten har hævdet sig en Plads som et af Menneskeslægtens fyndigste Slagord. Der er i Literaturen skrevet mangfoldige Bind med denne Sætning som inderste Brændpunkt, og det er vel ikke uden Grund, at man med Forbauselse har kastet sig over et saa besynderligt Axiom.

Nu er den som sagt snarest blevet Almeneje. Som et Exempel af min egen Erfaring skal jeg anføre, at det i de senere Aar ofte er hændet mig, at — mest yngre — Patienter i Sindssygeanstalten, Tidens Børn i snævrere Forstand, med Selvfølelse har anmeldt sig for mig som „degenerative Fænomener“. Men selve Sagen kan endnu ikke siges at have fundet sin nærmere Fortolkning; man har ligesom slaaet sig til Ro med den gamle Lignelse, at Lampen blusser op, inden den slukkes.

Kaster jeg nu Blikket tilbage paa det Materiale, hvorpaa jeg ovenfor har bygget min Klassificering af den psykiske Arv, saa vil man med et halvt Øje blive klar paa, at der intetsteds indenfor disse tre Rammer vil kunne tænkes at blive Plads for et Fænomen som det her omtalte. Jeg har med Omhyggelighed samlet disse Individers Forhold, ikke blot med Hensyn til Sindssygdom eller anden Lidelse af beslægtet Natur; men jeg har ogsaa samlet, hvad jeg har formaaet af det, der kunde siges om deres medfødte Evner og Begavelse, om deres hele psykiske Naturel; og jeg har dertil lagt det Indtryk, mit eget personlige Kendskab til dem har kunnet give mig. Men i intet — absolut intet — af de anførte Tilfælde har jeg fundet nogetsomhelst, blot det svageste Spor, der kunde bestyrke den ovenfor omtalte Teori. Da imidlertid Fænomenet, naar jeg ser det ud over Livet i store Træk, ogsaa forekommer mig utvivlsomt og ikke til at kunne komme udenom, saa har jeg paa kryds og tværs søgt at komme det paa Klingen ud fra Sindssygeanstaltens Materiale, i den sikre Overbevisning, at det ogsaa maatte — antydningsvis —

forekomme her, i Fald det virkelig existerer i Verden. Og jeg tror virkelig ogsaa at have fundet det.

Naar jeg i Aarenes Løb ofte og paa mange Leder har gaaet mit Anstaltsmateriale igennem, for saa vidt som det refererer sig til Spørgsmaalet om psykisk Arv, saa er der et Fænomen, jeg ikke har kunnet undgaa at fæste min Opmærksomhed ved. Medens Meddelelserne om Arvelighed i Sindssygdommene i det Hele er meget hyppige og i Tidernes Løb synes mig at voxe og præciseres mere og mere, efterhaanden som Forstaaelsen bliver almindeligere, saa træffer man af og til, ofte med lange Tiders Mellemrum, Patienter, hvis Slægtskabsforhold paa det neuropatiske Omraade er af en saa udbredt og mangfoldig Art, at det ikke kan andet end stille sig for en som et særskilt Fænomen, en Sag, der maa have sin egen og ejendommelige Betydning. — Gennemgaaende er det nu — eller rettere sagt endnu — saaledes, at Oplysningen om saadanne Forhold ikke lader sig efterspore saa grumme langt tilbage i Tiden; efter min Erfaring er der som Regel i det Højeste kun Tale om fire Slægtled, lad mig sige fra Overgangen fra det attende til det nittende Aarhundrede, hvad der omtrent falder sammen med den moderne Sindssygeforsknings Begyndelse. Disse Slægter, der forbindes ved et rigt Næt af krydsende og sammenbindende Indflydelser fra baade fædrene og mødrene Side, har jeg gennem mange Aar uvilkaarlig vænnet mig til i denne Sammenhæng at betegne for mig selv som de „store Slægter“ og betragte dem som Sindssygdommenes — eller maaske rettere Sindssygeanstalternes — Aristokrati. De forekommer i alle Klasser af Befolkningen, lige fra de

højeste til de jævnest stillede; men en Kendsgerning er det, at, saaledes som jeg kender dem fra Sindssygeanstalterne, er Fænomenet langt mere fremtrædende og langt hyppigere forekommende i de friere stillede, højere Samfundsklasser end i de bredere Lag, hvad enten det nu har sin logiske Grund i Forholdenes egen Natur, saaledes som jeg senere skal antyde Muligheden af, eller det kun beror paa, at der i saadanne mere udviklede og selvbevidste Slægter er større Kendskab til Fortid og Familieforhold og en sikrere og klarere Forstaaelse af de Fænomener, som det her gælder at gøre Rede for.

Naar jeg overfor de tre ovenfor nævnte Klasser — den sindssyge, den potatoriske og den epileptiske Degeneration — har været nødt til at indskrænke mig til et meget nøjagtig sigtet og udrenset Materiale, for at der saa vidt mulig ikke skulde indblande sig uberettigede Faktorer, der vilde gøre Forholdene usikre, saa stiller Sagen sig for de „store Slægters“ Vedkommende næsten lige omvendt. Hvor dette Fænomen overhovedet foreligger, der er det kun en Fordel, jo større og jo mere forgrenet et Materiale, og jo flere varierede Sygdomsformer, der er Tale om. Der er slet intet Stof at udelukke fra Beregningen — det skulde da kun være, om der forelaa aldeles misforstaaede eller forkerte Oplysninger fra Familiernes Side; men dette kan trøstigt siges absolut ikke at spille nogensomhelst Rolle. Familierne har — som det let vil forstaas — afgjort en Tilbøjelighed til at se Forholdene i det mildeste og gunstigste Lys, og det har ofte kostet mig meget Arbejde at faa Rede paa de mange Abnormforhold og patologiske Til-

stande, som det store Publikum endnu i vore Dage saa hyppig opfatter som intetsigende og betydningsløse i denne Sammenhæng, medens de for Sindssygelægen kan være af den største Værdi og Interesse; jeg vil endda ikke tale om de bevidste Fortielser, som ogsaa kan forekomme. Der kan altsaa overfor dette Materiale i Virkeligheden ikke være Tale om, at man kan faa for mange eller hinanden for stærkt krydsende Traade ind med; tværtimod, jo flere des bedre, og jo stærkere krydsede, desto klarere og mangfoldigere Belysning af Forholdet. Jeg har derfor kunnet bruge alt det Stof, som jeg er i Besiddelse af, saaledes som jeg gennem en lang Aarrække har samlet det og som jeg, ved at benytte enhver forefalden Lejlighed til at trænge dybere ind i dets enkelte Led, har været i Stand til i Tidens Løb at suplere det.

Kun i én Henseende har jeg trukket en skarp og bestemt Grænselinie, idet jeg udelukkende har indskrænket mig til at benytte det Materiale, Sindssygeanstalten ved Middelfart i sin endnu forholdsvis korte Bestaaen — c. femten Aar — har frembudt. Det vilde ikke have faldet mig vanskeligt gennem mine tidligere Erfaringer paa en anden Sindssygeanstalt — thi jeg har længe været klar paa Fænomenet de „store Slægter“ — at drage et meget større og meget betydningsfuldt Materiale med derind under; og det vilde heller ikke have været mig uoverkommeligt gennem den Viden, jeg har om mange Slægter ude i Verden, til hvem jeg aldrig har staaet i direkte Forhold gennem Sindssygeanstalten, at berige mit Stof med værdifulde Oplysninger; men jeg har dog troet det rigtigst at begrænse mig til Middelfart-An-

staltens eget Omraade og Erfaring, dels fordi jeg i det Hele maa siges at kende dette begrænsede Materiale sikrest og bedst, dels fordi jeg har kunnet behandle det mest i Overensstemmelse med de ovenfor anførte tre Klasser. Ved denne Begrænsning undgaar jeg ogsaa Faren for, at Fænomenet i Sammenstillingen ligesom antager for store Former; ved at tage det under de samme Vilkaar, som gælder for de andre Klasser, er der mere Rimelighed for, at det ogsaa i numerisk Henseende kommer til at indtage den Plads, der tilkommer det. Jeg tilføjer endnu kun, at jeg paa disse, i visse Henseender noget svævende, Omraader, udelukkende har medtaget de Tilfælde af forskellig Art, hvor jeg har ment at have ganske fast og sikker Grund under Fødderne og at kunne bygge paa aldeles objektivt paalidelige Meddelelser fra vedkommende Slægter selv eller fra de indlæggende Læger.

Kaster jeg da ét samlende Blik ud over mit Materiale af „store Slægter", saaledes som de er forekommet i Middelfart-Anstalten, saa er jeg i Stand til i Alt at stille 44 saadanne i Marken. De spænder som sagt i social Henseende over et vidt Omraade, idet der baade findes Repræsentanter for den jævne Landbefolkning og for Landets mest fremskudte Familier. Hovedmængden tilhører dog, som sagt, den dannede Klasse.

Disse 44 Slægter have tilsammen afgivet et Kontingent af 70 Medlemmer alene til Sindssygeanstalten ved Middelfart. Den talrigst repræsenterede har saaledes havt fire Medlemmer i Anstalten; en lille Række møder op med tre, andre med to; største

Delen kun med et enkelt. Men foruden disse 70 Tilfælde af Sindssygdom, er der — blot saa vidt der er tilflydt mig absolut paalidelige Meddelelser derom — i disse Patienters opadstigende Slægtlinier eller aller nærmeste Sidelinier — som Regel Onkler, Tanter, kødelige Fættere og Kusiner — forekommet et Antal af 358 udprægede Abnormtilstande af neuropatisk Art — Sindssygdomme eller andre Nervelidelser — hvilket, lagt til de 70 Patienter, giver et samlet Antal af 428 kendte og udformede Lidelser i disse Slægter i Løbet af nogle ganske faa Generationer. Men desuden er der særdeles hyppigt, ja næsten som Regel, endvidere tilføjet en Bemærkning om, at „hele Slægten", eller „hele den fædrene Slægt" eller „hele den mødrene Slægt", eller „flere Sødskende" eller dsl. udmærker sig ved „en høj Grad af Nervøsitet", „tungt Sind", „svingende Sindstilstande" eller andre lignende Udtryk, noget der vistnok netop meget jævnlig udtrykker det rigtige Forhold, at det er en gennemgaaende og udbredt Slægtslidelse, der her er Tale om, ud af hvilken der da Tid til anden hæver sig de enkelte, stærkere markerede og udformede Sygdomsbilleder. Men om hele den dunkle Undergrund er det mig naturligvis ikke mulig at give mere end saadanne ganske summariske Oplysninger, der ikke lader sig udforme i bestemte Talstørrelser.

De Lidelser, der her er Tale om, er da for selve de 70 Patienters Vedkommende udtalt Sindssygdom, der har ført dem ind over Anstaltens Tærskel; men forinden jeg gaar over til en nærmere Redegørelse af disse Sygdomsforhold, vil jeg først kaste et Blik ud over Slægterne, der danner Baggrunden for disse

enkelte, mere frit staaende Skikkelser. I disse Slægter finder jeg da ogsaa et ikke ringe Antal af udpræget Sindssygdom; i 50 Tilfælde kan jeg saaledes konstatere, at Patienterne har været indlagt i andre Sindssygeanstalter, og for en ikke ringe Del af disse gælder det, at de har været indlagt flere Gange; thi det er just et Særkende for Individer af dette Anlæg, at de forholdsvis let svinger ud af deres usikre Ligevægt, men ogsaa, under rolige og hensigtsmæssige Forhold, let svinger tilbage igen. I god Overensstemmelse dermed stiller det sig ogsaa saaledes, at der for en meget stor Mængde Individer i disse Slægter er angivet Sindslidelser af lettere Former og mildere Grader, som „Tungsind", „Exaltation", „excentrisk Opførsel" o. dsl., mildere Afskygninger, der ikke med Nødvendighed fører Individet ind i Sindssygeanstalten, men som dog har tegnet dets hele Væsen med et saa ejendommelig patologisk Præg, at der for hvert enkelt iblandt dem foreligger en bestemt Meddelelse. Men paa den anden Side er Grænserne mellem disse Enkeltskikkelser paa den ene Side og de bredere Angivelser om lignende Tilstande, udbredte i hele Slægten, saaledes som jeg ovenfor har omtalt dem, for flydende til, at jeg her kan præcisere bestemte Tal. — Ikke sjældent forekommer i disse Slægter ogsaa andre Lidelser i Nervesystemet, men det spiller dog snarest en mindre Rolle, end man kunde være tilbøjelig til at tro, i alt Fald saa vidt der foreligger positive Meddelelser derom. Apoplexi findes saaledes, mig bekendt, kun i fem af disse Slægter; Epilepsi kun i tre, og synes endda knap i noget af Tilfældene at have været af nogen nævne-

værdig Betydning; Chorea har jeg kun fundet angivet i en enkelt Familie. Men der synes at være en Antydning af, at hvor en saadan Nervelidelse optræder i en Slægt, der er der muligvis en vis Tilbøjelighed til, at dén fæster Bo og optræder med flere spredte Tilfælde indenfor denne Ramme; dog er Talstørrelserne i saa Henseende absolut for smaa til, at der tør bygges andet end en Formodning derpaa.

Egentlige dybere Grader af Aandssvaghed (Idioti) er kun angivet enkeltvis i sex Familier, hvorimod de lettere Grader hyppigt er bemærket under forskellige Betegnelser — „svagt begavet“, „halv blød“, „imbecil“ o. dsl. —; men de synes gennemgaaende vanskeligt med Sikkerhed at kunne sondres ud fra de forskellige degenerative Arter af Sindssygdom, saaledes som disse optræder i deres yderste Udløbere, mest hos unge, uudviklede Individer. — De dybe legemlige Degenerationstegn forekommer kun meget sjældent; i én Slægt optræder Døvstumhed; i en anden flere Tilfælde af Hareskaar; og i en tredje enkelte Gange overtallige Fingre eller Tæer.

Det er altsaa ikke saa meget de dybe, indgaaende Enkeltlidelser, der betegner disse Slægtssygdomme, som det er de lettere, hurtigt svingende Tilstande, der tegner sig som Udslag af den almindelige patologiske Undergrund, og som dels giver sig tilkende ved det abnorme Stemningsliv, dels ved de ubeherskede Udslag paa Handlingslivets Omraade. Derfor er det ikke sjældent at træffe paa Fænomener, der har deres Udspring fra denne uligevægtige og ubeherskede Grund. Jeg tænker særlig paa et Fænomen som Selvmordet. Af de 44 Familier forekommer saa-

ledes Selvmordet i de 23, i Alt i 39 Tilfælde, blot saa vidt det er mig bekendt; og det er utvivlsomt et af de Fænomener, der ikke saa sjældent skjules; og jeg tilføjer, at der her kun er Tale om det fuldbyrdede Selvmord, ikke om det planlagte og forsøgte, men atter opgivne eller forhindrede, et Forhold, der jo kan være lige saa betegnende og betydningsfuldt som den fuldbyrdede Gerning, men om hvilket Oplysningerne, som det let vil forstaas, ikke foreligger med saa betryggende Sikkerhed, at de kan tages med i Beregningen. — Ogsaa et Fænomen som den sexuelle Perversitet, der maaske netop kan siges at have sin rette Jordbund paa dette Omraade, forekommer i nogle Tilfælde; det er saaledes konstateret i otte Slægter; men det hører just til de Kendsgerninger, der oftest unddrager sig det nøjere Kendskab og som, hvor det forekommer, efter Evne søges uomtalt og uoplyst, saa jeg tror ikke, at mit Materiale giver noget korrekt Udtryk for dets Hyppighed. — At en Extravagance som Drikfældighed skulde savnes i disse Slægter, vilde selvfølgelig være urimeligt at vente, jeg finder det snarest paafaldende, at det kun er angivet i atten af de 44 Slægter. Som oftest forekommer Drikfældigheden spredt rundt omkring i Sidelinierne og er vel altsaa mest at opfatte som et almindeligt Udtryk for Slægtens Mangel paa moralsk Holdning; i otte Tilfælde forekommer den dog i den direkte opadstigende Slægtslinie hos de Patienter, der er behandlet i Middelfart-Anstalten; men ikke en eneste Gang hos Forældrene, i alle otte Tilfælde hos Forfædre i tidligere Led. Hvor den findes, er der gerne flere Exempler i samme Slægt. — Hvad et Fænomen

som Morfinisme, Misbrug af Opium o. dsl. angaar, da er det kun angivet to Gange; men dels er dette jo en Sag, der kun angaar de aller sidste Generationer, dels tæller den — endnu i alt Fald — kun numerisk lidt i en almindelig dansk Land- og Provinsbefolkning, hvorfra Materialet er taget, og dels tør man ogsaa kun paaregne meget tilfældige og mangelfulde Oplysninger om dette Forhold, naar det angaar Individer, der ikke med Nødvendighedens Magt allerede er bragt ind under Sindssygeanstaltens Omraade paa Grund af en saadan Svaghed.

Hvad endelig Spørgsmaalet om Forbrydelser angaar, da finder jeg det meget betegnende for Karakteristiken af disse Slægter, at der i dem alle tilsammen kun findes en eneste Forbryder, en ung Brandstifter, der endnu kun var i den tidligere Overgangsalder og hvis hele Væsen var stærkt præget af utvivlsom medfødt Imbecilletet. Men selv for hans Vedkommende bliver Spørgsmaalet tvivlsomt; thi medens han paa mødrene Side tilhørte et særdeles karakteristisk, typisk udformet Exemplar af de „store Slægter“, hvori der forøvrig ingensomhelst Antydning af Forbrydelser forekom, var hans fædrene Afstamning absolut uoplyst. Men naar jeg har kunnet sige disse Slægter saa fuldstændig fri paa dette Omraade, saa gælder det dog kun, for saa vidt som de ikke er kommet i Kollision med Loven. Thi der forekommer ganske vist hist og her uhyggelige Tilbøjeligheder til Rapserier, Hustyverier, smaa Bedragerier indenfor Familiens Omraade o. dsl., foruden, som allerede nævnt, de anførte Tilfælde af sexuel Perversitet. — En anden Kendsgerning, der vel kan finde en dob-

belt Tydning, dels som almindeligt Udslag af disse Slægters urolige og uligevægtige Stemningsliv, dels maaske ogsaa kan sættes i Forbindelse med Uregelmæssigheder i deres Livsførelse, er den ret hyppig forekommende Trang til at forlade de hjemlige Forhold, expatriere sig og eventyre sig under fremmede Himmelegne, en Trang, der dog hos Individer af denne Natur meget ofte hurtig viger igen, naar de støder paa uundgaaelige Vanskeligheder i Gennemførelsen.

Gaar jeg fra Sygdomsforholdene og Abnormtilstandene, saaledes som de tegner sig ude i de „store Slægter“ og gennemsyrer disse, til selve Repræsentanterne for Slægterne, som de er optraadte i Middelfart-Anstalten — de ovennævnte 70 Patienter — saa stiller Forholdet sig paa lignende Maade for disses Vedkommende. I 39 Tilfælde er der Tale om bestemt udtalte akute Sygdomme, der som helbredede eller væsentlig bedrede atter har kunnet forlade Anstalten; men om en ikke ringe Del af dem gælder det, at Helbredelsen atter er veget Pladsen for nye, tildels mange Gange gentagne Sygdomsanfald. Af de øvrige er sexten, efter et enkelt eller efter flere gentagne Anstaltsophold, reduceret til at henleve deres Liv indenfor Anstaltens Mure; men alle har de bevaret saa betydelige Residuer af deres Intelligens og deres moralske Holdning, at de, indenfor disse Grænser, hører til Anstaltens Overklasse, som kan føre sit Liv under nogenlunde frie Forhold, og som kun afviger fra den normale Type ved enkelte delvise Ejendommeligheder, der dog gør dem uskikket til at leve under Livets almindelige Vilkaar. Af Resten staar

nogle faa endnu uafgjort i saa Henseende, da de har været for kort Tid i Anstalten, til at der kan siges noget bestemt om deres Fremtid. Men en lille Række — c. et Dusin Tilfælde — er ganske vist sunket til et relativt dybt Standpunkt, de fleste syge fra tidlig Ungdom og som saadanne betegnende Slægternes sidste Udløbere. I adskillige Tilfælde af denne sidste Gruppe kan der dog ogsaa paavises andre alvorlige Sygdomsaarsager, f. Ex. Kontusioner af Hovedet, akute Sygdomme, Syfilis o. a. m.

Jeg har hidtil kun dvælet ved de „store Slægter“, for saa vidt deres rent patologiske Forhold angaar. Jeg gaar nu — ligesom ved de andre Grupper — over til at kaste et Blik paa dem som aandelige Værdier, undersøge deres Evner og Begavelse og deres personlige Holdning og Betydning som Fænomener i Tilværelsen; og jeg finder da her Forhold, som er vidt forskellige fra de tre andre Grupper. Undersøger jeg først de 70 Individer, der som Patienter har været optaget i Middelfart Sindssygeanstalt, da møder jeg vel ikke en eneste enkelt Skikkelse af særlig fremragende Betydning; men jeg finder dem gennemgaaende betegnet ved et forholdsvis højt liggende Maal af Intelligens og Kultur. I sex Tilfælde maa jeg ganske vist stille mig kun spørgende, fordi disse Patienter repræsenterer den bredere Landalmues endnu uudviklede Standpunkt, eller er opvoxet i de større Byers lavere Lag, under Forhold, der gør en nøjere Vurdering af deres psykiske Personlighed usikker. Men alle de andre tilhører Slægter, der har hævet sig op fra Undergrunden og indtager en mere frit stillet Særstilling i Samfundet. Iblandt de 70 Indi-

vider findes saaledes af Mænd et Antal af 30, som har naaet et vist, ikke ringe Maal af social Udvikling; der er en lille Undergrund af Studenter, hvorud af der atter hæver sig et højere Lag, Embedsmænd, Præster, Læger, Officerer, Lærere, Handelsmænd, Landmænd o. s. v. Iblandt Kvinderne har 25 naaet et Udviklingsstandpunkt, som absolut stiller dem imellem de dannede Klassers Rækker, og for endel af dem er det endog en virkelig solid og personlig Dannelse, der er Tale om, uden at dog nogen af dem har udnyttet den ud over Privatlivets Forhold, højst som Lærerinder paa forskellige Omraader. Af de øvrige har ni Individer været saa ringe anlagt, hvad Evner og Muligheder angaar, at de falder udenfor Betragtningen i denne Sammenhæng; andre er saa tidlig blevet rammet af Sygdommens hærgende Indflydelse, at det ikke har været mig muligt at skaffe mig noget paalideligt Begreb om Kraften og Værdien af deres medfødte Evner; og hos nogle enkelte har Sygdomsaarsager af anden og stærkt indgribende Art krydset Billedet og frembragt en Virkning, der egentlig stiller dem udenfor denne Gruppe, hvortil de dog paa den anden Side, i Følge deres hele Slægtsanamnese, absolut slutter sig.

Man vil saaledes let se, at denne Klasse i væsentlig Henseende tegner sig forskellig fra de ovenfor omtalte andre tre. Men Betragtningen af disse enkelte syge Repræsentanter for Slægterne giver endda ikke noget særlig stærkt Indtryk af, hvilket Fænomen man her staar over for. Ser jeg Slægterne selv, hvorfra de er udgaaet, under den samme Synsvinkel, saa bliver Forholdet endnu langt mere iøjnespringende.

Og dette Fænomen er i denne Sammenhæng ogsaa af ulige større Interesse; thi det er netop hele Slægtsforholdet, hvorpaa Vægten ligger, medens de enkelte Individer, hvorigennem de ved et Tilfælde just er blevet repræsenteret i den enkelte Sindssygeanstalt, er af forholdsvis underordnet Betydning.

Endnu kun en Bemærkning. Man huske, at der her er Tale om et Udgangspunkt fra en ganske almindelig Provinssindssygeanstalt i Danmark. Anstalten byder i ingen Henseende nogen særlig udvalgt Befolkning, saaledes som man f. Ex. lettere kunde tænke sig det ved et Hospital, der repræsenterede Hovedstaden, eller i en Privatanstalt, der i første Linie var beregnet for de højere stillede Samfundsklasser. Middelfart-Anstalten er i overvejende Grad bestemt for den store, tarveligt eller jævnt stillede Befolkning og har absolut sit Tyngdepunkt i Landbefolkningen af økonomisk set smaat stillede Forhold. De mere velstillede Klasser, de der i Anstalten betegnes ved de to første Forplejningsklasser, i Modsætning til den billigere tredje, er og maa være i afgjort Minoritet i Sammenligning med denne; og fra et Centrum for Landets aandelige og sociale Liv som Hovedstaden, er det kun ret undtagelsesvis, at Anstalten modtager Bidrag.

Jeg skal da betragte de 44 Slægter med Hensyn paa de i dem forekommende Evner og Begavelser og deres deraf betingede Rang og Rolle i social Henseende. Nogle maa jeg udskyde af Beregningen, ligesom jeg har gjort det ved de enkelte Patienter, fordi deres forholdsvis beskedne Stilling i Livet unddrager sig Muligheden af en virkelig Vurdering; Familier,

der tilhører den arbejdende Landboklasse, kan selvfølgelig meget godt indtage en i og for sig mere fremskudt Stilling mellem deres Omgivelser; men det er ikke let at bedømme det. Dog skal jeg gøre opmærksom paa, at adskillige saadanne Slægter fra det rent almindelige „Fællesskab“ har hævet sig til at omfatte større Jordbrugere, Landhandlere, Lærere o. l. I andre Tilfælde kan disse Slægter siges at have naaet til en fremskudt provinsiel Stilling, idet de har arbejdet sig op til en virkelig — baade forretningsmæssig og økonomisk set — betydelig Position i deres Hjemstavn, saa at deres Slægtsnavn som Industridrivende eller Handelsmænd maa siges indenfor deres Ligestilledes Kreds at have naaet en betydelig Anseelse. En enkelt af disse Slægter har endog ud fra disse Forudsætninger hævet sig til landkendt Ry og er indenfor Hovedstadens Grænser fra sin mere beskedne forhistoriske Provinstilværelse naaet op til den højeste Rang indenfor sit Fag - har „grundet et Hus“ af højt anset Navn.

Fjerner jeg altsaa disse Slægter, saa bliver der i Alt et Antal af 28 tilbage, til hvilket mit Kendskab er saa nogenlunde indgaaende — om det end som sagt er indskrænket til de seneste Generationer. Lad mig da først ved en kort Oversigt søge at betegne, hvor i Verden, paa hvilket Trin af Tilværelsens Trappestige disse Slægter nu er at finde, med andre Ord give en Forestilling om deres sociale Niveau. Iblandt disse Familiers Medlemmer forekommer da: to Statsministre, en Gesandt, tre Biskopper, en kongelig Konfessionarius foruden syv andre, tildels fremtrædende Geistlige, Stiftsprovster o. desl. Fremdeles tre Gene-

raler og flere andre højtstaaende Officerer; tre Admiraler og en Række højere Marineofficerer; tre Medlemmer af Landets øverste Domstole; to Rektorer og to Ledere af store og bekendte Opdragelsesanstalter; otte Overlæger ved Landets største Hospitaler; ni Universitetsprofessorer i de forskellige Fakulteter; mindst treogtyve Indehavere af akademiske Doktorgrader; endvidere et Par Embedsmænd i saa stærkt fremtrædende og enestaaende Stillinger, at jeg vanskelig vil kunne angive denne uden i det Mindste at henlede Mistanken paa bestemte Personer; og endelig en talrig Mængde af Embedsmænd, Forretningsmænd, Rigsdagsmænd, københavnske Borgerrepræsentanter, Læger, Lærere o. a., paa hvilke jeg ikke kan angive sikre og bestemte Tal, fordi de gennemsnitligt ikke har hævet sig til en saa fremtrædende og fritstaaende Stilling, at jeg har nogenlunde Sikkerhed for at kende dem alle; men Tallet er betydeligt, og en nærmere Viden vilde jo kun kunne forøge det.

Med disse Tal tør det vel nok siges, at disse Slægters sociale Niveau, og til en vis Grad ogsaa deres Evners Art og Værdi er saa nogenlunde skarpt betegnet. Om alle Samfund — og vel ikke mindst om et lille, langsomt og varsomt udformet som det danske, hvor Udviklingen sjeldent sker i Spring — gælder det vel med en vis Naturnødvendighed, at det maa tage en lang Tids Forberedelse og Modning, inden Slægterne kan naa til de sociale Højder, som de ovenfor anførte Kendsgerninger giver ganske god Forestilling om. Slægternes Hjerner maa gennem mange Led være forberedt og tillæmpet, inden de naar til den Udvikling, den Smidighed, som hører til,

først for at sejre i Konkurrencen og dernæst for at kunne magte det dog altid ret betydelige og fordringsfulde Arbejde, som saadanne Samfundsstillinger fører med sig. Det er med andre Ord gamle Slægter, der her er Tale om. Deres egentlige, dybere Fortid er jeg ikke i Stand til at give nogensomhelst Oplysning om, for saa vidt som den hænger sammen med Undergrunden, hvorfra de en Gang maa have hævet sig; selv de af dem, som jeg kan følge længst tilbage, giver mig ingen Oplysning om deres Oprindelse. Men Stamtavler, der med utvivlsom Sikkerhed foreligger for enkelte Slægters Vedkommende, og som fører dem tre eller fire hundrede Aar tilbage i Tiden, standser, saa vidt mig bekendt, altid ved en eller anden Skikkelse, der allerede har naaet et vist Højdemaal af social Betydning; hvad der ligger forud for ham, er Taushed. Slægternes Sammenhæng med den dunkle Undergrund er jeg ikke i Stand til at raade — og det er heller ikke min Sag.

Men dette sociale Niveau, der betegner Slægternes Ælde og deres Udviklingsstandpunkt, er kun den ene Side af Sagen. Den har ogsaa en anden Side; og denne forekommer mig endog af noksaa stor og iøjnefaldende Interesse. Det er Overblikket over den Sum og den Art af aandelig Begavelse, der synes opsamlet og udviklet i disse Slægter. Jeg kommer ved denne Redegørelse til at krydse den allerede fra tidligere Tid fastslaaede Kendsgerning, at Degenerationsfænomenerne skulde være knyttet til visse ejendommelige Arter af Begavelse, og da særlig til dem, der er ejendommelige for, hvad man betegner som Følelseslivets og Fantasilivets Omraade, og som finder sit

Udtryk i den skabende, producerende Kunst. Geniet en Neurose. Ogsaa til Belysningen af denne hidtil kun erfaringsmæssigt opstillede Paastand, hvis Sammenhæng og Mening man ingen Adgang har haft til at løse, tror jeg, at mit Materiale giver Forudsætninger.

Det er da mindre den, om jeg saa maa sige praktiske Begavelse, den der hører til for at bryde sig en Bane gennem Livets faktiske Forhold, der her bliver Tale om; mere den ejendommelige, individuelle, den som dens Besidder ejer og udvikler som noget personligt for sig. Og naar jeg da søger hen til Videnskabens og Kunstens Omraade, saa er det nærmest et overraskende Resultat, mit Materiale yder mig. I de 28 Slægter findes der saaledes ikke mindre end 20 Digtere, spredt over et Tidsrum af ca. hundrede Aar, de allerfleste dog hørende de senere Tider til, medens jeg ingenlunde er sikker paa, at Tallet ikke vilde være endnu langt større, hvis jeg for de tidligere Tiders Vedkommende var lige saa godt i Stand til at udrede Sideliniernes Slægtskabsforhold som for Nutiden. Nu vil jeg jo ikke paastaa, at de alle tyve er lige betydelige Skikkelser i Kunstens Verden; men det er jo heller ikke deres absolute kunstneriske Værdi, der i denne Sammenhæng danner Tyngdepunktet. Forøvrig findes der imellem dem Navne af aller første Rang, og alle hører de til dem, der dog paa en eller anden Maade har tildraget sig i alt Fald deres Samtids Interesse og Opmærksomhed; saa vidt jeg skønner, vil endog over Halvdelen af dem blive staaende Generationer igennem. — Og som med Digtekunsten, saaledes ogsaa med

Billedkunsten i dens forskellige Afskygninger. De er paa min Liste repræsenteret ved femten Navne — omfattende saavel Malerkunst, som Billedhuggerkunst, Arkitektur og Kobberstikkerkunst. Og det samme Forhold som for Digterne gælder ogsaa for dem; godt og vel Halvdelen kan betegnes som Navne af tildels høj Rang. — Musikkens Kunst er repræsenteret ved ni Navne, der baade omfatter Komponister og udøvende Kunstnere; ogsaa her er omtrent Halvdelen at henregne til de landkendte Skikkelser. — Skuespilkunsten møder med otte Navne, hvoraf de to var højt ansete Kunstnere i deres Tid, medens Resten omfatter mere eller mindre fremtrædende Talenter fra vore Dage. — Fremdeles findes her en Række af Forfatternavne, atten i Tallet, og tildels betegnende Personligheder af fremtrædende Rang i vor Literatur; ogsaa om dem kan det siges, at over Halvdelen er Folk af afgjort Betydning, og ingen af dem, jeg har medtaget i denne Gruppe, falder udenfor de virkelig fødte Evners Gebet. Disse Forfatteres Virksomhed samler sig aldeles overvejende om Fag som Historie, Literatur, Kunst og Æstetik; kun for et Par enkeltes Vedkommende betegnes den ved en mere strængt faglig, naturvidenskabelig eller social Beskaffenhed. Desuden forekommer der en bred Underklasse af Individer, der lejlighedsvis er optraadt som Skribenter i en eller anden Retning, uden at de dog kan henføres under de egentlige Forfatteres Klasse i strængere Forstand. Og sluttelig findes der et Par Skikkelser, der har gjort sig bemærket som Opfindere, og hvoraf den ene i ethvert Fald vistnok maa siges at være en utvivlsom Begavelse.

Man finder saaledes i disse 28 Slægter et Antal af ikke mindre end 72 Individer — 62 Mænd og 10 Kvinder — som maa siges ved deres særlige Enkeltbegavelse at have skabt sig en mere eller mindre iøjnefaldende Stilling i Samfundet; dette maa dog synes ret paafaldende, og kan næppe betragtes som en blot og bar Tilfældighed. Forener jeg nu de to Rækker, den der betegner deres sociale Milieu, og som jeg har anført som et Bevis paa Slægternes lange Bestaaen og deres Modenhedsstandpunkt, og den, der indeholder Antydningerne af deres Evners Art og Ejendommelighed, saa faar jeg det samlede Billede af gamle Slægter, hvis Liv og Interesser maaske mere har fjernet sig fra Tilværelsens haardføre førstehaands. Realiteter og ligesom til en vis Grad har trukket sig tilbage til et Standpunkt af forstaaende Beskuelse og fin Iagttagelse, som da atter hyppigt har givet sig et Udslag i sekundær Gengivelse og Afspejling af det virkelige Livs Fænomener i Kunstens Billeder. Det er ikke mere det reelle Livs arbejdsføre og haandfaste Skikkelser; det er de enkeltvise, forfinede Naturer, som staar paa et højt og højtudviklet Stade i Livet, og hvis Begavelse udmærker sig ved det overskuende og samlende, forstaaende Syn mere end ved det strenge Enkeltarbejde.

Lad mig endnu et Øjeblik dvæle ved de enkelte Skikkelser, saaledes som de tegner sig i Slægterne overfor Spørgsmaalet nm Sindssygdom. Som jeg allerede ovenfor har sagt det, er det karakteristiske for Slægtslidelserne af denne Art ikke de svære, ødelæggende Sygdomsformer, der hver tager sin Mand og tilintetgør ham med det samme. Det er meget mere

de lettere Former, der hviler paa den usikre Ligevægts ustadige Grund, der let blusser op og som Regel betager det samme Individ mange Gange i dets Liv, dels for kun at gaa forbi som en flygtig Sky over hans Tilværelse, dels maaske ogsaa for hver Gang at medtage ham saa meget, at han bærer et kendeligt Mærke deraf for Resten af sit Liv, medens han dog som Regel er i Stand til at føre det videre under de vante Former, i alt Fald til vidt fremskredne Stadier. Skulde man med ét Ord samle det Karakteristiske for disse Skikkelser, set under denne Synsvinkel, saa maatte det vel blive Betegnelsen „Stemningsmennesker“, Individer, der — som oftest af indre, ikke altid paaviselige Aarsager — snart stiller sig paa den ene, snart paa den anden Maade overfor Livets daglige Konflikter, og som uden tilsyneladende logiske Bevæggrunde, der falder sammen med de ydre Kendsgerninger og Motiver, lader sig beherske af de dunkle og skiftende Svingninger i deres eget Indre og derfor reagerer ustadigt og uberegneligt paa ydre Indtryk og Forhold. Denne Del af Menneskeheden finder utvivlsomt sine talrigste Repræsentanter indenfor denne Ramme. I ingen af de tre ovenfor anførte Grupper savner man vel det pludseligt og uberegneligt svingende, men det antager der gennemgaaende en helt anden Karakter af det voldsomt og impulsivt frembrydende. I denne Gruppe har det, ligesom selve de udformede Sygdomsformer, et helt andet, mildere og lettere Præg, der saa at sige aldrig betegnes ved de voldsomme Udslag, men kun ved de let vexlende Ilinger, der farer hen over Sindets Spejlflade og forvolder de skiftende Nuancer, der snart staar de nor-

male Forholds Grænser nær, snart forbigaaende kan antage Skikkelsen af en patologisk Tilstand, for atter forholdsvis hurtigt at lægge sig til Hvile. Føjer jeg da dette Karaktermærke ind i Billedet af disse Slægter, saaledes som jeg umiddelbart ovenfor har tegnet det, da stiller Resultatet sig som Individer, der repræsenterer et højt Maal af aandeligt Liv og Evne, en god og fyldig Udvikling af Intelligens og Kundskab i Forbindelse med et let paavirkeligt, stærkt stemningssvingende Naturel, der gør dem til en fintmærkende Sangbund for alle Indtryk og vel skikket til atter at lade disse Indtryk klinge tilbage med et stemningsbevæget og adækvat Udtryk.

Spørger jeg nu mig selv, hvad det er for et naturligt Baand, der forbinder disse Slægter til en Gruppe, saa kan jeg selvfølgelig ikke blive staaende ved de ydre eller blot psykiske Kendetegn, som de har tilfælles; derom véd vi for lidt om disse sidstes inderste Natur og Væsen. Det er kun Symptomer, der bringer den ydre Lighed og Overensstemmelse tilveje, som fængsler Øjet og drager Opmærksomheden til Fænomenet; men det er ikke nok til at overbevise en om, at man virkelig staar overfor en i væsentlig Henseende udformet Enhed og Helhed. Som alt bemærket, falder disse Skikkelser ikke sammen med nogen af de ovenfor omtalte tre Grupper. Med Epilepsien og den potatoriske Degeneration synes de jo slet ikke at have nogen Berøringspunkter; og hvad Sindssygdomsarven i strængere Forstand angaar, da er Ligheden vel nok større, eller rettere sagt Uligheden mindre, men dog tilstrækkelig til at forhindre, at de paa nogen Maade kan

gaa sammen i Bevidstheden. Det er da et Moment af anden Art — men selvfølgelig ogsaa af somatisk Beskaffenhed — jeg maa søge, der som en fælles Faktor kan knytte disse Slægter sammen til en Helhed; og jeg mener virkelig at have fundet et saadant i et Moment, der ikke ligger vore Dage Sygdomsbetragtning fjernt, tværtimod, som et af Tidens brændende, om end endnu aabne Spørgsmaal har draget den almindelige Opmærksomhed stærkt til sig. Det er den urinsure Diatese, jeg tænker paa, eller som jeg i denne Sammenhæng vil foretrække at kalde den, den uratiske Degeneration. — Jeg skal dog her for en Forsigtigheds Skyld tilføje den Bemærkning, at skjøndt jeg selv, som jeg paa et senere Punkt skal komme tilbage til, er tilbøjelig til at tro paa et virkelig kausalt Sammenhæng imellem den uratiske Degeneration og de „store Slægter“, kan man jo selvfølgelig ogsaa tænke sig Sammenhængen som to jævnsides løbende Udslag af samme Stamme.

Jeg har i de senere Aar søgt at forfølge dette Fænomen paa Kryds og Tvers gennem Sindssygdommene, hvor det jo allerede i lang Tid — i Form af de periodiske Depressionstilstande *(C. Lange)* — har havt en anerkendt og ubestridelig Plads. Det er dog ikke her for at samle alle mine Erfaringer i saa Henseende, at jeg fører det frem; jeg skriver ikke paa dette Sted den uratiske Degenerations endnu ikke afsluttede Historie, men søger blot paa dette enkelte Omraade at hævde det en Betydning, som forekommer mig en utvivlsom Kendsgerning. — Først og fremmest indskrænker jeg mig da til udelukkende at berøre Fænomenet, for saa vidt som det angaar

Hjernens Kortikalsubstans; selv dets Indflydelse paa det perifere Nervesystem har jeg i denne Sammenhæng ingen Brug for at komme ind paa. Og dernæst fjerner jeg fra min Betragtning alle de Former og Skikkelser, hvorunder Fænomenet optræder med mere forbigaaende, kun symptomatisk Betydning. Det er jo saaledes en gammel kendt Kendsgerning, at den urinsure Diatese med særlig Styrke optræder under den klimakterielle Proces hos Kvinder. Ligeledes at den kan fremkaldes ved ydre Lejlighedsaarsager, uhensigtsmæssig Levemaade; et mageligt, stillesiddende Liv som hos Podagrister; en — her tillands vel ikke sjelden — noget overdreven Tilførsel af Næringsmidler; Excesser i Nydelsen af Spiritus; kalkholdigt Drikkevand osv. Men alle disse Momenter, der jo hver for sig kan have deres Betydning, ser jeg her bort fra, og søger kun ind til Fænomenet i dets dybere Værdi og Ejendommelighed.

Thi foruden disse mere tilfældige Former af den symptomatiske Diatese findes der jo ogsaa — som allerede fra gammel Tid erkendt — en dybere Lidelse af mere selvstændig Natur; og det er denne Form, jeg ønsker at drage indenfor Degenerationernes Omraade. Denne Almentilstand kan optræde fra tidlig Alder — ja undertiden fra den spæde Barndom — og kan følge Individet et helt langt Liv igennem. Som Betegnelse for Sygdommen, om man maa kalde den saa, har man fra gamle Dage benyttet Ordet „Nyregrus“, fordi man i dette Fænomen havde det mest haandgribelige og iøjnespringende Kriterium for Lidelsens Tilstedeværelse; og denne Betegnelse havde tillige det Gode, at den paa en for den almindelige

Opfattelse let forstaaelig Maade gav en Forklaring af Sygdommens saa stærkt fremtrædende periodiske Forløb, idet de tidsvise Udskilninger af Nyregruset betegnedes ved de heftige Exacerbationer i Tilstanden. Men bagved dette lettest paaviselige Fænomen, som er af overordentlig Værdi til at konstatere Lidelsens Existens, skjuler sig en hel Række Forgiftningsfænomener, autointoxikatoriske Processer af anden Art, som gennemsyrer hele Organismen og giver sig Udslag i snart sagt alle Legemets forskellige Organer. At det hele Fænomen i høj Grad er knyttet til Arveligheden og i mangfoldige Slægter strækker sig fra Generation til Generation, er jo en gammel erfaringsmæssig Kendsgerning, som allerede var erkendt i de Tider, da man kun saa Lidelsen under Synsvinklen „Nyregrus“.

Betragter jeg Lidelsen, saaledes som den optræder som Sygdom hos det enkelte Individ, mener jeg, at man kan skelne mellem to Symptomrækker paa Nervesystemets Omraade, dels det, der refererer sig til de mere perifere Sfærer og giver sig tilkende ved en rigt nuanceret Mængde af reflektoriske Neuralgier, væsentlig rent lokalt virkende ved den mekaniske Indflydelse af Restfænomenet Grus, der under sin Passage gennem de snevre Udførselsveje kan fremkalde en overordentlig varieret Mængde af saadanne Fænomener; dels den egentlige uratiske Intoxikation, der særlig synes mig at røbe sin store Indflydelse overfor Centralorganet og — i alt Fald for en meget væsentlig Del — paa dettes psykiske Funktioner. Begge disse Symptomrækker har ubestridelig et periodisk Forløb, den første dog ubetinget, som det let vil for-

staas, i langt mere fremtrædende Grad end den anden; og naar denne sidste, om jeg saa maa sige, har slaaet sig til Ro i Organismen og i Ordets aller egentligste Forstand gennemsyret den med sin fordærvelige Indflydelse, saa kan det periodiske Forløb utvivlsomt i Tidens Løb vige Pladsen for et mere stationært, og den hele Lidelse antage en mere kontinuerlig Form.

Iblandt Lidelsens andre Symptomer skal jeg kun — fordi jeg lejlighedsvis har maattet benytte dem som Støttepunkter for min Diagnose — minde om de vel bekendte Fænomener af artritiske Udsvedninger i Artikulationerne og Aflejringer i Muskelsystemet.

Den hele Lidelse er jo at opfatte som Udslaget af et abnormt Stofskifte, en mangelfuld Fordøjelsesprocès. Det Stof, der burde være fuldt gennemarbejdet og atter udskilt af Organismen som Urinstof, slippes paa Halvvejen, kan ikke bearbejdes helt igennem og aflejres da delvis som Residuer, der virker som autointoxikatoriske Elementer, eller udskilles som Urinsyre, det vil sige ufordøjede Rester, der ikke er naaet til den endelige Forbrændingsproces og derfor — under Besvær og Vanskelighed — udskilles som haandgribelige Slakker. Det hele Fænomen kan vel ikke opfattes under andet Synspunkt end som et Tegn paa Organismens Svækkelse, dens Mangel paa Evne til at udføre sit normale Arbejde; og hvad er Ernæringsprocessen, om hvilken der her er Tale, paa den ene Side andet end Individets enkeltvise Vedligeholdelse som Bærer af dets egen personlige Tilværelse; paa den anden Side, for saa vidt som det gaar op i det større Menneskesamfund og danner et Led deraf, dets Hjernes Ernæring og deraf betingede Kraft

og Værdi. Ligesom den epileptiske og potatoriske Degeneration, saaledes tror jeg ogsaa, at den uratiske Degeneration maa siges at strække sin bestemte psykiske Indflydelse langt ud over det enkelte Individs Grænser og Omraade, vidt og dybt ind i Makrokosmens store og mangfoldig forgrenede Husholdning.

Jeg har altsaa ment i dette somatiske Grundlag at finde Bindeleddet, der forener disse „store Slægter" til en Helhed. Af de 44 Familier, der tilsammen danner mit Materiale, er det lykkedes mig at konstatere det med Sikkerhed i 38 Tilfælde; ofte hos den Patient, der repræsenterede Slægten her i Anstalten, i Alt 28 Gange; i 10 andre Tilfælde var det tilstede i Slægten, uden at jeg har kunnet paavise det hos Repræsentanten i Anstalten; begge Dele i Forening er forekommet 13 Gange. Men jeg maa hertil føje den Oplysning, at jeg bestandig i denne Undersøgelse kun har indskrænket mig til at medtage de Tilfælde, hvor Godtgørelsen foreligger i den ufejlbarlige og haandgribelige Skikkelse af „Nyregrus". Og naar det ikke er lykkedes mig i flere Tilfælde med Bestemthed at paavise Fænomenet, saa ligger det utvivlsomt for de her i Anstalten behandlede Individers Vedkommende for en Del i, at deres Ophold her er faldet paa et Tidspunkt, da jeg endnu ikke havde anstillet og gennemført mine Undersøgelser paa dette Forhold paa systematisk Maade, fordi min Opmærksomhed endnu ikke var rettet derpaa; og for Slægternes Vedkommende deri, at Lidelsen ude i Verden endnu er saa langt fra at have naaet sin fulde Erkendelse, at de meddelte Oplysninger ingenlunde tør betragtes som fuldt gyldige Udtryk for de virkelige Forhold. Naar

jeg derfor i de sex Tilfælde intet har kunnet oplyse, er det for mig absolut intet Bevis for, at Lidelsen ikke er forekommet i disse Slægter, saa meget mere som de alle i deres hele Slægtshabitus i højeste Grad stemmer overens med dem, hvor den uratiske Degeneration har kunnet konstateres. Og naar jeg mangler de positive Oplysninger, tror jeg i hvert enkelt Tilfælde at kunne finde et forklarende Moment derfor. — En kvindelig Patient har saaledes sin Afstamning fra en Bondeslægt, der lever paa en afsides liggende lille Ø; under saadanne Forhold hører det vistnok endnu i vore Dage til Sjældenhederne at finde et Fænomen som „urinsur Diatese" konstateret. Hendes Slægt frembød imidlertid blot i de seneste Generationer følgende Anamnese: Farfader tungsindig; Farmoder lunefuld; Fader meget sær; Faster sindssyg og Selvmord; anden Faster sindssyg og Selvmord; Faderens andre Sødskende udprægede Særlinge; en Kusine paa fædrene Side sindssyg, har været i en Sindssygeanstalt; en Fætter paa fædrene Side sindssyg og Selvmord. I Faderens hele Slægt forekommer Hareskaar ret hyppigt. — Hele Moderens Familie overdreven livlig og loqvax; en Morbroder Særling; en Kusine paa mødrene Side sindssyg og Selvmord. — Selv var Patienten fra Oprindelsen af et meget blødt og impressionabelt Gemyt, „tung til Arbejde, let at skræmme", som det meddeltes om hende; en Gang meget stærkt psykisk paavirket under en Graviditet; en anden Gang ligesaa under Indflydelse af et Tordenvejr, hvor Lynet slog ned i et Nabohus; led den Gang af tvangsmæssige Selvmordstanker. Under en let „gastrisk Feber" blev hun atter sinds-

syg, men kom sig hurtigt, for dog kort efter atter at blive syg, denne Gang uden paaviselig Lejligheds-aarsag. Indlagdes da i Sindssygeanstalten, hvor Sygdommen forløb i Form af en lettere Melankoli, der kun varede i nogle Uger, hvoreftèr hun kunde udskrives som helbredet; efter fem Aars Forløb synes hun at have holdt sig rask, i alt Fald hvad egentlig udtalt Sindssygdom angaar. — Hendes Ophold i Anstalten var absolut for kort til, at man kunde danne sig nogen begrundet Mening om, hvorvidt hun led af urinsur Diatese; Sygdommen kunde meget godt tænkes forløbet imellem to Udtømmelser af Calculi renales. — Men en Tilstand som denne, med det dels bløde og tunge, dels lette og overdreven hurtigt svingende Sind og skiftende Stemninger, er det netop, som betegner den slægtsudviklede urinsure Diatese, og jeg finder det derfor ikke usandsynligt, at det kun er mangelfulde Oplysninger i saa Henseende, der hindrer mig i at henføre denne Slægt under dette Synspunkt. Og paa lignende Maade gaar det med de faa andre Familier, om hvilke jeg intet bestemt kan anføre; en er saaledes hjemmehørende i et andet Land og er kun oplyst for saa vidt det drejer sig om mere fremtrædende og graverende Tilfælde af Sindssygdom; et Par andre har krydset min Vej for saa lang Tid siden, at jeg endnu den Gang ikke var parat til at stille de fornødne Spørgsmaal.

Indskrænker jeg dernæst mine Undersøgelser til kun at omfatte de 28 Slægter, for hvis sociale og personlige Forhold jeg ovenfor har ment at kunne gøre nærmere Rede, saa stiller Sagen sig endnu mere gunstigt, idet jeg i 24 Tilfælde med Bestemthed har

kunnet paavise Fænomenet; og af de øvrige er der just i tre Tilfælde Tale om Familier, gennem hvilke de nervøse Elementer strække sig paa en til den urinsure Diatese nøjagtig svarende Maade. I en Slægt krydses saaledes to Linier, den fædrene, som betegnes ved epileptiske Lidelser og stærke Excesser i Drikfældighed — Forhold, der stiller den udenfor denne Gruppe — og den mødrene, som i udbredte Linier karakteriseres ved svingende Gemytstilstande, lettere Depressionsformer, enkelte udtalte Tilfælde af Sindssygdom og tre Selvmord, medens der lige i Centrum af denne sidste Slægt forekommer en Skikkelse af særlig fin og fremragende aandelig Beskaffenhed, der aldrig selv var sindssyg, men som lejlighedsvis i sine Breve, der ligger langt forud for den moderne Forstaaelse af den urinsure Diatese, skildrer sin Tilstand paa følgende Maade: „Jeg har gaaet i et saa sort og forbandet Humør, som jeg nogensinde mindes"; (to Aar efter:) „Det er den utaalelige hypokondre Stemning, af hvilken jeg for to Aar siden led saa meget, der nu atter har faaet fat i mig, og denne Gang værre end den første, saa at jeg tidt formelig gyser for, hvad Enden skal blive. Jeg er uoplagt til Arbejde, kan kun med største Anstrængelse bringe Tankerne til at holde fast ved Noget, og den ene Dags Udbytte forekommer mig forsvundet den næste." Atter det næste Aar omtaler han et lignende Anfald, som dog synes at have været mildere — muligvis efter en Behandling, der dengang ligesom nu bestod i Brøndkure, Diæt o. dsl. Og det hidrører fra Tider, der just i ydre Henseende var ham lyse og lykkelige. Det hele Billede er som skrevet ud af en Journal over

Diagnosen urinsur Diatese. — En anden Slægt er efter dens egne sagkyndige Meddelelser karakteriseret ved periodiske stemningssvingende Gemytstilstande med fremtrædende Hang til udtalte periodiske Depressioner; Rheumatisme i al Almindelighed og Asthma forekommer i Slægten. Dertil Exempler paa særlig, endog udmærket Begavelse; og i Slægtens yngste Generationer udtalte Abnormtilstande og Sindssygdom. — I den tredje Familie har jeg — meget centralt — kunnet konstatere Tilfælde af Nyresten. — Kun i en enkelt Slægt, som iøvrig ved sin hele Holdning i Retning af Begavelse og Sindssygdom ganske slutter sig til Billedet af den urinsure Diatese, véd jeg intet aldeles bestemt Motiv, der peger paa, hvor Sammenstødspunktet skulde ligge. Men jeg tror i Virkeligheden, at dette kun beror paa mangelfulde Oplysninger.

Jeg skal i Modsætning til disse tvivlsomme Tilfælde anføre et Exempel paa, hvordan den urinsure Diatese kan være udbredt i en af disse „store Slægter“, og forudskikker blot den Bemærkning, at Kendsgerningerne — hvad Familien angaar — er mig meddelt af den indlæggende Læge, uden at jeg selv har søgt eller grupperet dem: Patienten selv har hele sit Liv igennem været et meget nervøst Individ, som allerede fra ti Aars Alderen angives at have lidt af tvangsmæssige Angstanfald; denne Tilbøjelighed har senere bestandig fulgt ham, og han indlagdes i Sindssygeanstalten for en Melankoli, der var bygget paa lignende, lejlighedsvis fremkaldte Anfald. Under Opholdet her har han vist sig at lide af stærke, periodevise Udtømmelser af Nyregrus. Hans fædrene Slægt

beskrives som gennemgaaende dygtige, arbejdsomme Mennesker, men mørke, tunge, excentriske af Gemyt. Der forekommer Tilfælde af Sindssygdom, Nyresten, Nyregrus og Apoplexi i Familien. Farfader Nyregrus; Fader Nyregrus; Broder Nyregrus; Farbroder Nyregrus; anden Farbroder excentrisk Natur; tredje Farbroder „Opfinder“ (?); fjerde Farbroder Nyregrus, Sindssygdom og Apoplexi; dennes Søn Nyregrus; anden Søn sindssyg, dog efter en bestemt Lejlighedsaarsag af anden Art; sammes Datter død sindssyg. Faders Fætter Selvmord. — Morfaderen Apoplexi. Hele den mødrene Slægt let levende, svingende Stemningsmennesker, om hvis enkelte Forhold der dog ingen nærmere Oplysninger foreligger. — Dette er vel det mest iøjnespringende Exempel, jeg kan fremføre; men i adskillige af disse Slægter er Fænomenet under forskellige Afskygninger forekommet i mange Tilfælde.

I Modsætning til dette Forhold skal jeg anføre, at urinsur Diatese ikke findes angivet en eneste Gang under den epileptiske eller potatoriske Degeneration. Under den sindssyge Degeneration forekommer den i et enkelt Tilfælde, men selv dette synes mig tvivlsomt. Oplysningerne lød paa, at „Moderen har været sindssyg og er bestandig meget nervøs; Broderen ustadig og vanskelig“; Patientinden selv led af gentagne Sygdomsanfald, i Alt fire, ret regelmæssig fordelt paa et Tidspunkt af otte Aar. Jeg er derfor ikke utilbøjelig til at tro, at der her i Virkeligheden snarest er Tale om en Udløber af en af de „store Slægter“, hvis nærmere Forhold jeg blot ikke er i Stand til at oplyse.

Stiller jeg da denne uratiske Degeneration, saaledes som den tegner sig overfor Fænomenet Sindssygdom, eller lad mig hellere sige, saaledes som den stiller sig i de bestemte Forhold i Sindssygeanstalten ved Middelfart, ligeoverfor de tre andre Degenerationsgrupper, den sindssyge, den epileptiske og den potatoriske, saaledes som jeg ovenfor har givet et skizzeret Billede af dem, saa vil man let se, at den tegner sig paa en fra disse højst forskellig Maade. Medens de forrige Grupper væsentlig kun betegnes ved Sygdom, Udskejelser eller Forbrydelser, og medens de i deres hele Udvikling ikke frembyder et eneste Exempel paa Individer, der har hævet sig ud over det daglige Livs jævneste Grund, saa er der ved den uratiske Degeneration Tale om noget helt andet, om Slægter, der socialt maa siges at være naaet til de højeste Trin, Samfundet overhovedet er i Stand til at byde dem, og som paa det aandelige Arbejdes Mark har saaet en Sæd og høstet en Høst, der stiller dem som enkeltvis udformede, frit staaende Skikkelser, af dem paa hvis personlige Arbejde man er i Stand til at pege, hvad enten det nu for den enkeltes Vedkommende eller for Menneskesamfundet i dets Helhed kan være af større eller mindre Værdi og Betydning. I de andre Klasser er der Tale om den umodne Frugt, som paa et tilfældigt Tidspunkt rives af Træet for i det mildeste Tilfælde at udfylde sin Plads i en Sindssygeanstalts Rammer; under andre Forhold for at synke endnu langt dybere ned i Tilværelsens Mørke og Gru. Ved den uratiske Degeneration er der Tale om Træet, der har naaet sin fulde Udvikling og Modenhed, som har staaet rankvoxet og stolt og baaret sine

Frugter til Livets Gavn og Forherligelse, men som nu, efter at have opfyldt sin Mission som skærmende og skyggende under sine Grene og nærende med sine Frugter, er blevet gammelt og træt, som ikke mere evner at drage de fornyende Safter op af sin Jordbund og omdanne dem i sit Kredsløb, og som nu, inden det helt udslukkes og visner hen, endnu bærer en Efterslæt af saft- og kraftløs Frugt, der ikke naar til Modning ved Høstens sædvanlige Tid, men enten naar en altfor tidlig Overmodning eller falder helt uudviklet til Jorden til Gavn og Glæde for Ingen. Og saa skrumper den gamle Stamme hen og dør.

Samler jeg da nu de forskellige Degenerationsgrupper til en fælles Helhed, saa bliver Karaktermærket i al Almindelighed det, at de er ude af Stand til at præstere det ligeliniede Hjernearbejde. Enhver af dem fører sine ejendommelige Forudsætninger med sig ind i Livet, som hindrer dem i at begynde og at fuldføre det store Kapløb ad den jævne og lige Bane. Hjerneprocessernes Tal og Væsen er uendelige, baade i Mængde og i Afskygninger; nogen egentlig Redelighed paa, hvordan de gaa for sig og forløbe, har vi jo inderst inde endnu slet ikke; kun et ret udvortes Kendskab til enkelte Lokalforhold, noget der slet ikke tæller i denne Sammenhæng. Vi kender dem kun, og det maadelig nok, gennem deres udad mod Verden vendte Udslag. Vi véd, at de sættes i Bevægelse — udløses — paa en af to Maader, enten ved ydre Indtryk fra Omverdenen, der gennem Sandsenerverne

ledes til Centralorganet, eller gennem indre Impulser, der opstaar indenfor selve dette Organ. Og vi véd ogsaa, at der her, ligesom paa andre Steder af Nervesystemets Omraade, finder en regulerende Kontravirkning Sted, der hindrer Processerne i at løbe løbsk. Men hvordan de i uendelig Mangfoldighed leddelte Processer forløber, hvordan de utallige Veje og Stier indenfor Kortikalsubstansen krydses, hvordan de griber ind i og paavirker hinanden, og hvordan de paa den anden Side holdes ude fra hinanden, saa at de enkelte Processer kan forløbe og give sig Udslag med den tilbørlige Renhed og Skarphed, hvordan der paa den ene Side danner sig styrkende Medbevægelser, paa den anden Side regulerende Kontrabevægelser, det véd vi ikke noget om — som Mekanisme betragtet. Men vi staar i forbausende Undren over den Sikkerhed, hvormed Klaviaturet virker, hvormed det afleverer sit Telegram med „Svar betalt", for saa atter paa Stedet at føre dette tilbage med sig og omsætte det fra Tanke til Handling. Et retskaffent og paalideligt Hjernearbejde er det eneste solide og trygge Grundlag for Verdens regulære Udvikling; en ligeliniet Tankegang og dens præcise Overførelse paa Handlingens Sfære er den absolute Betingelse for Livets Fremgang. Selv den letteste Afvigelse kan have de sikreste men uberegneligste Konsekvenser; et Barn, avlet i et Øjebliks Rus, er maaske nok til at vende en hel Slægts fremtidige Bane, til at tilintetgøre eller dog neutralisere hele Generationers værdige og værdifulde Arbejde. I dette fine Spind af Hjernetraade, saa svage og saa tynde, at de er ufattelige for det aller skarpest rustede menneskelige Øje, er den ubarm-

hjærtige og uafvendelige Skæbne vævet ind; den mindste Fejl i Vævningen, en bristet Traad, en Knude i Forløbet er nok til at vende Skæbnens Veje ud af deres Baner, der efter Livets Lov fører frem mod det stolte Maal for den menneskelige Slægts Udvikling; til at vende det ud i det uredelige — i Ordets egentlige Forstand — det springende, det uordnede, det hæmmede, det hindrede, det baglænds gaaende — kort sagt det skadelige og ulykkebringende.

Dette er da Degenerationens Veje, gennem hvilke den spreder sin skæbnesvangre Sæd. Lad mig kaste et Blik paa hver af de enkelte Grupper, for hvis sidste Udslag og Resultater jeg gennem mit Materiale ovenfor summarisk og med Talstørrelser har gjort Rede. Først Epilepsien. Udaf den mystiske Undergrund, hvis patologiske Processer endnu er os saa fremmede, hæver den sin uhyggelige Skikkelse. Hvad der karakteriserer denne Lidelse i dens mest typisk udprægede Form er de dermed forbundne, ofte i højeste Grad voldsomt optrædende Krampeanfald. Saa længe disse behersker Billedet — og det sker i Reglen periodevis med kortere eller længere Mellemrum — er der som oftest forholdsvis Fred og Ro i psykisk Henseende. Men til andre Tider vexler denne Lidelse med Udslag af den voldsomste Heftighed paa det psykiske Omraade, der giver sig tilkende ved de mest ubeherskede og brutale Handlinger, et Fænomen, der vel nærmest er at opfatte som en Vikariation for de ovenfor omtalte Krampeanfald, vel en Lidelse af samme Natur som disse, men optrædende paa et andet Omraade af Hjernen, en psykisk Krampe, om man saaledes tør kalde det. Man har i Almindelighed

betegnet dette Fænomen som den psykiske Æqvivalenttilstand. Disse Udslag paa Handlingslivets Omraade forløber i Reglen ubevidst og uerindret af vedkommende Individ, ligesom i mange Tilfælde de tilsvarende Krampeanfald. Og vil man med Undren spørge, hvorfor det just er Forbrydelser af den voldsomste Art — Mord og Ildspaasættelse — disse Mennesker i deres ubevidste Handlingsudslag gør sig skyldig i, saa staar man vel i Virkeligheden overfor en aldeles gaadefuld Kendsgerning; til Belysning af Spørgsmaalet har man i alt Fald kun en dunkel Antydning i den gammel kendte Iagttagelse, at naar et andet patologisk Fænomen paa det psykiske Omraade — Hallucinationen — gør sig gældende hos disse Individer, saa har det, ubegribelig hvorfor, just en bestemt Tilbøjelighed til at antage Skikkelsen af Lys, Ild, Lue, undertiden kun rød Farve i al Almindelighed; man aner her ligesom i Tingenes dybeste og uforklarligste Grunde en Sammenhæng mellem disse Kendsgerninger og det røde Blod eller de flakkende Ildsluer. Der er noget saa grufuldt ubarmhjærtigt og ufatteligt i dette, at det vel kan give sit Bidrag til Belysning af hele den raslende Kæde af hemmelighedsfuld Rædsel og Angst, der som et af Ledemotiverne har strakt sig gennem hele den menneskelige Slægts Løb fra Generation til Generation, Aartusinder igennem, og som man kun tør haabe at kæmpe sig mere og mere fri for, om ikke gennem Forstaaelsen, thi hvem tør i Virkeligheden endnu tale om Forstaaelse paa dette Omraade, saa dog derved, at man med bestandig større Sikkerhed formaar at føre Kendsgerningerne hen til deres rette og begrænsede

Omraade og Udspring og indskrænke dem indenfor deres naturlig dragne Grænser; allerede dette vil være et stort Skridt fremad i Retning af at frigøre sig selv og Slægten for et saadant gaadefuldt Motiv af Rædsel og Skræk.

Det er jo selvfølgelig ikke al epileptisk Lidelse, der er at opfatte i et saa skæbnesvangert Lys. Epilepsien selv kan optræde i langt mildere Former og Afskygninger; den kan — i alt Fald i en Skikkelse, vi ikke med Sikkerhed formaar at skelne ud derfra — som epileptiske Kramper optræde symptomatisk i Hjernelidelser af anden Art; ja den synes jo endog undtagelsesvis at kunne gaa sammen med en forøvrig ikke blot menneskeværdig, men endog udmærket Tilværelse af høj psykisk Rang; man har jo nævnet Skikkelser, der hører til Menneskeslægtens Heroer, som Julius Cæsar, Napoleon o. a. i denne Sammenhæng. Men den ytrer sig ogsaa i en anden Form, den egentlige epileptiske Slægts-Degeneration, som jeg ovenfor har omtalt den. Dels, og ofte, gaar den i Arv som det, den er, den epileptiske Lidelse selv, og kan da gennem denne føre Individet ned til den regelmæssig udviklede og højst karakteristiske Sløvhedstilstand, en Sløvhed, der tegner sig mellem alle andre Former af aandelig Svækkelse ved det Drag af lidelsesfuld Pirrelighed og frastødende Urimelighed, der med Nødvendighed gør disse Individer saa ensomme og isolerede i ethvert Samfund; til andre Tider kan Arven overføres i Skikkelse af de ovenfor omtalte voldsomme og ubeherskede Udslag paa Handlingslivets Omraade, Udslag, der ligesom antyder den rovdyragtige Grundtilstand, der kan lure under den

gennem Aarhundreders Kultur afglattede og ferniserede Overflade. I disse to Afskygninger skimter man Sammenhængen med de to store Grundlinier i de psykiske Processer, den melankolske og den maniakalske. Men der forekommer ogsaa andre Udslag af et besynderlig uforstaaeligt og mystisk Præg, der ingen Adgang giver til Forklaring — jeg tænker nærmest paa Fænomener som de aldeles meningsløse kønslige[1] Blottelser, de saakaldte Exhibitioner, hvorpaa mit Materiale just byder et udtalt Exempel; maaske ogsaa en saa gaadefuld Kendsgerning, som Nekrofilien hører her hen.

Den epileptiske Degeneration rammer Slægten paa et vilkaarligt, tilfældigt, uudviklet Standpunkt; den tillader ikke nogen normal Udvikling af Evner og Muligheder; Individerne maa siges at falde fra Stammen som raa og umoden Frugt. — Endnu skal jeg kun i Forbigaaende pege paa den saa ofte optrædende, paa en Gang forvirrende og forværrende Omstændighed, der opstaar ved Kombinationen af den epileptiske Degeneration og Drikfældighed, og som i deres Sammenstød giver de aller sørgeligste Udslag.

Noget anderledes, lidt, men ogsaa kun lidt mere imødekommende for den menneskelige Forstaaelse stiller den potatoriske Degeneration sig. Her ser det for det ubevæbnede Øje — og i saa Henseende tør man vel næppe endnu tale om noget kunstigt Middel til at skærpe vor Sands med — ud, som om vi stod overfor en i al Almindelighed svækkende og abrutiserende Proces, der efterlader Slægtens Nervesystem i afstumpet Tilstand, som kræver stærkere og voldsommere Midler for at gøre det modtageligt for de

almindelige Indtryk. Alle finere og mildere Paavirkninger gaar den sløvede Opfattelsesevne uforstaaede og virkningsløse forbi; men til Gengæld betinger de grovere og plumpere Indtryk atter Udslag af en tilsvarende Voldsomhed og Brutalitet. Det bliver derfor disse to Faktorer, Sløvheden og Brutaliteten, der danner de karakteristiske Kendetegn. Det hele Fænomen har vel ikke det Præg af uhyggelig Mystik, som betegner den epileptiske Degeneration; det spiller af paa en mere aaben og ligefrem, grovkornet og brutal Maade. Overmaade hyppigt er det, Generation efter Generation i den samme Slægt, at se den ligefremme Tilbøjelighed til alkoholiske Drikke gaa i Arv; man kunde da spørge, om det ikke er et Fænomen af væsentlig psykisk Natur, man staar overfor, om der ikke er Tale om vanemæssige Excesser, der beror paa det slette Exempels Magt; og der er vel heller ingen Tvivl om, at ogsaa dette spiller en vis Rolle; men Sagen stiller sig alligevel ofte saaledes, at man næppe tør tvivle om, at der bestaar et virkeligt Forhold imellem den degenerative Hjerne og Alkohol. Tilbøjeligheden til Drik springer stundom et Slægtled over, saaledes at den mellemliggende Generation holder sig fri fra Udskejelser paa selve dette Omraade; men Tilstanden tegner sig da ved andre Abnormiteter, efter min Erfaring oftest ved et sløvt og tungt, dvaskt og stillestaaende Naturel, medens det næste Slægtled saa atter optager Bedsteforældrenes excederende Tilbøjeligheder. Stundum ser man ogsaa Børn, der under Opvæxten er unddraget det farlige Exempel, glide ind i Forældrenes slette Vaner. Disse kunne endelig ved Arv forplantes til

Afkommet i Form af virkelig Sindssygdom; og her møder man da undertiden det Fænomen, man har betegnet som Dipsomanien, den periodisk optrædende Drankertilbøjelighed, der kan maskere visse skiftende Faser i Sygdommenes Forløb. — Vil man spørge om den virkelige, inderste Forbindelse mellem Sindssygdom og Alkohol, saa tror jeg ikke, at der bestaar noget Væsensammenhæng, men at den tildels beror paa ydre Grunde. Den svækkede og afstumpede Tilstand i Nervesystemet, der saa ofte fører til den uimodstaaelige Trang til hidsende Pirringsmidler, mødes paa sin Vej gennem Livet saa let med det mest udbredte og lettest tilgængelige af disse, Alkoholen, og indgaar da sin skæbnesvangre Forbindelse med det.

Ogsaa under denne Degenerationsform er det gennemgaaende paa det umodne og uudviklede Standpunkt, at Individerne bryder ud af Rækkerne, de Rækker, der betegner Menneskeslægtens store Udviklingslinie, Livet igennem. Lad Alkoholen ogsaa hos den udviklede Slægt have en Evne til at stimulere den i Forvejen fint mærkende Hjerne og sætte den i en forbigaaende Svingning, hvorunder en tilvant Produktion forløber let og livligt, saa er det dog aldeles overvejende i de endnu svagt udviklede og paa et umodent Standpunkt staaende Hjerner, at den kommer til at udfolde hele sin uhyre og skæbnesvangre Indflydelse. Ogsaa det lærer Sindssygeanstalten os paa ufejlbar Maade. Det er atter den umodne Frugt, som rives fra Grenen og kastes bort, uskikket til nogen fremtidig Indsats af Værdi.

Kaster jeg et hurtigt Blik over den arvelige Degeneration, der slutter sig om de egentlige Sindssygdomme, da bliver Forholdet et noget andet end ved de ovenfor omtalte Grupper. Saa ødelæggende det end kan være paa mange Maader, for saa vidt som Sindssygdommene griber forstyrrende og opløsende ind i Livets Grundforhold, saa forholder det sig dog væsentlig til det enkelte Individs private Stilling i Tilværelsen, men griber i alt Fald langt mindre end de tidligere omtalte Grupper over paa det videre og større Samfundsliv; det refererer sig mere til Sindssygeanstalten end til Livets andre Beskyttelsesmidler. Og som Skikkelser betragtede karakteriseres de jo gennemgaaende som almindelig begavede og udrustede Mennesker, der ikke fører noget udtalt Særpræg med sig ind i Livet, men som kun har den Ejendommelighed, at de er udsat som et lettere Bytte for Sindssygdommenes nedbrydende Magt, end deres mere normalt anlagte Medmennesker.

Man kunde maaske her indvende, at der dog findes Klasser af Individer, som man i Almindelighed henfører til den sindssyge Degeneration, og som har erhvervet sig et afgjort Ry for fra deres syge Stade at gribe forstyrrende og ødelæggende ind i Livets almindelige Forhold. Jeg tænker paa de Grupper, der i Form af den impulsive Sindssygdom og Moral insanity i vore Dage næsten tør betragtes som Degenerationsbegreber, der er gaaet over i den almindelige Folkebevidsthed. Men med Hensyn paa disse er Sagen vist nærmest at opfatte saaledes, at disse i og for sig jo kun forholdsvis sjeldnere Lidelser alt efter

deres ejendommelige Beskaffenhed i de enkelte Tilfælde bliver at henføre under de forskellige Degenerationsklasser. For den ubetinget lavest stillede af disse Grupper — den impulsive Sindssygdom med dens Trang til voldsomme, ubeherskede Handlinger — gælder det vist, at den staar i særlig Raport til den epileptiske og potatoriske Degeneration; hvad den mildere Tilstand, Moral insanity, angaar, den som kun sjeldent giver sig Udslag i enkelte Voldshandlinger, men mere spiller sin Rolle paa Privatlivets Omraade som en evindelig Hindring for en fredelig og rolig Tilværelse, da staar den vistnok for en Del i Relation til den sindssyge Degeneration i snevrere Forstand, men vistnok ogsaa for en væsentlig Del i Raport til den uratiske Degeneration, de „store Slægter". Jeg tror sikkert, at der er Mulighed for at drage en Grænselinie mellem to Former, en, som først udvikler sig i Livets Løb og under dets svækkende Indflydelse, f. Ex. hos Kvinden efter Fødselsperiodens Indtræden, og som saa ofte fører Individet ind i Sindssygeanstalten; man kunde maaske betegne denne som den sekundære „Moral insanity" i Modsætning til den primære Form, der tilhører den uratiske Degeneration og som er et Udviklingsfænomen, der optræder fra tidlig Alder hos Individerne i de gamle Slægter. Denne forløber gerne under mildere, mindre udprægede Sygdomsformer, og berører derfor kun sjeldnere Sindssygeanstalten. Det er de vanskelige Individer, som det er svært at føre hen under noget bestemt Sygdomsbegreb, men som saa ofte, som en Slags aandelige Invalider, viser sig uforenelige

med Livets bestaaende Forhold; de søger stundum, under særlige Omstændigheder, der lægger Stød for deres Tilværelse, Ly under Sindssygeanstaltens Mure, enten for at beskærme sig selv mod Livets Besværligheder eller for at fri Samfundet for deres forstyrrende Indflydelse; men det er i Reglen kun kortere Besøg; naar de atter har faaet deres indre og ydre Forhold reguleret, vender de atter tilbage til Livet for at fortsætte deres vanskelige og forstyrrende Bane.

Ogsaa den „sindssyge Degeneration" hører til dem, der bryder ud undervejs; den betegner ikke Slægten som naaet til den fuldt modne Udvikling. Fænomenet er dog ikke her saa iøjnespringende som ved den epileptiske og potatoriske Degenerations mere brutale Former; ofte kan et vist Maal af Udvikling være naaet; men saa gør den nedsatte og forringede Modstandskraft sig gældende og river Individet og Slægten ud af deres normale Bane. Atter den umodne Frugt.

Jeg har i disse let skizzerede Billeder tegnet Omridset af de tre forskellige Grupper af Individer, som kommer til Verden hæmmede og kuede under deres medfødte Arvs Vægt. De fødes under stavnsbundne Vilkaar, der stiller dem udenfor de fribaarne Individers Rækker. Der er fra Anlæget af kommet en Fejl i Vævningen, som gør deres Hjerneorganismes Væxt skæv og uregelmæssig. Det er det Shakespeare udtrykker med de haarde Ord: „Skarn avler Skarn; Naturens Skød frembringer baade — godt Korn og slet, Forkastelse og Naade." Naturen er ubarmhjertig.

Jeg kommer nu til den nærmere Betragtning af den sidste Degenerationsform, som mit Materiale giver mig Anledning til at behandle, den uratiske Degeneration. Den staar i et bestemt andet Forhold til Slægten og til Livet overhovedet, end de tre andre Grupper, idet den ikke fremkommer som Resultat af en Sygdomsproces eller anden fremmed Faktor, der med Magt trænger ind i den menneskelige Organisme og driver den og dens Efterkommere ud af den lige Bane, men blot er den regelmæssige Udfoldning af en Grundlov i Naturen, der betyder, at naar Slægten har naaet sin fulde Udvikling og Modenhed, saa svækkes den og synker sammen for at svinde hen og dø. Der er altsaa ikke Tale om det voldsomme Brud paa det uudviklede Standpunkt, men om den naturlige Afslutning, naar Maalet er naaet, Frugten sat.

Naar en Strøm iler frem gennem sit Leje og følger den bestemte Retning, der fører den imod dens Maal, saa kaster den ud til Siderne, langs med Kysten, en svagere Modstrøm fra sig, som med en let kruset Overflade smøger sig fint og legende om Kanten af den store Strøm. Bagvandet kalder man dette Fænomen. Som dette er Degenerationen. Ogsaa den kastes under det evigt fremadskridende Løb af den store Strøm, der betegner Menneskelivets uendelige Udvikling, tilbage i modsat Retning, og i sit omvendte Billede spejler den Strømmens Liv og Ejendommelighed paa det Punkt, hvortil denne just nu er naaet; den hæmmer og hindrer vel nok ved sine tilbagestrømmende Bølgers Magt, men den kruser ogsaa Overfladen paa en mangfoldig og vexlende Maade.

Naar en Baad rives for voldsomt med af den stærke og stride Hovedstrøm, bøjer den stundum af og søger ind under Bagvandets mildere Bølgegang for at finde Ro i dets vuggende Vande. Og saaledes ogsaa med Menneskene. Kun de stærke og modstandskraftige taaler til enhver Tid den anstrængende Fart, der bestandig gennem stride Bølger gaar fremad mod et fjernt Maal, der ligger langt borte i Kimingen, og som, naar det er naaet, kun viger Pladsen for en ny Udsigt, der peger fremad mod en endeløs Fart, som det enkelte Menneske aldrig naar at se Resultatet af, fordi det i Virkeligheden er hele Menneskeslægtens uendelige Rejse fremad. Men alle svage Sjæle bøjer af undervejs og søger som Baaden en Ankerplads i Bagvandets fredeligere Vande. De opgiver den store Sejlads og slaar sig til Ro paa det Sted, hvortil denne i Øjeblikket er naaet. De glider ud af det evige Fremskridts Bane, thi Bagvandet understøtter ikke denne, men er Frafald og ikke andet.

Men der, hvor det kastes bort fra den store Strøm, der svækkes dets egen Kraft og Fart med det samme; kun for et kort Øjeblik formaar det at fortsætte sin baglænds gaaende Vej, saa slides det mod Bredden eller svinder ukendeligt bort mellem Sivene. Og saaledes ogsaa Degenerationen. For et Øjeblik kan den afspejle Billedet af det Punkt, hvor den skejede ud fra Livets lige Løb; men der hører kun et Par Krusninger til, saa hører den op og dør hen. Og den formaar ikke mere at bryde sig nye Baner, thi i sit inderste Væsen er den ikke Styrke, men Svaghed. Men den kan dog være af høj Værdi

og Betydning, om ikke direkte for Menneskeslægtens Udvikling, saa dog for dens Udviklingshistorie, fordi den giver det rigt nuancerede Billede af det, som den store Strøm med rastløs Fart fører bestandig længere og længere bort, og fordi den derved giver Maalestokken for, hvor langt Strømmen i sit evige Løb just i det Øjeblik er naaet. — Man kan undertiden folde sine Hænder i Forbauselse over, at den er der, og hvorfor den skal være der; men Bagvandet er der jo ogsaa i Kraft af en ubrydelig Naturlov, for hvilken vi kun kan bøje os. Hvad der er, har jo Ret til at være. Og skjøndt vi overfor Degenerationsfænomenet, saaledes som det i sine strængeste Former gør sig gældende overfor de enkelte Individer, kan synes, at det er en haard Lov, der har bestemt, at det i Menneskeslægten skal være saaledes, saa har vi ikke andet at gøre end at forsøge paa af bedste Evne at klare og forstaa denne Livets Vrangside, for om den mulig kunde lære os noget, der kan komme Livets stærke og friske Løb til Gode, som det tegner sig ude i den store Strøm, den der er det Vigtigste af Alt, og for hvis Skyld alt andet maa vige, eller i alt Fald kun kan blive Genstand for medlidende Barmhjertighed som et Svaghedens og Tilbagegangens Tegn.

At skrive Degenerationens Historie — eller Naturhistorie skulde det vel snarere hedde — vilde være det samme som at skrive hele Menneskeslægtens Historie, og det ikke som det hidtil er sket, følgende de redelige og forstaaelige, for Menneskeøjet tydelige Traade, der væver Billedet af Slægtens Udvikling sammen til en for vort Begreb fattelig Helhed, men tillige medtagende alle de hemmelige Indflydelser og

skjulte Rørelser i Undergrunden, som intet menneskeligt Øje formaar at samle i Øjeblikket — fordi de former sig over brudte Love og afvigende Regler, hvortil ingen har Nøglen — og som det bagefter, naar Livet og Tiden er skredet frem og har forlagt sit Observationsfelt til andre og nyere Omraader, er endnu vanskeligere at faa Øje for og forstaa. Vel vrimler det i Menneskeslægtens Historie af Skikkelser, som man forlængst under en eller anden Form har været enig om at henføre til denne Gruppe, hvordan man nu end til de forskellige Tider har forstaaet den; men de utallige Fangarme, gennem hvilke den har gjort sin opløsende og underminerende Indflydelse gældende, dem har man ikke havt Rede paa, lige saa lidt som man har det endnu. Degenerationens Resultater hviler saa ofte paa Forudsætninger, der kun er et Vrængbillede af Tanker og Tilstande, der engang har været, men allerede atter synes forsvundet ud af Tilværelsen; selve disse normale Tankers og Tilstandes mest haandfaste og logiske Resultater, som de har efterladt i Livet, kan det sikkert være svært nok at udrede og forstaa bagefter; men at ville følge de degenerative Vrængbilleders Residuer synes mig lige saa vanskeligt som bagefter at forstaa Meningen af en løst henkastet Vittighed eller en flygtig Karikatur, hvor man maatte kræve hele Samtidens letteste og lydhøreste Tankegange fuldt ud klarede for sig for blot at ane Betydningen. Det lader sig overhovedet slet ikke gøre. Det højeste, man i saa Henseende kan naa til, er vistnok at give en Antydning af Degenerationens Optræden og Udseende, saaledes som den just i dette Øjeblik, paa dette Stadium af Livets

Udvikling, ser ud, og da fra enkelte spredte Synspunkter kaste Strejflys ud over nogle af Tilværelsens Fænomener og se, hvordan de tager sig ud under Degenerationens forvirrende Indflydelse for da atter at undersøge, om det er muligt at finde Linier, der paa en saadan Maade gentager sig og gør sig gældende paa forskellige Omraader, at man af dem tør drage Slutninger om Degenerationens egentlige Væsen. Jeg tror bestandig, at Sindssygeanstalten endnu er det Sted, hvor man har størst Mulighed for at klare sig disse Spørgsmaal. Hvorhen jeg fra dette Observationsfelt som Udgangspunkt vil formaa at kaste Strejflys ud over Livets uendelig varierede Forhold, det beror selvfølgelig paa, hvilket Stof jeg selv, personlig og tilfældig, sidder inde med i Livsviden, i Historie, i Literatur, Kunst osv. Det Hele kan kun blive et abortivt Forsøg, en første Begyndelse; lad saa enhver videre udføre og uddybe sin Forstaaelse paa de Gebeter, han kender og som er ham af særlig Interesse.

Men vil man give et saadant Billede af Degenerationens Væsen og Betydning i Verden, gælder det med Nødvendighed først at se paa de enkelte Skikkelser og at samle dem i sluttede Grupper, saa vidt det lader sig gøre. Ved det første Syn paa disse Afvigelser fra den lige Linie synes man at staa overfor det ubegrænsede. „Saa mange Hoveder, saa mange Sind,“ siger et gammelt Ord, der maaske netop ubevidst er dannet over dette Fænomen, og det Talløse, den kaotiske Masse er det første Indtryk, der paatrænger sig En ved denne Undersøgelse. Men atter her kommer Erfaringen fra Sindssygean-

stalten En tilgode; thi det er utvivlsomt, at Degenerationens store Hovedlinier beherskes af de samme organiske Grundforhold som de fuldt udviklede Sindssygdomme. Jeg har andetsteds*) søgt at paavise, at disse Sygdomsbilleder, saa vidt vi endnu kender dem, udformer sig over en lille Række patologiske Grundfænomener — hvad jeg har betegnet som de„ psykiatriske Radikaler", hvis inderste Væsen og Natur vi vel ikke nøjere kender, men som staar for os som utvivlsomme Kendsgerninger, og som danner Kærnen i de rene, ukombinerede Sygdomsformer. Jeg skal her nævne dem: Hæmningen, der i den udformede Sygdom danner Grundlaget for Melankolien; Flugten, der svarer til Manien; Svækkelsen, der betegner Forvirringssygdommen; Vrangforestillingen som Centrum i Forryktheden; og endelig Tvangsforestillingen med sin ejendommelige Sygdomsform. Men ganske de samme Radikaler er det, der bliver Tale om, naar det gælder at opløse Degenerationen i dens enkelte Faktorer, kun at de her forekommer i en abortiv, antydningsmæssig Skikkelse, der endnu staar udenfor den egentlige Sindssygdoms Grænser.

Skal jeg gruppere de ovenfor nævnte fem Radikaler til Brug for denne Betragtning, saa vil jeg samle de to første, Hæmningen og Flugten, under et og betegne deres Væsen som Tempodegenerationen; thi det, der i Fællesskab karakteriserer dem, er det abnorme Tempo, hvori den psykiske Optagelse og Behandling af Stoffet under deres Indflydelse finder Sted. Det

*) De vigtigste Sindssygdomsgrupper i kort Omrids.

næste Radikal, Svækkelsen, betegnes nærmest ved den af det degenerative Anlæg forvoldte Mangel paa Præcision i selve Opfattelsen af det foreliggende Stof, medens de to sidste Radikaler, Vrangforestillingen og Tvangsforestillingen, refererer sig til Reflexionen, den ved Overvejelsen betingede Forarbejdelse og Tilegnelse af Stoffet. Jeg tilføjer den Bemærkning, at denne Inddeling delvis falder sammen med den gammelkendte, populære Gruppering efter de forskellige Temperamenter. Til Hæmningen svarer saaledes nærmest det melankolske Temperament, til Flugten det sangvinske og til Vrangforestillingen i overvejende Grad det koleriske. Hvad det flegmatiske Temperament angaar, da bliver det vel nærmest at henføre under Svækkelsens Radikal, men dækker dog ikke ganske dette; men dette Fænomen finder vistnok sin rimelige Forklaring i, at man i gamle Dage, da Temperamentslæren dannedes, endnu stod uklart overfor Svækkelsens Radikal og det derpaa byggede Sygdomsbegreb, Forvirringen (Amentia), der hører til Psykiatriens aller nyeste Erhvervelser; derimod var det dengang almindeligt at opstille den sekundære Svækkelse — Demensen, Fatuiteten — som en Sygdomsform for sig selv *(Esquirol)*, medens vi nu opfatter denne som det fælles Terminalstadium for alle Sindssygdomsformer. Derfor er dette Radikals Fysiognomi utvivlsomt langt mere udformet med den sekundære end med den primære Svækkelse for Øje. Og noget ganske lignende gælder om Tvangsforestillingen, der ogsaa er en Paavisning af forholdsvis ny Dato, hvis Fænomener tidligere opfattedes som Afskygninger af den melankolske Proces, af Hæmningen.

Men Melankolien, Manien og Vrangforestillingen er Fænomener, der er kendt fra de ældste Tider og forlængst gaaet over i Folkebevidstheden; som saadanne har de derfor ogsaa fundet deres Plads i den populære Temperamentslære.

Jeg kommer altsaa først til, hvad jeg betegner som Tempodegenerationen, udtrykt i Kombinationen af Flugtens og Hæmningens Radikaler. Flugtens Væsen har jo meget tilfælles med Barnets. *Meynert* har engang i en lille, forøvrig aldrig fuldført, Opsats søgt at paavise, hvordan de maniakalske Bevægelser hos det spæde Barn lidt efter lidt, under den videre Udvikling og Omformning af visse Hjerneorganer, omdannedes og reguleredes, indtil de efterhaanden veg Pladsen for de bevidste og beherskede. Om Sagen er rigtig, véd jeg ikke; men et saadant Forhold mellem den barnlige og den voxne Udvikling kommer man her uvilkaarlig til at tænke paa. Barnet er jo, med dets livfulde Hurtighed i Bevægelserne, baade paa det somatiske og det psykiske Omraade, en Fryd i Tilværelsen, saa længe det holder sig til at være det, det er; men naar Barnets Tempo i højere eller mindre Grad overføres paa det voxne Individs Forhold, saa er det ganske overordentligt, hvilken Forstyrrelse det kan fremkalde. I første Instans Uro og Løbskhed i de dagligdags Forhold. Meget afhænger det af, hvilken Plads et saadant Individ indtager i sit lille begrænsede og private Samfund; har det en ledende og styrende Stilling, kan det konfundere hele Menagen og uden nogen ond Hensigt føre den ind paa de mest glidende Afveje, hvor det almindelige Livs normale Gnidningsmodstand udviskes, og Sagerne, uden Be-

tænksomhed og Plan, over Stok og Sten føres igennem til et skæbnesvangert Endemaal. Men selv hvor Individets Stilling ikke er raadende, men mere afhængigt af Omgivelserne, bliver Forholdet det samme, om end under en lidt anden Form. Det mærkes da som den evige Uro i Undergrunden; der kan komme noget vulkansk og uberegneligt ind i Situationen; aldrig den Tryghed og Fred over Tilværelsen, som Livet kun kan have, naar det bygger paa de gode og klare Grundes trygge Basis, men i Stedet derfor den hastige og indfaldsmæssige Vilkaarlighed, som det af besindig Overvejelse ledede Individ skal formaa at værge sig imod. Utallige Planer krydser hinanden i en degenerativt anlagt Hjerne af denne Art; halsløse Gerninger, der er bygget paa saadanne Planer, sætter undertiden gennem et forholdsvis kort Spand af Tid et gennem Generationer grundfæstet Velfærd paa Spil og kan gennem korte Tider føre til de extravaganteste Situationer. — Og før saa Forholdet videre, fra Privatlivet ud i det offentlige Liv; der gentager det sig paa samme Maade. Det hastige Temperament hos den ledende Mand kan øve den største Indflydelse paa Omgivelserne; i Forretningsverdenen, i Videnskaben, paa mangfoldige Omraader kan man se, hvorledes den overfladiske Hastværkstænkning kan virke ind paa Mennesker og Forhold. Tænk paa, hvad en Nutidsjournalist formaar at sprede af Paavirkning ud gennem Menneskemasserne gennem en saadan oppisket og forceret Forfattervirksomhed, der i sin ilsomme Fart jager hen over Tilværelsen og skummer Fløden af Forholdene for med den største Hast at servere den

for et utaalmodigt Publikum, der selv sættes i en hæsblæsende Exaltation ved hans jagende Flugt — og derpaa i en ustandselig Fart haster videre til det næste Emne. Og Evnen til at kunne gøre sligt er utvivlsomt bygget paa en virkelig Hjerneejendommelighed. Selv giver han sig kun Tid til at tænke let over Tingene, og hos sine Læsere udvikler han ved sin Paavirkning Evnen til den samme lette og overfladiske Tænkning, der følger ham paa hans letbenede Fart fra Genstand til Genstand, Dagen igennem og Aaret rundt. Og følg saa den flygtige Skikkelse ud paa Historiens Omraade. Tag til Exempel en af Fortidens Herskere, hvis fremskudte Stilling førte det med sig, at hans ejendommelige Karaktermærker fik den største Indflydelse paa hans Lands og hans Folks Ve og Vel. Mon ikke Karl den Tolvte, Ætling af en sindssyg Æt, kan bruges som Exempel paa en saadan Skikkelse, hvis hastige og indfaldsmæssige Tempo i Kraft af den Glans, der just saa ofte lyser over det maniakalsk-sangvinske Temperament, førte sit Land gennem ubetænksomme og stormfulde Tilstande til den farligste Rand af Afgrunden.

Og lad mig saa paa det moralske Omraade føre Skikkelsen, saaledes som man kender den i den udviklede Sindssygdom, hvor dens Karaktermærker tegner sig i skarpt udmejslede Træk, over paa det degenerative Anlægs Gebet, saa finder man bestandig de samme Kendetegn. I et saadant Individs Hjerne mylrer det af flyvende Indfald og Tanker; den ene jager og fortrænger den anden; der bliver ikke Tid til at ræsonere og kritisere undervejs, i alt Fald kun højst overfladisk. Deraf disse Menneskers ofte næ-

sten umulige Evne til at skelne mellem Sandhed og Usandhed. Hos den udtalt maniakalsk Sindssyge, hvis Lidelse kendetegnes ved Flugtens Radikal, finder man just Sindet opfyldt af de evig vexlende, hastig forbifarende Forestillinger og Billeder, der aldrig antager den stabile Karakter, endsige det bearbejdede og systematiske Præg, der er ejendommeligt for den Forryktes Vrangforestillinger og fixe Ideer; men i deres evig kalejdoskopiske Vexlen forbindes de ved det gennemgaaende Præg af løftet Stemning og lyst Syn paa Tingene, saaledes som det er Flugtens Radikal særegent og naturligt. Hvor Processerne gaar saa let fra Haanden, avler det Selvfølelse og Selvtillid; og derfor antager de saa let Skikkelsen af Overvurdering af Individets egen Personlighed, og kan stige til Storhedsforestillinger af flygtigt og skiftende Præg. Det samme Fænomen, om end i abortiv og langt mindre udskejende Form, finder man ogsaa hos det degenerative Individ med de paaskyndede Hjerneprocesser. Her kommer det frem som den utøjlede og ubeherskelige Trang til Praleri og Selvovervurdering, den upaalidelige og letfærdige Omgang med Sandheden, som sædvanlig hos disse Mennesker ikke fremkaldt af nogen ond Hensigt, hverken for at skaffe sig selv uberettigede Fordele eller for at skade andre, men kun som et uafvendeligt Udslag af den forcerede Hjerneproces og det paaskyndede Tempo. Og disse Pralerier og Løgne kan dels virke direkte skadeligt paa de omgivende Forhold i første Linie og skabe usande og forløjede Tilstande; dels kan derfra, som fra ethvert usandfærdigt Udgangspunkt, straale Impulser og Virkninger ud af vidt forgrenet og ubereg-

neligt Omfang. Et Individ af denne Art, hvis Hjerne-processer, som det er ejendommeligt for Flugtens Radikal, altid arbejder paa Fladen, aldrig i Dybden, sætter saa let de løse og svirrende Rygter i Bevægelse, medens den kritiske og udrensende Proces, der skulde skille Klinten fra Hveden, Sandhed fra Løgn, saa let udebliver; og en saadan Usandfærdighed bliver just saa meget farligere, som den ikke kan føres tilbage til nogen bevidst Villen eller Hensigt, men taber sig i det i og for sig ukendelige og uforstaaelige. Og en paa Tempouregelmæssighed bygget vrang Opfattelse og Fremstilling kan gaa over i Traditionen og forskyde Erkendelsen af Forholdene paa en saadan Maade, at det maaske vanskeligt lader sig genoprette igen; hvorledes Historieskrivning f. Ex. kan paavirkes af saadanne Omstændigheder, er vistnok ikke let at paavise. Man klager undertiden over, hvordan ydre Forhold i saa Henseende gør sig gældende, hvorledes det saaledes har indvirket paa Middelalderens Historieskrivning, at den helt og holdent var lagt i Kirkens og Gejstlighedens Hænder; men overfor dette er der dog maaske en Mulighed for at korrigere og kritisere Resultatet. Men lad Historieskriveren, om end i sig selv nok saa upartisk og med Lyst til at være billig og retfærdig — og saadanne elskværdige Egenskaber er just ejendommelige for det sangvinske Temperament — men lad hans Hjerneprocesser være af en abnorm hastig og overfladisk arbejdende Beskaffenhed, hvor meget mere hjælpeløs vil man ikke staa overfor hans Resultater, naar han selv forlængst er svunden ud af Erindringen og Forstaaelsen, og kun har efterladt sin forviskede Opfattelse i sit Værk. Her staar

Eftertiden hjælpeløs, fordi en saadan individuel Ejendommelighed jo som Regel ikke peger ud over Mulighedens eller blot Rimelighedens Grænser, men dog godt er i Stand til at forskyde Billedet ved at føre det ind under Synsvinkler, der giver et fordrejet Resultat; og ud fra dette falder der da maaske atter forvirrende Straaler og Belysninger tilbage paa de enkelte Faktorer, det være sig nu Personligheder eller Kendsgerninger, der er Genstand for Skildringen.

Endnu et Moment, der ogsaa kan give sig Udslag i Usandfærdighed hos saadanne Individer, er de mangfoldige Konflikter med Livets Forhold, hvori de saa let indvikler sig — just paa Grund af deres hastige og ubeherskede Hjerneprocesser. For at klare sig gennem disse maa de bestandig gribe til de Forsvarsmidler, som uvilkaarlig ligger dem nærmest for Haanden, og som de, i Kraft af deres mangelfuldt udviklede Reflexion, maa tage som det bedst kan falde sig. I Stridens Hede er alle Vaaben gode, og det er utroligt, hvad et saadant Individ kan gribe til af ulogiske og forhastede Bevisførelser for at klare sig ud af en vanskelig Situation. Dette er ogsaa en Form af den ubevidste Usandfærdighed — og som disse enkelte Exempler, jeg her har anført, er der visselig mange andre, der kan tjene til at belyse Forholdet.

Jeg har dvælet saa udførligt ved Flugtens Radikal — „Tankeflugten“, som man i Psykiatrien har kaldet Fænomenet — og jeg kan derfor gaa lettere hen over de tilsvarende Forhold ved de andre Radikaler, som ingenlunde er mindre karakteristiske end her. Ogsaa ved Hæmningen, Flugtens Modbillede, og ligesom denne en utvivlsom Kendsgerning i Tilværelsen, er der Tale

om, hvad jeg har betegnet som en Tempodegeneration; den fører ad andre Veje til ganske tilsvarende Resultater. Ligesom den ene Hjerne kan have meget vanskeligt ved at akomodere sig efter og komme i Raport til en anden Hjerne, som arbejder i et hurtigere og mere forceret Tempo end den selv, ligesaa vel kan det samme gøre sig gældende overfor en Hjerne, der arbejder i et langsommere og trægere Tempo. Man har en Anekdote om en i sin Tid meget bekendt københavnsk Læge, der under en Konsultation afbrød en af sine Patienter med de Ord: „Maa jeg ikke bede Dem tale lidt hurtigere, for ellers kan jeg ikke følge med.“ Man kan selv gøre Forsøget. Læser man i en Bog fra gamle Dage — jeg tænker kun paa nogle faa Aarhundreder tilbage — fra Tider, hvis Tankegange og Bevisførelser bevæger sig med gravitetisk Langsomhed i en ærværdig Pasgang, der staar Nutidens i det Hele hurtige Hjerneprocesser fjern, men som er et naturligt og uvilkaarligt Udtryk for en svunden Tids Tanketempo, saa vil man kunne spore en ligefrem legemlig Fornemmelse af Ubehag — „Kvalme i Panden“ har jeg engang hørt en Patient ganske troskyldigt udtrykke et dermed nær beslægtet Fænomen ved. Man stamper med Utaalmodighed imod den langsomme Proces, man iler uvilkaarlig selv forud i Tankegangene, men man nødes til at tvinge sig selv tilbage, ofte saa meget mere, som der just i selve den langsomme og gradvise Tankeudvikling kan være noget, der fængsler og interesserer som et Billede af de svundne Tiders Karaktermærke. Og selv om dette kan forlene Læsningen med en vis ejendommelig Interesse og Ynde, saa mærker man

det alligevel som et Ubehag, at man, foruden Anstrængelsen ved at tilegne sig det nye Stof, tillige med Anstrængelse maa tvinge sine Hjernefunktioner tilbage i et uvant, sendrægtigt Arbejdstempo. Et lignende Fænomen kan man iagttage under Opførelsen af et Skuespil, naar Skuespilleren, hvad ikke saa ganske sjeldent sker, behager sig i at føre en Rolle igennem i et langsomt og gravitetisk Tempo med Understregning og Fremhæven af de i sig selv som oftest let fattelige Tankegange i Replikerne. Intet forekommer mig i den Grad ødelæggende for Tilhørernes Opmærksomhed, som en saadan pinefuld Holden tilbage og sendrægtig Tvang paa den moderne Hjernes tilvante og naturlige Tempo — for en Nutidshjerne utvivlsomt langt mere forstyrrende end det modsatte Fænomen, hvor man vel ogsaa kan føle sig anstrengt ved at skulle følge med for hurtige og forcerede Processer, men dog ikke mærker det som noget saa naturstridigt reaktionært, som at skulle tvinge sig tilbage til længst forsvundne Tiders tunge Pasgang.

Og et saadant hæmmet og protraheret Tempo i Opfattelse og Behandling af Stoffet kan, hvor den i Anlæg og Udvikling optræder som en Ejendommelighed hos Individet, ogsaa bevirke en virkelig forskudt og skæv Forstaaelse og Tilegnelse. Det er et af de mest fremtrædende Kendetegn for det psykiatriske Radikal, jeg betegner med Ordet „Hæmning", at det, naar det uformes som bestemt Sygdomsbillede i Melankoliens Lignelse, paatrykker alle dertil knyttede Hjerneprocesser et Præg af Anstrængelse, af Modstand, der skal overvindes, og at dette atter er forbundet

med en udtalt Følelse af Ubehag; og denne Ubehagsfølelse projiceres med Nødvendighed fra selve Hjernearbejdet ud paa den bearbejdede Genstand. Ligesom Flugtens Radikal giver Objektet et lyst og solbeskinnet Præg, fordi alle Processer gaar saa let og fornøjeligt fra Haanden, saaledes omvendt her; hvad der bearbejdes trægt og under Hæmning, faar et mørkt og dystert Præg, ses i et sort Lys. Og ofte gør en saadan tung og mørk Opfattelse paa tilsvarende Maade sig gældende hos Individer, der staar udenfor Sindssygdommens Grænser, men beherskes af den hæmmede Tempodegeneration; dens Indflydelse, hvad enten den nede fra smaa og underordnede Forhold strækker sin Virkning opad i et skævt og bittert Syn og en derpaa grundet Dom, eller den fra et højere Stade i Livet tynger paa Undergivne og Afhængige, kan være af knugende og skæbnesvanger Art. Tænk i Historien paa en Skikkelse som Filip den Anden, Ætling af en stor og rigt begavet, sindssyg Slægt og som et langt Liv igennem hævdede sin mægtige Herskerstilling, men med sit tunge og mørke Sind laa som en knugende Byrde over de store Riger og Lande, han beherskede, og hæmmede alt frodigt og naturligt Tankeliv i en Tid, da Verden just havde skudt Fart efter mange Aarhundreders stille Dvale.

Og ligesom ved Flugtens Radikal bliver her ogsaa Tale om de usandfærdige Opfattelser, om Erindringsbilleder, der altfor mørke og med skæve og fortrukne Linier gaar over i Individets Bevidsthedsliv, for muligvis, alt efter dettes Plads og Rolle i Samfundet, atter at danne Udgangspunktet for andre skæve Billeder og fortrukne Linier. Og som med Opfattelsen, saa-

ledes ogsaa med Tilegnelsen og Bearbejdelsen; hele den psykiske Assimilationsproces giver under Hæmningens Tegn det tilegnede Stof en bedsk og bitter Smag, der ofte kan spores ud i vide Kredse. Det er disse Mennesker, der har faaet en Glassplint af det forskudte Spejl i Øjet og i Hjertet, som Digteren fortæller om det i sit bekendte Eventyr.

Medens Tempodegenerationen altsaa i sin dobbelte Skikkelse saa nogenlunde dækker de gammelkendte Udtryk, det sangvinske og det melankolske Temperament, saa finder noget Tilsvarende, som ovenfor sagt, ikke Sted for det tredje Radikal, Svækkelsens, Vedkommende. Men Fænomenet er derfor ikke mindre utvivlsomt. Naar det da optræder i Livet i sin abortive Degenerationsskikkelse, er det den svækkede Opfattelsesevne og Behandlingsevne af Stoffet, der karakteriserer Tilstanden. Det er de lette, overfladiske, løse, vrøvlagtige Hjerneprocesser, saaledes som man saa ofte møder dem i det daglige Liv, der her er Tale om, det forviskede Erindringsbillede, upræcist i Linierne, urent i Farvenuancerne. Det siger sig af sig selv, ligger allerede i Ordene uden nærmere Forklaring, at et saadant Billede, der eo ipso i sig selv er upaalideligt og usikkert, i sin videre Udbredning gennem Livets Forhold giver Anledning til forvirrede og uregelmæssige Resultater. Tænk blot paa al den Staahej, der ligger over Vielgeschreis stundesløse Hjem; og hvad kan ikke en uklar, aandsfraværende, distræt Optræden og Tale fra en ledende Mands Side, enten der nu er Tale om det private eller offentlige Liv, forvolde af Forvirring og Konfusion i Livet; fra saadanne uklare Erindringsbilleder gaar Virkningerne

saa videre ud i Livet og fremkalder uklare og ufuldstændige Forestillinger, som det maaske ikke er muligt for Modtageren at kontrollere og kritisere, fordi han ikke kender Nøglen til deres Forstaaelse. Og som med Opfattelsen, saaledes ogsaa med den logiske Behandling af Stoffet; ved at passere den slappe og upræcist virkende Reflexionsmekanisme naar det kun at komme ud derfra i en endnu mere forvrøvlet Skikkelse, og der er vel næppe noget Fænomen i denne Sammenhæng, der giver Lejlighed til saa megen ubevidst Usandfærdighed, som just dette.

Det fjerde Radikal er Vrangforestillingen, der udadtil karakteriseres ved, at Individets Tankegange har Tilbøjelighed til at bevæge sig i visse faste, bestandig tilbagevendende Baner, hvorved der fremkommer det Fænomen, som med et populært Navn betegnes som „fixe Forestillinger", „fixe Ideer". Udformes det i den egentlige, dertil svarende Sygdomsform, den man kalder „Forryktheden", gennemgaar det regelmæssig den ejendommelige Udviklingsproces, at det først optræder som Forurettelsesforestillinger, eller i mere udpræget Skikkelse som Forfølgelsesforestillinger for senere at omformes til Overvurderings- eller Storhedsforestillinger, uden at Forfølgelsesforestillingerne dog derfor forsvinder, men enten optræder samtidig dermed, i logisk Forbindelse med dem, eller undertiden mere periodisk alternerende med dem. Som Degenerationsfænomen i den ikke egentlig sindssyge Skikkelse finder man ganske de samme Grundtræk gaa igen. Tilstanden svarer saa nogenlunde til, hvad man med det gamle populære Navn har betegnet som det „koleriske Temperament". Dette karakteri-

seres just ved den stærke Selvfølelse af Individets egen Person, den udprægede Jeghedsfølelse; Individet slæber, om jeg saa maa udtrykke mig, evig og altid sit eget Jeg om paa sin Ryg, kan aldrig frigøre sig for det, aldrig glemme det, saaledes som det under normale Forhold kan og bør være Tilfældet. Ethvert Indtryk, selv af den almengyldigste, mest altruistiske Art, refereres uvilkaarlig tilbage til Individets eget lille Jeg, føles paa Grund af Nervesystemets ejendommelige Beskaffenhed med en egen fintmærkende Ømtaalighed, der let gør, at det opfattes som en psykisk Smertefornemmelse, og paavirker derigennem den hele Opfattelse og Tilegnelse paa en saadan Maade, at Resultatet bliver, om ikke den udtalte Forfølgelsesforestilling, saa dog en Følelse af Saarethed, der atter omsættes i Fornærmelse, Krænkelse, Forurettelse, Forbigaaelse eller hvilken anden fra det daglige Livs Omraade laant Betegnelse man nu vil foretrække. Disse stærkt impressionable og saarbare Naturer er som bekendt i talrigt nuancerede Skikkelser meget hyppigt at træffe i Livet. Og som i den udformede Sygdomstilstand Forfølgelsesforestillingen i Tidens Løb parres med eller omsættes i Storhedsforestillingen, saaledes sker det ogsaa her. Det er ikke de udskejende og meningsløse Forestillinger, i Kraft af hvilke Individet gør sig selv til Gud eller Konge, man møder her som i den udtalte Forrykthed; men det er den abortive Antydning af den samme psykiske Proces. Til den degenerative Form af Forurettelses- og Krænkelsesforestillinger svarer en ganske lignende Form af Selvfølelse, Selvhævdelse, mere eller mindre bevidst Gøren sig gældende o. s. v., Til-

stande, der ofte gør Individets Tilværelse vanskelig. Her under hører ogsaa Nuancer som Mistroiskhed og Skinsyge, dem man saa ofte finder hos de degenerativt anlagte Individer. — At dette Radikal i sin Opfattelse af Livets forskellige Fænomener endog særlig let er udsat for at se forkert, at stille Tingene i en vrang Belysning, der udstraaler fra dets eget jegfyldte Atmosfære, kan vel næsten synes en selvindlysende Sag. Det er jo netop den typiske Vrangforestilling, der staar som dets psykiatriske Paradigma. Og paa samme Maade ogsaa med Behandlingen af Stoffet i en saadan Hjerne. I den udformede Sindssygdom taler man i denne Sammenhæng just om, at de forkerte Forestillinger „systematiseres“, ɔ: bringes ind under den falske Belysnings Magt og omformes under dens Indflydelse. Den samme Tilbøjelighed findes ogsaa her; det Stof, der opfattes i det forvrængede Bevidsthedsliv, kommer atter ud af Smeltediglen i en forvreden Skikkelse, formet efter den bestemt forud givne Skablon, og bliver da atter til alle Sider Udgangspunktet for forvredne Omdannelser og forvanskede Vurderinger.

Hvad det sidste Radikal, Tvangsforestillingen, angaar, da hører det, som ovenfor sagt, til Psykiatriens nyere Erhvervelser og har derfor ikke afsat sit Residuum i den gamle populære Temperamentslære. Men det er dog sikkert hævet over enhver Tvivl, at Fænomenet ogsaa i denne Sammenhæng har sin selvstændige Egenstilling. Der findes Mennesker, og det endda ikke saa ganske sjeldent, der beherskes af en saadan tvangsmæssig Bundethed i deres Tankegange og Handlinger, og som karakteriseres ved en saadan Tilbøje-

lighed til Usikkerhed og Tvivl, at det præger al deres Færd ude i Livet. Det er dem, der allerede folkeligt er karakteriseret i det gamle Eventyr om „den kloge Else“, der gaar fuldstændigt og hjælpeløst i Staa ved Tanken om, hvad der maaske engang i Fremtiden vil kunne ske, hvis hun faar en Søn, og han kommer ned i den samme Kælder, hvor hun nu sidder og tapper Øl af, og hvis saa det Muranker, hun tilfældigvis er kommet til at se paa, falder ned i Hovedet paa ham — og som bliver siddende i sin uhjælpelige Raadløshed, indtil Øllet løber ovenud af Kanden og er i Færd med at fylde hele Rummet. Ogsaa Historien frembyder Exempler paa en saadan bunden Ufrihed i Tanke og Handling; naar Christian den Anden efter Herremændenes Opsigelse i Vejle i Nattens Mørke sejler elleve Gange frem og tilbage mellem Snoghøj og Middelfart uden at kunne fatte en afgørende Plan og Beslutning, saa har det sikkert været, fordi den stadig opstaaende Kontratanke bestandig er steget tvangsmæssigt op i ham og har hæmmet hans Vilje og Handlekraft. Og det er sikkert utvivlsomt, at en saadan ufri Hængen fast i og Afhængighed af en abnorm Hjerneproces som denne baade giver Anledning til en perverteret og mørkt farvet Opfattelse af Tingene og giver sig Udslag i Individets deraf betingede ufri Handlinger og hele Levesæt.

Jeg benytter her Lejligheden til et Par indskudte Bemærkninger. Man ser undertiden den Opfattelse gjort gældende, at det fuldt udviklede Sygdomsbillede væsentlig er at betragte som en videre Uddannelse og Udvikling af den Spire, der — som her omtalt — skulde ligge i Mennesket forud for Sygdommens Op-

staaen, saaledes at den egentlige Sygdom kun skulde være en videre Udvikling af Individets fra Anlæget af givne Ejendommelighed. Saaledes skulde det melankolske Temperament som Sygdom udvikle sig til Melankoli, det koleriske være Forudsætningen for Vrangforestillingens Sygdomsform, Forryktheden. Jeg tror absolut ikke, at det forholder sig saaledes. Erfaringen synes mig at tale derimod. Den kolerisk anlagte kan f. Ex. ligesaa godt blive Genstand for en Melankoli eller Mani som for en Forrykthed. Og jeg tror, at dette Fænomen finder sin Tydning i den Kendsgerning, at den udviklede Sindssygdom som Regel — hvad dens Form angaar — ikke bestemmes af Baggrundsaarsagen, om jeg saa maa kalde den, men af Lejlighedsaarsagen. Denne Opfattelse, der har udviklet sig hos mig gennem mange Aars Iagttagelse af Forholdet, skal jeg paa dette Sted dog ikke komme ind paa en nærmere Redegørelse for; det vilde føre mig altfor langt bort fra mit Emne. Men jeg drager Linien endnu noget videre ud. Man hører endnu i vore Dage ikke saa sjeldent, ikke blot fra Lægfolks, men endog fra Lægers Side, den Paastand fremsat, at det er umuligt at drage en bestemt Grænselinie imellem, hvad der er Sindssygdom og hvad ikke. Dette tror jeg just hænger sammen med den ovenfor anførte Misforstaaelse; man forblander, hvad der kun er Ejendommeligheder, Uregelmæssigheder i Anlæget, og hvad der er Sygdom i bestemtere Forstand. Selvfølgelig forandrer Opfattelsen af, hvor Sygdomsgrænsen ligger, sig i Tidernes Løb, og med Rette. Hvad vi i vore Dage just drager ind under Begrebet Sindssygdom, er ikke ganske det samme Omraade,

som for en eller flere Menneskealdre siden, eller som det vil være, naar der atter er forløbet halvhundrede Aar. Men enhver Tid har og bør have sin faste Grænselinie for, hvad der er Sygdom og hvad ikke. Selvfølgelig kan der til enhver Tid ligge aabne Spørgsmaal hen af bestemt Art, om hvilke Striden kan staa; men derpaa beror jo al Udvikling i Verden. Og hvad der undertiden gør Forholdene vanskelige at bedømme, er det, at Sindssygdomme i lange Perioder kan forløbe latent, saaledes at der kræves Iagttagelser i det lange Løb for at konstatere Sygdommens egentlige Art og Beskaffenhed, noget der ikke altid er saa let at gennemføre; men i saa Henseende er de dog vel ikke væsentlig forskellige fra adskillige andre Sygdomme.

Jeg gaar nu over fra at betragte Degenerationen, saaledes som den udformer sig i det enkelte Individ, for at kaste et Blik paa dens Betydning ude i det fælles store Samfundsliv.

Menneskeslægten bestaar til ethvert givet Øjeblik af tre Lag. I Midten ligger det stærke og faste Lag, der repræsenterer Tidens indvundne Standpunkt. Det indeholder det bedste og sikreste Stof og er Maalestokken for, hvor langt Slægten i det givne Øjeblik er kommet i sin Udvikling. Hjernen er hos disse Individer naaet til den højeste Grad af Fuldkommenhed, som overhovedet endnu er naaet her i Verden. Slægten er paa dette Standpunkt som en befæstet Stad, der har gjort sig Jorden underdanig, for at

bruge den gamle Forjættelses Ord; Fasthed, Klarhed, Selvbevidsthed er dens Kendemærker. Den store Mængde af de Individer, der har vundet Borgerret indenfor dens Mure, lever der maaske kun halv bevidst; de lever trygt og roligt i det Leje, som Slægten har tilkæmpet sig, befolker Husene og dyrker Jordbunden op. Andre, og færre, danner ligesom de faste Mure, der skærmer og forsvarer det erobrede Stade; deres Kræfter øves og styrkes i den stadige Kamp for at værge om det vundne Maal; det er de stærke og paalidelige, arbejdsøvede Hjerner. Men op over hele Staden rager enkeltvis de høje Taarne og Spir, der endnu maaske øverst oppe taber sig i Skyerne. Det er de enkelte store Hjerner, som rager op over al Folket, selv det rigest udviklede, og paa hvis skyslørede Tinder Fremtiden udvikler sig gennem Tanker, der endnu er ufattelige for alle andre, og som maaske ikke engang forstaas i al deres Omfang og Rækkevide af Tænkeren selv, fordi det først er Fremtiden forbeholdt at aabenbare det. Men under og over denne faste Stad, der betegner Slægtens sidste og højeste Erhvervelser, ligger der andre Lag. Under det ligger det dybe og uendelige Lag af Undergrundens Jordbund, den, hvoraf Fremtidens Slægter skal udvikle sig og gro op, indtil de engang bliver stærke nok til at erobre de høje Steder, men som endnu kun er i deres Vorden. Længe staar Slægten jordbunden i Undergrunden, først langsomt hæver den sit Hoved og ser sig om, indtil den, styrket og næret af Indtrykkenes Mangfoldighed, voxer sig stor og stærk og, gennem Fremskridt og Kamp, som Arvtager bemægtiger sig den faste Stad. Men oven over denne

samler sig Degenerationens Taageverden som Skyer paa Himlen. Det er dels de gamle, udlevede Slægter; dels dem, der i Livets Løb er ramte og slagne. I sin mest opløste Skikkelse er denne Gruppe allerede dunstet hen som unyttige Taager; men i sine mildere Former belyses den endnu af Dagen og Solen. Det er ikke længer Menneskeskikkelsen i sin faste og veltømrede Struktur, saaledes som man ser det hos det sunde og robuste Individ, der staar i sin fulde Arbejdskraft; men det er Mennesket i sin Opløsningstilstand, hvor en tilsyneladende tilfældig og vilkaarlig Blanding af overlevede Evner og Kræfter betegner den enkelte Skikkelse og frembringer den uendelig brogede Variation af Billederne. Saa længe Slægten rykker frem fra Undergrunden til Kamp og Erobring, og saa længe den paa sit Højdepunkt forsvarer sit faste Stade, bærer den endnu Uniform; naar den er rykket over i Degenerationens Drømmeverden, kaster den denne og giver sig Tilfældigheden i Vold.

Hvis det nu virkelig gik saa systematisk og ligeliniet til, som jeg i denne korte Oversigt har antydet det — og som vel ogsaa den store Hovedlinie altid gaar, — at den ene Generation med alle sine enkelte Individer drev den forud gaaende Generation foran sig, saa at enhver Slægt fra Undergrunden hævede sig til et Kulminationspunkt for saa atter, naar Slægtens Hjernekraft var opbrugt, at fordampe i Degenerationens Taagehav, saa vilde Livets Gang være lettere at følge og maale, end den er. Men uendelig mange Afvigelser eller Afskygninger gør sig gældende her. Og en af de vigtigste Aarsager hertil er sikkert den,

at ingenlunde alle de enkelte Slægter naar til den fulde normale Modenhed, til det høje Udviklingsstandpunkt, der efter Naturens Orden egentlig skulde tilkomme dem. I mangfoldige Tilfælde gør Destruktionsprocessen allerede paa et tidligere Standpunkt af Slægtens Udvikling sin skæbnesvangre Indflydelse gældende, medens denne endnu hviler i Undergrundens Dæmringstilstand. Det er da just Momenter, som dem jeg tidligere har omtalt, den sindssyge, den potatoriske, den epileptiske Degeneration, foruden de sikkert mange andre, som jeg intet Kendskab har til og ingen Adgang til at undersøge, hvorom der bliver Tale. En forbigaaende Sygdom, der sekundært virker ind paa Hjerneorganismen, en Kontusion af Kraniet, en ulykkelig Tilbøjelighed til Spiritus eller anden giftig Nydelse, maaske kun en enkelt forbigaaende Rus, der rammer i et enkelt skæbnesvangert Øjeblik, er maaske nok til at rive Hjernen ud af dens faste Leje og dens deraf betingede regelmæssige Funktioner; og dette kan da gennem Arv pervertere og forvanske Hjernelivet hos Efterkommerne og hindre dem i nogensinde at naa til deres fulde Ret. Hvis dette er rigtigt, vil man forstaa, at Resultatet af en saadan Perverteringsproces i højeste Grad er afhængig af, paa hvilket af de uendelig mangfoldige Trin af psykisk — eller lad mig hellere kalde det Hjerneudvikling — Ødelæggelsen rammer Slægten. Er det højt oppe i de fuldt modne Slægter, at et saadant ødelæggende Moment bryder voldsomt ind, er det, om man vil, ikke mindre sørgeligt, end hvor det rammer de uudviklede Hjerner; ja for et menneskeligt Øje kan det vel tage sig endnu mere smerteligt ud at se det fuldkomne

Kunstværk, til hvis Rang den menneskelige Skikkelse paa dette Standpunkt ligesom har hævet sig, at blive knust og slaaet i Stumper og Stykker af Degenerationens ødelæggende Magt. Men man kan dog her have det ejendommelige Syn — ikke blot billedligt, men fuldt ud virkeligt — at de enkelte Stumper og Brokker, hvori Helheden er opløst, kan bære Vidnesbyrd om det høje Stade, hvortil Individet var naaet, inden det gik til Grunde. Men naar Degenerationen rammer den endnu raa og ubearbejdede Undergrund, saa kan der ske en langt voldsommere Skade, fordi de tilfældige Stumper og Stykker, der i kaotisk Forvirring kastes imellem hverandre, ofte er af en Haardhed og Ruhed, der, naar de ytrer deres Magt i det menneskelige Samfund, afstedkommer den største Fortræd og Forvirring. Det er de Skikkelser, hvis Omrids og Resultater jeg har tegnet under den sindssyge, den potatoriske og den epileptiske Degeneration, og som — i alt Fald inden de har fundet deres Uskadeliggørelse i Sindssygeanstalten eller Tvangsanstalten eller Straffeanstalten — bringer Skræk og Rædsel ind i den menneskelige Tilværelse og den store Samfundshelhed.

„Naturen, Verdensaltet, Skæbnen, Tilværelsen — hvilketsomhelst Navn vi giver denne store, unævnelige Kendsgerning, i hvis Midte vi lever og kæmper, — er en himmelsk Brud og Erobring for den vise og modige, for den, der kan fatte hendes Bud og efterkomme dem; en ødelæggende Djævel for den, der ikke kan“, siger *Carlyle,* ganske vist seende Tilværelsen fra et noget andet, om jeg saa maa sige mere moralsk, Standpunkt, men i Virkeligheden ram-

mende det Rette lige i Centrum. Thi den „vise og modige“ er ingen anden end den, der ser Tingene frit og klart, lige i Øjnene, som i skarpe og lige Linier drager sine Slutninger af det, han har set, og som former sine Handlinger bevidst og sikkert over dette Resultat, kort sagt, den der har sin Hjerneorganisme i den fuldeste og bedste Orden. For ham bliver Livet en Fest og en Sejr. Ydre Ulykker kan selvfølgelig møde ham og formørke hans Himmel; men ogsaa disse formaar han at tage op i sin Bevidsthed og tilegne sig dem som Led i sin Tankegang og sin Forstaaelse; de omsættes i hans Hjerne fra Hændelse til Livsindhold, fra Skæbne til Idé, for at bruge et gammeldags Udtryk. Modsat gaar det den, der „ikke kan fatte“ Naturens Bud og Lov, fordi han i Følge sit Anlæg mangler Forudsætningerne dertil; for ham bliver Naturen og Tilværelsen en „ødelæggende Djævel“, der hilder og knuser ham i sit mægtige Favntag. Thi — som Carlyle fremdeles siger det — Tilværelsen er en „Erobring“, som vi „kæmper“ for; hele Livet er en Kamp, hvor den, der sejrer, bliver Herre, den, der bukker under, bliver Træl.

At den opadstræbende Undergrund i Menneskeslægten maa kæmpe for bestandig at naa længere frem, det giver sig af sig selv; derpaa behøver man ikke at spilde noget Ord. Og at den sejrrige Del af Slægten, den for hvem Kampen allerede forlængst er blevet en Lyst og en Leg, bestandig maa blive ved at kæmpe, dels for selv at trænge længere frem ad Udviklingens Vej, dels for at hævde sit erhvervede Stade mod de bestandig fremad trængende nye Skarer,

det er kun naturligt og selvfølgeligt. Deri bestaar jo Livet. Men at Degenerationens Skyggeverden ogsaa fører sin lidenskabelige Kamp for Tilværelsen, det kunde synes mindre nødvendigt; den har jo allerede levet sit egentlige Liv og er traadt ud af de egentlig Kæmpendes Rækker. Men at den alligevel gør det, er ikke desto mindre vist. Og det kan heller ikke være andet; thi Kamp er ikke noget villet; det er Hjernens uvilkaarlige Reaktion imod alle Tilværelsens Indtryk og Impulser, der giver sig det tilsvarende Udslag i Handling, og som derfor ingen levende Organisme formaar at frigøre sig for. Det er da denne Degenerationens Kamp for at gøre sig gældende, dens ejendommelige Kamp for Tilværelsen, jeg vil forsøge at gøre til Genstand for en kort Undersøgelse.

I Kampen kommer det an paa Vaabnene, det har vor Tidsalders Krige til Evidens lært os. Og i den store Tilværelsens Kamp, som jeg her har for Øje, og hvor Hjerneorganismen er Vaabnet, gælder det, som gentagne Gange sagt, i aller højeste Grad. Den, der møder op med de blankeste Vaaben, den kraftigste og stærkest udviklede Hjernekonstitution, har absolut Overtaget. Kampens Maal er for ethvert Menneske at hævde sin egen Individualitets Magt, at staa frit imellem sine Omgivelser og at lede dem derhen, hvor han føler, der er sikrest og bedst at være, at binde dem ved Love, hvorunder han tror, de kan leve tryggest og lykkeligst; i modsat Fald at kue og betvinge dem, bøje dem under sin Vilje. I denne Kamp, der gentager sig fra Livets mindste og intimeste Forhold og op til dets aller

største, staar for den sunde og kraftige Hjerneorganisme alle Midler til Raadighed; Eftergivenhed og Resignation kan være et lige saa mægtigt Vaaben i hans Haand som Styrken; selv et saa indviklet og i og for sig selvmodsigende Problem, som at dø med Glæde for at vinde sin Sejr, formaar han at løse. Derfor hans uimodstaaelige Magt.

For det degenerative Individ stiller Sagen sig anderledes. Ogsaa for ham er som sagt Kampen uundgaaelig, ja, om mulig i endnu højere Grad end for det normale Menneske, dels fordi han ellers let vilde blive redningsløst sat ud af Spillet i Livets store Væddestrid; dels ogsaa fordi han i sin egen svigtende Evne mangler Forudsætningerne for at kunne bedømme sig selv, kende og vurdere sin egen Begrænsning og derigennem øve Resignationens fine og vanskelige Kunst. Holder jeg mig foreløbig til de tre første Degenerationsgrupper, den sindssyge, den potatoriske og den epileptiske, saa maa det siges, at Tilværelsen som Regel bliver disse Skikkelser ond, fordi Omgivelserne, i alt Fald i videre Kredse, mangler Forudsætningerne for at forstaa deres Særpræg, deres bristende Evne og deres Afvigelse fra den lige Linie, og derfor ikke formaar at tage det skaansomme Hensyn til dem, som vilde behøves for at gøre dem Livet let, medens de selv paa den anden Side ganske savner Blikket for deres egen Kalamitet. Desto stærkere nødes de derfor til at tage til Genmæle, naar det gælder om at hævde sig en Plads. Da de savner Øret for Logikens rolige og jævne Stemme, gælder det for dem at overdøve den, at raabe højt for at bilde sig selv og Verden ind, at det er dem,

der har Retten paa deres Side; og paa den Maade kan det virkelig ogsaa lykkes dem at tilkæmpe sig en aldeles forbigaaende og øjeblikkelig Sejr. Hos den epileptiske Degeneration ytrer denne blinde og hensynsløse Kampiver sig paa den forfærdeligste Maade som den ganske ubændige Given sig sine Lidenskaber i Vold. Blodet stiger dem op for Øjnene og foregøgler dem de røde Luer og de blodige Syner, og under denne dæmoniske Beherskelse styrter de sig i blindt Raseri over deres Bytte og giver sig Udslag i Mord og Brand, indtil de atter, naar Lidenskaben er tilfredsstillet, synker sammen i dorsk Slaphed. — Hos de potatorisk Degenererede er Forholdet tilsvarende, men Udtryksmaaden en anden; det er ikke her den fuldstændige Blindhed overfor alle Tilværelsens højere Magter; men det er ligesom den stærke Døvhed for alle de finere og ædlere Røster, der taler til Individet fra hele den omgivende Natur. De forstaar kun de grovere Indtryk og de stærkere Henvendelser, og i deres Iver for at hævde sig selv og i deres Angst for at lade sig træde ned anvender de da uvilkaarlig deres afstumpede Hjernes eneste adækvate Udslag, den raa Kraft. Næveretten kan man betegne som Symbolet for deres Evne til at hævde sig i Tilværelsen. — Hvad endelig den tredje Gruppe, den sindssyge Degeneration, angaar, da bliver Spørgsmaalet maaske noget mindre klart. Jeg har ovenfor sagt, at denne Degenerationsgruppe mere knytter sig til det enkelte Individs egne personlige Forhold og Tilværelse, men at der dog findes en enkelt Udtryksform, hvorigennem den træder i Forbindelse med det omgivende Liv, den Sygdomsgruppe,

man har betegnet som „Moral insanity“, og som rummer en Klasse Individer, der just karakteriseres ved deres ubændige Krav og deres ukuelige Kamp for at hævde sig en Plads i Tilværelsen, der aldeles ikke tilkommer dem i Forhold til deres lavt staaende Intelligens og deres hele derpaa byggede svigtende etiske Holdning. Men det er de Mennesker, paa hvem man kan anvende Shakespeares Ord: „Min Styrke bestaar i, at jeg er svag“; thi just deres medfødte Svaghed gør dem i Virkeligheden aldeles uangribelige og uovervindelige. Deres næsten fuldstændige Mangel paa logisk og kritisk Sands giver deres vilkaarlige og dumdristige Postulater, saaledes som de i Stridens Hede udformer sig over den i Øjeblikket foreliggende Situation, som det gælder dem at hævde, en Magt og Impetus, overfor hvilken selv den fineste og skarpeste Tankegang intetsomhelst formaar, fordi den er talt som hen i Vejr og Vind. En hvilkensomhelst Bevisførelse preller absolut af paa dem, fordi de ikke forstaar den; men imod den sætter de kun deres egen individuelle, og af intet almengyldigt Baand hæmmede Trang og Krav til at gøre sig gældende. Det er — i Øjeblikket — en af de stærkeste og ukueligste Positioner, der findes i Verden.

Jeg forlader her de tre førstnævnte Degenerationsgrupper, om hvis Svaghed og hvis Kamp for Tilværelsen jeg i de store Linier ikke har mere at sige, og vender mig nu udelukkende til den egentlige Slægtsdegeneration, den jeg har vovet at betegne som den uratiske Degeneration. Dens Arvegods er, som tidligere sagt, af en helt anden Rang og Betydning end de andre Gruppers værdiløse Elendighed, og der

tilkommer den derfor ogsaa med fuld Ret en helt anden Plads i den store Samfundshelhed end disse. Og dens Vaaben har, skøndt de i deres inderste Væsen er beslægtet med disses, en Blankhed og Glans, der gør Kampen festlig og skøn at skue, om endogsaa den, lige saa fuldt som de andre Gruppers, munder ud i Slægternes Undergang og Død.

I de forskellige Tidsaldre har Menneskeslægtens aandelige Tyngdepunkt — og derved dens Styrke — hvilet paa forskellige psykiske Fundamenter. I Oldtiden var det den friske Erkendelses Magt, Opfattelsen og Forstaaelsen af selve Kendsgerningen, Opdagelsen af den menneskelige Skikkelse og af Livets store Grundforhold, der bliver Maalestokken for Menneskets psykiske Kraft og Evne. Maalet var det, at fatte og gøre sig til Herre over Naturen. — I Middelalderen var det Følelsens Glød og Inderlighed, Begejstringens Hengivelse og Underkastelse under et højere Hensyn, som fremfor alt gjorde det enkelte Menneske stort i Kampen og som derved forlagde Magtens Centrum. Det middelalderlige Skjoldemærke i det engelske Fyrstevaaben: „Ich dien“, synes mig at kunne staa som Motto paa denne Tid — om den end efterhaanden i sit Udslag strakte sig lige fra Martyrdommenes Hengivelse og ud i de løsslupne Lidenskabers Vælde. — Da saa Oldtid og Middelalder atter mødtes i Renæssancens gryende Dag, kom de to Livsanskuelser, som to modsatte Magter, til at staa Ansigt til Ansigt mod hinanden; og derved vaktes Tvivlen og Valget i den menneskelige Sjæl; det galdt om at tage sit Standpunkt til de to Hovedlinier og om at formidle dem i sin Bevidsthed. Derfor er vor Tid endnu Over-

vejelsens, Reflexionens Tid; det er Logikken, de gode Grunde med deres pro og kontra, der sætter Rekorden. Den primitive Førstehaandserkendelse, som Oldtiden blev stor ved, ligger saa langt tilbage i Menneskeslægtens Udviklingshistorie, at den nutildags kun spiller en underordnet Rolle; vi gaar ikke mere ud paa Marken og finder de lægende Urter; Opdagelser paa Naturkræfternes Omraade er nu langt mere en Virkning af Kombination og Slutning, end af den primitive Iagttagelse. — Forholdet til det stærke og inderlige Følelses- og Stemningsliv, saaledes som det betegner Middelalderens brogede og urolige Tilværelser, er vi vel endnu ikke slet saa langt fjernet fra som fra Oldtiden; men ogsaa Følelseslivet er, eller er i alt Fald godt i Færd med at blive sat i Baggrunden som Livsmagt i Sammenligning med, hvad det før har været, og vige Pladsen for den klare og begrundede Dom, de gode Grundes Magt — hvor mange Spilopper det endog saa jævnlig i vore Dage gør os og ved Lyrikens Magt forvirrer de klare Tankers lige Linier. Den Magt, Lidenskaben engang har havt til at sætte Tingene og Verden i Bevægelse, har den ikke mere; naar den ikke hviler paa de gode Grundes Baggrund, kan den vel som en forbifarende Storm kruse Livets og Tankens Bølger; men den grundlægger ikke mere, der bygges ikke længer nye Baner, nye Udviklingslinier paa den. Hvor kær og skøn den end kan staa for os som et Arvegods fra en stor og indholdsrig Fortid, saa har den dog tabt sin berettigede Særstilling, naar den ikke gaar i Pagt med de gode Grundes faste Fundament.

Men hvad vil Alt dette sige? Vel ikke andet, end at den menneskelige Hjerne som Organisme betragtet fra Oldtiden af til vore Dage har gennemgaaet en stadig rigere og mangfoldigere Udvikling, saa at bestandig nye Gebeter af dens endeløse Opland er blevet taget ind til Kultur; nye Evner og Muligheder, der forhen laa hen i Svøbet, efterhaanden i Kampen med Tilværelsen og dens mangfoldige Opgaver har voxet sig store og stærke. For os har vel det nyeste Udviklingsstadium uvilkaarlig stillet sig som Højdepunktet af Slægtens Modenhed; men det ser vel kun saaledes ud; efter vor Tid vil der vel komme andre Udviklingsprocesser, der vil aabenbare nye Evner og nye Kræfter, om hvilke vi ingen Anelse har, selv om man undertiden synes at skimte Antydninger af den nærmeste Fremtid, jeg tænker paa Erkendelsen og de første svage Spor af Beherskelsen af det ubevidste Hjerneliv, saaledes som det har givet sig et anelsesfuldt Udslag i Hypnotismen, og som vel en Gang vil naa til større Klarhed og Magt.

Og som det gaar i det store Livets Løb, saaledes ogsaa i det enkelte Individs Liv — selvfølgelig, kan man vel sige, forsaavidt som Individet er Prototypen for hele den menneskelige Slægt. Det Menneske, der er i Pagt med Slægtens Udvikling, som staar paa sin Tids faste og sikre Grund, og hvis Hjerneorganisme svarer til hans Tids Krav, han vil ogsaa præstere det sikreste og bedste Arbejde. Man skulde synes det retfærdigt, at dette Standpunkt var ens og fælles for alle Mennesker; og dog kræves der som den første Betingelse intet mindre, end at det enkelte Individ efter sine Forældre skal have faaet et lydeløst

Organ i Arv, og at det selv i Livets Løb skal have holdt det saaledes i Agt og Ære, at det ikke peger misvisende frem for sig og ved sine uvilkaarlig fejlagtige Udslag leder Individet paa Vildspor. — Men findes der da overhovedet saadanne ulastelige Hjerneorganismer? Utvivlsomt, lige saa vel som der findes kraftige Lunger, energiske Fordøjelsesapparater og robuste Muskelsystemer.

Men Afvigelserne er lige saa utvivlsomme. Og det er nu saaledes i Naturen, at hvor Degenerationen — af hvad Art den er — gør sin Indflydelse gældende overfor den menneskelige Hjerne og dens Funktioner og ved sin skæbnesvangre Magt undergraver og forvisker disse, der gaar det altid først ud over de sidste og nyeste Erhvervelser paa Aandslivets Omraade; det er, som om det var disse Fakulteter, der endnu sad mindst fast, var de løseste og upaalideligste Bestanddele af Individets psykiske Organisation. Hvad der i vor Tidsalder derfor hurtigst og stærkest angribes — hvor Slægten gaar sin Undergang i Møde — er just Reflexionslivet, Bæreren af de „gode Grundes“ Magt. Paafaldende er det at se, hvorledes denne Svækkelse paa hele Degenerationens Omraade gør sin Indflydelse gældende. Medens Erkendelseslivet er forholdsvis uskadt og tegner sig ved de degenerative Individers rigtige Opfattelse af Fænomenerne og deres gode Hukommelse; og medens Følelseslivet just træder frem med usædvanlig Styrke, fordi det ligesom med fornyet Kraft atter usurperer Hæderspladsen som Menneskeaandens sidste og højeste Udviklingsstadium; og medens disse to Faktorer, der gennem umindelige Tider ligesom har slaaet dybere

Rod i Menneskets hele Personlighed, i Forening hævder deres paany erhvervede Magt, saa svækkes Reflexionens Dobbeltarbejde pro og kontra i en paafaldende Grad. Men heraf kommer et Misforhold. Thi lige saa vidst som Følelseslivet i svundne Tider har været en bærende Kraft af højeste Rang, saa kan den nu i vore Dage ikke mere hævde sig som saadan, naar den vil tiltage sig Overvejelsens, de „gode Grundes“ retmæssige Højsæde. Jeg har allerede antydet Misforholdet ved de tre første Degenerationsgrupper, hvorledes den mystiske Lidenskabelighed, den plumpe Næveret og den uforstaaende Skrigen op behersker Billedet af Kampen; jeg kommer nu til de vanskeligere Forhold ved den fjerde Degenerationsgruppe. Her er der ikke Tale om de patologiske Indgreb; Fænomenet udvikler sig paa Fysiologiens Grund. Det er den gamle, udlevede Organisme, som gradvis trættes og synker sammen, men som endnu paa Vejen fra sit Højdepunkt og ned imod sin Opløsning giver store og betydningsfulde Indsatser i Tilværelsen.

Det er altsaa den modne Frugt, der her er Tale om, som falder fra Grenen, naar dens Tid er kommet. Slægten bunder ligesom Træet dybt i Jorden; længe lever den kun for sin egen Skyld, medens den voxer sig stor og stærk. Saa skyder den Grenene ud til Siderne og bliver en Magt, der fylder og skærmer; og saa endelig, paa Udviklingens Højdepunkt, bærer den sine Frugter, der ikke blot kommer Slægten selv til Gode, men som bliver til Næring og Vederkvægelse for andre. — Hvor lang Tid bruger en Slægt til et saadant Udviklingsløb? Derom giver

Erfaringerne i en Sindssygeanstalt slet ingen Oplysninger; og det er vel overhovedet umuligt at svare paa. Gaar man tilbage i gamle Slægters Historie, møder man dem jo først paa det Standpunkt, hvor de er traadt ud af den fælles Undergrund og har hævet sig til en fri og selvstændig Stilling. Men det er ikke sjeldent, efter Stamtavler at dømme, at finde Slægter, som har levet i adskillige Aarhundreder, siden dette Gennembrud skete, og som endnu fortsætter deres Slægts Løb uforstyrret. Det er langt lettere at følge med Nedgangen, Opløsningsprocessen, fordi denne foregaar med saa langt større Hurtighed; fire Generationer, siger jo den gamle Regel. De ældste Slægter, hvis Nedgang jeg her fra Sindssygeanstalten er i Stand til at følge, kender jeg højst fra et Tidsrum af henved halvandet Hundrede Aar. Lad mig anføre en saadan Slægt. I den sidste Halvdel af det attende Aarhundrede indtog den en fast og myndig Stilling i det danske borgerlige Samfund, særlig i Embedsstanden, og udmærket ved fremtrædende Betydning og Rigdom; siden den Tid har den udviklet sig i en stor og talrig Mængde Forgreninger og knyttet sig til andre betydelige Slægter. Allerede paa det Standpunkt, hvor jeg først kender noget til dens psykiske Konstitution, er der Antydninger af degenerativ Art; og senere har den i sit brede Løb tabt mere og mere af sit ensartede og sluttede Præg og givet Plads for en broget Variation af aandelig Begavelse, hvoriblandt jeg — med en sikkert kun begrænset Viden — kan konstatere sytten Skikkelser, tolv Mænd og fem Kvinder, som har udmærket sig ved selvstændig Begavelse i Videnskab, Literatur,

Digtekunst, Billedkunst, Musik og Skuespilkunst. Men i de samme Generationer — og i saa Henseende føler jeg endda min Viden endnu mere begrænset, fordi jeg kun har sikker Rede paa de aller sidste Slægtled — kan jeg dokumentere et Antal af mindst ti Individer, som har været udtalt sindssyge eller aandssvage fra Fødselen af. Og over hele den øvrige Slægt hviler som en Skygge det Fællespræg, der finder sit Udtryk i de mange varierede Afskygninger som Nervøsitet, Hysteri, Hypokondri, Neurasteni osv., uden maaske nogensinde at føre Individet over Sindssygdommenes Tærskel. — Og som denne Slægt kunde jeg nævne flere.

Nu kunde man maaske indvende, at det er meget vanskeligt at godtgøre, eller blot sige, hvad en Slægt er. En saadan voxer jo ikke som Træet gennem den enkelte Stamme, men indgaar paa ethvert Punkt af sin Væxt krydsende Forbindelser, der er den nødvendige Betingelse for dens videre Udvikling. Naar der alligevel bevares en utvivlsom Ensartethed og Kontinuitet i Slægtens Habitus, saa har jeg tidligere troet at finde Grunden dertil i mere individuelle Forhold; Krage søger Mage; og jeg har ofte under mit Arbejde i Sindssygeanstalten, hvor saa mange krydsede Familieforhold falder paa ens Vej, ment at kunne spore, hvorledes Individer af ensartet og beslægtet Naturel søgte og fandt hinanden paa deres Gang igennem Livet. Mennesker med hede Temperamenter kan ikke nøjes med en køligere Temperatur hos deres Kontrapart. Men jeg ser nu Sagen i et noget andet Lys, siden jeg har lært at forstaa den som et Led i hele Slægtens Udviklingshistorie. Mes-

alliancer hører jo her i Livet til de forholdsvis sjeldne Undtagelser, og det er derfor forstaaeligt, naar man har hele Slægtens Udvikling for Øje, saaledes som jeg her har forsøgt at antyde den, at Individer søger og finder hinanden paa et nogenlunde lige Standpunkt af denne Udviklingsproces. Og da denne, som jeg tror, ikke blot betegnes ved de psykiske Kapaciteter, men ogsaa i Virkeligheden hviler paa en legemlig Degeneration, i dens forskellige Grader og Afskygninger, saa vil Resultatet af denne Samstemmen og Ensartethed ikke blive hinanden modvirkende og kontraballancerende Elementer, men tvertimod virke i Overensstemmelse med hinanden hen imod det samme Maal. Mine Erfaringer fra Sindssygeanstalten taler i Virkeligheden ogsaa bestemt for denne Opfattelses Rigtighed. Gamle Slægter forener sig som Regel ofte med andre gamle Slægter, og ved Forbindelsen paaskyndes Udviklingens Løb.

Hvordan ser han da ud, Ætlingen af den gamle Slægt, der betegner Vendepunktet i dens Liv? Det er ikke den skumle Skikkelse med Forbrydermærket paa sin Pande, der her er Tale om; heller ikke den brutale Slagsbroder eller den forvirrede Skændegæst som ved de andre Degenerationsgrupper. Tvertimod. Det er endog paafaldende, hvor ofte han bærer det udvortes Stempel af sin gamle Byrd. Hans legemlige Habitus er ofte smuk og fri, med Lethed bevæger han sig i Tilværelsen; en fint udviklet legemlig og aandelig Elasticitet giver ham ofte et lyst og vindende Præg. Men, som en moderne Forfatter udtrykker det: „Der var slidt paa Familiens Hjerne i trehundrede Aar; han sad derfor hen som Idealet af en

Tilhører og Tilskuer, men der manglede ham selv Initiativ og Handlekraft.“ (*E. Rasmussen:* Frants.) Det er netop Grundtrækkene i denne Skikkelse, det smukt og harmonisk udviklede Legeme og den svigtende eller dog uregelmæssige Hjernekraft. Man vil forstaa, at det Billede, jeg her har for Øje, endnu kun er det tidligere Stadium af den retrograde Proces; men fra dette Vendepunkt bøjer Slægtens Vej gradvis af, indtil den lidt efter lidt taber sig i Degenerationens Mørke og udslettes.

Følger jeg da Linien nedad, havner jeg ret hurtig ved de opløste Skikkelser, der repræsenterer de „store Slægter“ indenfor Sindssygeanstaltens Mure. Jeg har sagt, at hvad der giver dem deres ejendommelige Karaktermærke, er Ophævelsen, eller dog Svækkelsen — thi mere er der naturligvis i Virkeligheden ikke Tale om — af Reflexionens, de „gode Grundes“ Herredømme, den Evne, vi forlægger til Hjernens Associationsapparat, det hvor Stoffet gennem Behandling og Overvejelse tilegnes og assimileres, den nyere Tids særlige Erhvervelse og Arbejdsfelt. — Og jeg har ogsaa tidligere peget paa, at naar denne, vor Tids herskende Evne mister sin bindende og bydende Magt, saa gror de andre Evner, som skulde være dens Herredømme underkastet, op med en selvstændig Kraft, som ikke længer skulde og burde tilkomme dem. I Virkeligheden ser man hos Individer af denne Art de, om jeg saa maa kalde dem, fundamentale Evner, Erkendelseslivet og Følelseslivet, udviklede til en næsten ubehersket Styrke, som giver hele Hjerneorganismens Arbejde et skævt og uregelmæssigt Præg. Naar Associationsapparatet virker med

sin normale Kraft, saa omsættes Stoffet, de enkelte Kendsgerninger, paa en saadan Maade, saa sker Forbrændingsprocessen med en saadan Fuldstændighed, at kun Resultaterne bliver tilbage, medens selve Brændselsmaterialet er forsvundet; men hvor Forbrændingen kun sker med ufuldstændig Kraft, der bliver Raastoffet tilbage og opbevares som saadant. Og det er i Virkeligheden paafaldende, i hvilken Grad dette kan være Tilfældet. En saadan Hjerne kan opfatte og bevare Kendsgerninger med en aldeles forbausende Styrke. Jeg kender fra Sindssygeanstalten saadanne Individer, som selv i en fremrykket Alder, hvor man ellers som Regel ser Hjernens Evner svinde og svækkes, har bevaret deres Hukommelses fulde Styrke; som hele deres lange Liv igennem aldrig har formaaet at leve paa en naturlig Dømmekraft eller en sund Reflexion, men været et let Bytte for alle tilfældige Indtryk og Paavirkninger, men som i Livets Løb har indsamlet et aldeles formidabelt stort og kritikløst Materiale af løst og fast imellem hinanden, og troligt, i Mangel af værdifuldere Hjernearbejde, har opbevaret og magasineret det for i alle deres ledige Timer at tage det frem og vende og dreje det, med intet Formaal for Øje og til ingen Nytte for noget Menneske; de gaar omkring som levende Lexika, i hvem man til enhver Tid kan slaa op og faa at vide, hvem der avlede hvem, og hvem der stod Fadder til hvem, og hvad Dag og Time den og den blev født og døbt eller konfirmeret, død og begravet osv. osv. Det kan være et i høj Grad paafaldende Fænomen. Jeg har kendt en ældre, forholdsvis livlig og intelligent Dame af denne Hjerne-

beskaffenhed, som rent ud vedkendte sig, at hun slet ikke vidste, hvad det var at tænke; naar man ikke var optaget af sin øjeblikkelige Beskæftigelse, ja saa huskede man enten paa sit lange Livs mange, mere eller mindre tilfældige, Begivenheder, eller man fortalte sig selv Historier eller reciterede Vers, man engang havde lært udenad, og hvoraf hun kunde en utrolig Masse. Men at kæde sit Indhold sammen, saaledes at det førte til Slutninger og Resultater, det vidste hun slet ingen Besked om. — Som den næste, særlig fremtrædende cerebrale Ejendommelighed hos disse Individer, maa da, som allerede sagt, nævnes deres overdrevent stærkt udviklede Følelses- og Stemningsliv; ja, det maa vel endog, hvad enten det optræder i en fin og indtagende Skikkelse, eller det giver sig Udslag i en af Reflexionen utøjlet voldsom Lidenskabelighed, betegnes som det mest iøjnespringende og mest konstante Fænomen i denne Sammenhæng. Derpaa kan i de højere stillede Afskygninger disse Menneskers ejendommelige Evner og Begavelser for en stor Del bygges; men derfra udspringer ogsaa de ubændige og utæmmede Drifter, der saa ofte bliver skæbnesvangre for disse Individers hele Livsførelse og let sænker dem dybt ned i Degenerationens laveste Klasser. — Som det tredje Karaktermærke hos disse Skikkelser maa endelig fremhæves deres gennem Aarhundreders Forløb bestandig fint gennemspillede og overudviklede Nervesystem og den deraf fremkaldte stærke Impressionabilitet, en Ejendommelighed, der tilhører enhver uligevægtig Udvikling af Centralorganets Funktioner, og som i alt Fald først taber sig langt hen i Livets Løb, naar

den giver Plads for den sekundære Svækkelse og Sløvhed. De kan være saa fintmærkende, ethvert Indtryk kan være saa stærkt forbundet med psykisk Smertefornemmelse, at de føle deres hele Tilværelse som en Lidelse; men de kan til Trods derfor ogsaa føle den som en Lykke og en Rigdom, fordi en saadan fint udviklet Modtagelighed for Indtryk gør dem Tilværelsen rig og mangfoldig paa en Maade, som jævnere og mere normalt udviklede Organismer ikke kender noget til.

Hvad de da bygger paa som deres ledende og magtgivende Egenskaber, det som er deres Styrke og deres Vaaben i Livet, er altsaa den skarpe Enkeltopfattelse, den fuldt tonende Stemning, den fine Modtagelighed for Indtryk og den bristende Reflexion. Og Kombinationen af disse Egenskaber henviser dem da med Logikens Magt til visse afgrænsede Felter af det psykiske Livs Omraade, Hvor Reflexionen, den skarpe kritiske Overvejelse, endnu behersker Personligheden som den herskende Evne, der møder man andre Fænomener; der er det den strenge logiske Tænkning, dels i dens klareste Skikkelse som ren Videnskab, dels i dens mere praktiske Forgreninger som den overlegne Administrationsevne eller den disponerende Forretningsdygtighed, der behersker Billedet. Her nede derimod, paa Degenerationens glidende Skraaplan, er det Kunsten, man træffer paa i alle dens forskellige Nuancer. Fælles for dem alle er netop de Egenskaber, jeg ovenfor har nævnt: det let modtagelige Nervesystem, den skarpe Sandseopfattelse og det bevægede Stemningsliv; man tør vel sige, uden disse Elementer ingen Kunst. Dens Væ-

sen er netop det at afspejle Livets Fænomener og sætte dem ud fra sig igen, opløste og omformede i den enkelte individuelle Personligheds inderste og dybeste Stemningsliv, medens Reflexionen — i Modsætning til, hvad Forholdet er i den strænge Videnskab — kun spiller en forholdsvis underordnet Rolle.

Disse Skikkelser er forholdsvis de faa i Verden, om de end til Tider kan fylde meget ved deres mange iøjnefaldende Ejendommeligheder. De er kun de faa, fordi de kun forekommer i Løbet af de faatallige Slægtled, der betegner Degenerationsprocessen paa et begrænset Overgangsstadium af dens Udvikling. Og deres indbyrdes stærke Forskellighed betinges af den individuelle Blanding af de ovenfor nævnte Grundtræk. Der er dem, hos hvem det skarpe og hvæssede Sandseindtryk er det bestemmende Moment; der er andre, hos hvem det glødende Stemningsliv danner Kriteriet; og der er atter dem, hvor alt overskygges af den let bevægelige Impressionabilitet, hvor Linier og Stemning ligesom drukner i Overfladens skælvende Liv. Enhver vælge sine Exempler selv. Og jo længere disse Individer fjerner sig fra Normen, jo længere man kommer nedad og udad i Rækkerne, desto skarpere markerer disse individuelle Skikkelser sig i deres mangfoldige Afskygninger, lige ud i det Barokke. Den fælles menneskelige Uniformitet viger mere og mere Pladsen for det vilkaarlige, det lunefulde, det excentriske, det extravagante. Subjektivitetens Magt kommer i høj Grad til at gøre sig gældende; Verden kommer til at se anderledes ud for deres stærkt spændte, af Reflexionens nivellerende

Magt kun lidet paavirkede Syn end for det normale Blik.

Men overfor denne brogede Samling af ejendommelige Fænomener har man atter en Ledetraad i, hvad jeg ovenfor har betegnet som de psykiske Radikaler, de der som Ledemotiver strækker sig gennem hele Menneskeslægtens aandelige Liv. Just her, i disse fra de strammende Baand løste Skikkelser tegner disse Ejendommeligheder sig med særlig Magt. Hvor „Hæmningen“ behersker Billedet, præger Livets Fænomener sig som smertefulde Indtryk, graver sig ned i Dybden og fæster for bestandig Rod der; her klinger Sangen kun som en tung og dyster Melodi. Hos andre spejler de sig, under „Flugten“s Radikal, med let og ilsom Fart hen over Fladen og giver et hurtigt skiftende Udslag med vexlende Farvespil men ringe Dybde. Hos en tredie finder man kun den forvirrede Evne til at tegne underlige, uklare og usammenhængende Billeder, men som dog i de enkelte Stumper og Stykker kan være fulde af stemningsfuld og anelsesfuld Skønhed; det er „Svækkelsens“ Radikal. Og endelig finder man, under det vrange Syns Herredømme, de grelle og forskudte Billeder, hvortil den udenforstaaende ofte savner Nøglen, men som dog, i al deres ensidige Styrke kan virke med en stor Magt og Impetus, fordi de maaske behersker Kunstneren selv med et lige saa ubegrænset og tvingende Herredømme, som det, hvormed den udformede Vrangforestilling behersker den syge Organisme. Saaledes sondrer og skelner hele denne tilsyneladende saa mangfoldige og vilkaarlige Degenerationsgruppe

sig efter de samme Love og Linier, der gennemsyrer hele det psykiske Liv.

Lad mig have Lov til paa dette Sted at gøre en indskudt Bemærkning om, hvor langt Opfattelsen af Degenerationen synes at gaa tilbage i Menneskeslægtens Historie; man tage det som et Vidnesbyrd, man tage det som et Kuriosum. I anden Mosebog siger Jehova de besynderlige Ord: „Jeg Herren din Gud er en nidkær Gud, som hjemsøger Fædres Misgerning paa Børn, paa dem i tredie og fjerde Led, paa dem, som hade mig! og den, som gør Miskundhed imod tusinde Led mod dem, som elske mig og dem, som holde mine Bud.“ Dette er Ord til andet den moderne Degenerationslæres Opfattelse; Udviklingen i de tusinde Led, det vil sige Fremgangen gennem evige Tider; og i Modsætning dertil Frafaldet, som kun strækker sig gennem de fire Led; saa dør den degenererede Slægt ud. Men allerede paa et endnu langt tidligere Standpunkt af Slægtens Historie lærer Bibelen det samme. I første Mosebog repræsenterer Kain og Abel utvivlsomt den frafaldne og den gode Slægt; da Kain har dræbt Abel, er han landflygtig paa Jorden: „Se Du har drevet mig idag fra at være paa Jordens Kreds, og jeg maa skjule mig for dit Ansigt; og jeg bliver ustadig og flygtig paa Jorden, og det maa ske, hvo mig finder, slaar mig ihjel.“ Og da Seth senere bliver givet Adam i Abels Sted, da var det hans Efterkommere, der blev de længe levende Mennesker, som fortsatte Slægten og som blev „frugtbare og mangfoldige paa Jorden.“ Deres Slægtregister tager det Kapitler fulde at opregne. Men om Kains Efterkommere anføres der kun et Par faa

Slægtled, saa udslettes de ganske. Og besynderligt er det, at hvad der — udelukkende — berettes om denne Stamme, er, at Jabal var den, der boede i Pauluner, det vil sige, at hans Navn sættes i Forbindelse med Bygningskunsten; at hans Broder Jubal var den, der var „Fader til alle dem, der legede paa Harpe og Orgel“, det vil sige opfandt Musikens Kunst; og Halvbroderen Tubalkain var den, „som kunstigt gjorde allehaande skarpt Kobber og Jerntøj“ ɔ: Smedenes Kunst. Det er dog ret besynderligt, at Nutidens Tanke, som endnu kun halvvejs har fundet Forstaaelse, ligesom ligger klart i de gamle Kildeskrifter; thi om Seths kraftige og herskende Slægt berettes der absolut Intet, der sætter den i Relation til Kunsten i nogen Skikkelse. Og senere, Forholdet mellem Esau og Jakob, er det ikke udformet over ganske den samme moderne Tanke? Den lodne Esau, og Loddenheden er just en Egenskab hos den menneskelige Skikkelse, som Nutiden har taget op som Symptom i Degenerationslæren, — i Middelfart Anstalten findes der i Øjeblikket to degenerativt anlagte Individer, der har en lille lodden Ansats til Hale — staar, i Modsætning til den kloge og klare Jakob. Esaus elskværdige Skikkelse med dens varme og uegennyttige Følelsesliv, hvorunder han godmodig lader sig franarre sin Fødselsret og senere, overfor Jakobs kloge og beregnede Optræden, lader sin varmtfølende Barnlighed løbe af med sig, staar uvilkaarlig i et langt mere tiltalende og indtagende Lys end Broderens haarde og forstandsmæssige Beregning; men skjøndt den gamle Autor selv synes rørt over Esau, saa er der dog ingen Tvivl om, at det er Jakobs

gode Hoved og dagklare Forstand, som er den fødte Herskernatur og i hvem alle Jordens Slægter skal velsignes. Hans Klogskab bærer Slægten langt videre frem end Esaus romantiske Følelsesinderlighed, og det er ham, der i Kampen aftvinger Jehova Velsignelsen, „thi Du haver holdt Dig fyrsteligen med Gud og med Mennesker og fik Overhaand."

Men efter dette Indskud drager jeg mine Linier videre; jo længere man kommer ned i Rækkerne, og jo mere man nærmer sig til Slutningsstadierne, jo skarpere udpræget bliver altsaa de ejendommelige Særstillinger paa Degenerationens Skraaplan, saaledes som de tegner sig paa Kunstens Omraade. En Tid lang, gennem de første Slægtled, staar Individet endnu den normale Udvikling nær, hans Værk slutter sig endnu nøje til den store Strøm, der i sit Løb betyder hele Slægtens Fremgang; men saa bøjer Degenerationen bestandig mere og mere af og gaar sine egne sære og individuelle Veje. Det er stadig de samme Kendemærker, der betegner den, den stærke Impressionabilitet, den skarpe Sandseopfattelse og det bølgende Stemningsliv. Men alle potenseres de bestandig mere og mere. Nervesystemet bliver stedse mere og mere fint mærkende og impressionabelt; der hvor den kraftigere og sundere Kunstnerorganisme før var i Stand til at gribe og beherske sit Stof og at lægge det til Rette med et bestemt Maal for Øje, der bliver Forholdet nu et andet. Nu er det Stoffet, der griber og behersker Kunstneren, den svage og modstandsløse Skikkelse, indtil han staar overmandet og magtstjaalet overfor det; han er som det Instrument, vore Forfædre kaldte Æolsharpen, hvorpaa

Vinden blæste den Melodi, den selv vilde. Og Stoffet kommer just til ham med saa stor en Magt, fordi hans Sandseopfattelse er saa skærpet og forfinet; og da han mangler Reflexionens ordnende og vragende Haand, opsummeres alle Indtryk i Række ved Siden af hinanden med en kraftig Energi og et Virkelighedspræg, som ellers kun den virkelige Hallucination formaar det; og hvem véd, om der ikke i Realiteten er Tale om en i alt Fald meget lignende Proces i en saadan fintmærkende Hjerneorganisme Og da Erindringsbillederne bevares med den samme Klarhed og det samme friske Præg, som de nye Indtryk, og Reflexionen, der skulde sondre mellem det væsentlige og det uvæsentlige, og kaste det overflødige bort, svigter, saa belemres Billedet med den overdaadige Mængde af i sig selv værdiløse og ligegyldige Smaating, der giver det samlede Resultat af Dukkekomedie i Sammenligning med det vel ordnede og afskyggede Skuespil. Og læg saa dertil det bølgende og blussende Stemningsliv, og den spillende og urolige Impressionabilitet, hvor Tankens ledende og styrende Linier brydes og forvirres i den funklende og urolige Overflade, imod hvilken de tidligere Generationers Værk synes os køligt og glat — og man har den særegne Degenerationens Kunst i al dens Skørhed og i al dens Glans.

Den nedadgaaende Linie, som man i Menneskeslægtens Udviklingshistorie betegner med Ordet Degeneration, tilfører altsaa Livet en ubestridelig Værdi af højeste Rang. Medens Videnskabens Resultater til enhver Tid giver det sikre og uangribelige Vidnesbyrd om, hvor langt den menneskelige Hjerne er

naaet frem i Løsningen af den store Opgave, der til enhver Tid ligger for den, at forstaa Naturen, at vinde Klarhed og Indsigt i dens mangfoldige og forskellige Fænomener og atter — praktisk — at gøre sig til Herre over dem og tage dem i sin Tjeneste, saa er Kunstens Opgave en anden, den at fatte og forstaa det menneskelige Følelsesliv i dets uendelig mangfoldige Forgreninger og at skrive dets Historie paa sin Gang gennem Tilværelsen. Videnskaben er Erkendelsen med dens evige primære Tankearbejde, der fører Fremskridtet videre fra Station til Station; Kunsten forholder sig sekundært dertil, ligesom Følelsen til Tanken; thi Følelsen er — jeg ser her bort fra alle Sandsefornemmelser — ikke andet end Erkendelser og Tanker, der efterhaanden er gaaet os over i Blod og Nerver og har dannet sig til en fast og integrerende Bestanddel af vor psykiske Personlighed; vi véd ofte ikke længer, hvorfra de først er kommet til os, eller hvordan de har indlevet sig i vort Bevidsthedsliv; men nu danner de engang en saa sammenvoxet Enhed med vort hele Væsen, at vi føler dem som Tryghed og Glæde og fornemmer det som Smerte, naar de saares og oprives. Det kan være Mennesket en Kval — fordi det er forbundet med Anstrængelse — at tilegne sig nye Tanker, at flytte sine Telte fra det ene Erkendelsesfelt ind i et andet, alt som Livets Udvikling kræver det og fører det med sig; det er en Smerte af en anden Art, ikke blot Anstrængelsens, men ogsaa Sønderrivningens, at rive sig løs fra en Følelse, der er blevet et Led og en Del af ens inderste Væsen. Men ligesom man i Slægtens progressive Udvikling skrider frem fra Tanke

til Tanke, saaledes maa man ogsaa, alt som Fremskridtet sker, med Magt rive sig ud af det tilvante Følelsesliv; thi til enhver Station paa Tankens Udviklingsgang svarer nøje den sekundært udviklede Afspejling paa Følelseslivets Omraade og hilder os tæt og personligt i sit fine og stærke Spind, der omslutter hele vort psykiske Liv saa inderligt og nøje, at vi synes slet ikke at kunne være udenfor eller foruden det. Det er Tanken, der har fæstet Bo i vor psykiske Organisme og bredt sine uendelig mange Forgreninger og Medbevægelser ud i vort Hjernevæv og under Form af Vaner, Følelser, Stemninger har lagt sig trygt til Borgeleje deri. Men atter haster Tanken videre; det er saa dens Natur, og Kampen er dens Lyst; men Følelsen lider smertefuldt ved at rives op af sit fæstnede Leje og ved at føle sig hjemløs og usikker, forinden den véd, hvor den nye Tankevej vil føre den hen og hvilket nyt Felt, den vil give den til at fæste Bo og finde sig til Rette i. Følelsen er da det sekundære Fænomen i Forhold til Tankens evige Førsterangsværdi. Og Kunsten, der, i Modsætning til Videnskaben, forholder sig sekundært til Livet, skaber ikke nye Bevægelser eller Værdier, men afspejler kun monumentalt det Liv, der allerede er, om den end i sine værdifulde Udslag — som tankevækkende Stof og opsummerede Erindringsbilleder fra svundne Stadier — atter kan give Næring til Tanken og derigennem sekundært bidrage til dens videre Udvikling og Væxt. Men selv kan den ikke paa egen Haand gaa videre; den føjer sig kun om Tankelivet som Spejlbilledet af de forskellige Udviklingstrin.

Men om Kunsten overhovedet som Magt i Livet

kan der vel kun være én Mening; det er kun om dens yderligst gaaende venstre Fløj jeg vil rejse det Spørgsmaal, om den har nogen selvstændig og ejendommelig Værdi som Indsats i Tilværelsen. Ogsaa det tror jeg, at man maa svare ja til; hvis den ikke var der, vilde man sikkert føle det som et Savn. Medens Videnskabsmanden paa en anden Maade staar og falder med sin Opgave, med det Bidrag, han giver til Løsningen af et Spørgsmaal, medens han til en vis Grad endnu er Haandværksmanden — om end af højeste Rang — i Livets store fælles Værksted, og medens hans Personlighed spiller en langt mere underordnet Rolle, saa samler det sig just hos Kunstneren om hans personlige Ejendommeligheder. Og jo længere han rykker ud i de uregelmæssige Individers Rækker, jo mere vilkaarlig Blandingen af hans psykiske Evner og Kræfter bliver, desto skarpere bliver hans individuelle Særstilling markeret, desto mere bliver han „noget for sig selv". Det er disse Skikkelser, paa hvilke man kan anvende Høffdings Ord om Søren Kierkegaard, at han „ikke kunde nøjes med at være Led, men vilde være Helhed". Men ogsaa disse mod Nedgangen hastende Individer giver deres Indskud i Livet; uden dem vilde det være fattigt og ensformigt; det er dem, der gør Tilværelsen broget og mangfoldig. Ligesom man vilde savne Rokokkoens svungne Linier og sære Farvespil, hvis det ikke var der, saaledes vilde man trættes ved Livets evige lige Linier og blanke Overflade, om Degenerationens mange Nuancer ikke brød dem med deres vexlende Spil. Og fra de mange særegne Synsmaader og Standpunkter samles der paa den ene Side ligesom Stemmer og

gøres Prøve paa Tilværelsens Problemer; og paa den anden Side udbredes og populariseres de for mange Mennesker, der ikke vilde være lydhøre for dem, hvis de ikke fik dem just i denne Form. Thi ligesom hvert af disse degenerative Individer taler med sin egen Stemme og med sin egen Nuance i Tonefaldet, saaledes hører og opfatter den Kreds, hvortil han henvender sig, ogsaa med sin særegne Lydhørhed, der ogsaa er bestemt af og afstemt efter dens Plads paa Degenerationens Skraaplan. Ethvert Menneske er til en vis Grad afhængigt af sit givne Standpunkt og forstaar kun fuldtud dem, der staar paa samme Trin af Udviklingen. Det er det, den norske Digter Obstfelder udtrykker i disse — i sig selv for de fleste Læsere dunkle Ord: „Og det var hendes dybe Øjne, de han ej helt forstod, trode, han vilde kunne forstaa, hvis han selv kunde gjættes. — — Han sad og tænkte paa, om det vel vilde være ham muligt, at aabne dem en Glug ind til sin egen Verden, den han bar i sig, og som gjorde ham forkjært og „underlig“ for Mennesker.“ Deraf bestemmes inderst inde fra de enkelte Menneskers Smag og Lydhørhed for, hvad der er oppe og giver sig Udtryk i Tidens aandelige Liv. Øret er kun stemt for de beslægtede Toner.

Lad mig til Slutning i et Exempel samle Billedet af den degenerative Skikkelse med alle dens ejendommelige legemlige og psykiske Kendemærker. Jeg laaner min Skildring fra *Gabriele d'Annunzios* Roman, den som paa Dansk bærer Navnet „Lyst“, den største og genialeste Sygehistorie jeg kender. Den frembyder

Punkt for Punkt Karaktermærkerne for en saadan degenerativ Udviklingsproces, som jeg her har skildret den; og jeg vælger den saa meget hellere, fordi den har sin Betydning som et Vidnesbyrd fra en aldeles uvillig Mand. Som Grundtrækkene i Heltens Skikkelse, den om hvis gradvise Degeneration hele Bogen handler, præciserer Digteren just de samme tre Kendetegn, jeg ovenfor har omtalt: den indtil det Sygelige fintmærkende Impressionabilitet, den spejlbilledlignende Skarphed i Opfattelsen og Hukommelsen og den evig bølgende, stemningsbevægede Sensibilitet, der holder Sindet i en uafbrudt svulmende og vigende Bevægelse, der hindrer det i at finde Hvile og gennem Overvejelse og Reflexion at vinde frem til en fast og kontinuerlig Personlighedsudvikling. Som et Udtryk for den nervøse Impressionabilitet skal jeg anføre et Punktum som dette: „Begge var baade sjælelig og legemlig vidunderligt udrustede til at fornemme alle de stærkeste og sjældneste Nydelser; de søgte uden Ophør i deres Elskov det højeste, det utænkeligste, det uopnaaeligste, og de gik til saadanne Yderligheder, at en egen mørk Uro, ja næsten Anger til Tider, selv i den fuldstændigste Forglemmelse, kunde stige op fra deres Væsens Bund og bebude dem en ukendt Straf, en nærforestaaende Slutning paa deres Glæde“. — Og som Spejlbilledet fæstner sig: „Og aldrig glemte han disse Toner og sin pludselige Smerte, aldrig denne Kvindes Stilling i dette Øjeblik, aldrig den slæbende Silkes Glans eller den mindste Fold eller den mindste Skygge eller nogen lille bitte Biting fra denne korte Stund“. — Og nu den stærke Følsomhed: „En saa voldsom Skælven betog Andreas

Legeme ved saa uventet at høre denne Stemme, at han tænkte: „Nu styrter jeg omkuld“. Og som disse tre vilkaarlig valgte Exempler, der kunde forøges mangfoldige Gange, er Bogen, fra Ende til anden, en evindelig varieret Behandling af de samme Grundmotiver, dem Digteren ingenlunde synes med Bevidsthed at have valgt sig som Texter for sin Sang, men dem han bestandig, om og om igen, kommer tilbage til, fordi de i Virkeligheden er de ledende Linier i det degenerative Individs Væsen, som han har kendt og villet skildre. Det er fra Kærlighedssiden — og aldeles overvejende fra denne — han har grebet sit Emne og ført det igennem med en Sagkundskab og med en Energi, som trodser enhver Beskrivelse. Helten er den rigt og overdaadigt udviklede Natur af den gamle Race, hvis Ejendommeligheder han følger Aarhundreder tilbage, og som nu sætter Blomst i denne forfinede og overudviklede Skikkelse. De bølgende Linier og de dæmpede og fint forviskede Farver lyser os imøde fra hver Side i Bogen; man mærker det, saa ofte der — og det gøres der evig og altid — tales om en Blomst, et Stykke Silketøj, en Kvindedragt, et gammelt Broderi eller deslige. Den degenerative, sygelig skærpede Sands saares af de klare Farver og de rene Toner; den har sin Komplementvirkning i de dæmpede og milde Overgange, der kælent smyger sig om dens ømtaalige Fintmærkethed; deraf vore Dages Sans for de gamle afblegede Stoffer, det falmede Guld i den bløde, udviskede Farvenuance, der er Øjet kærere og opfylder dets kunstneriske Krav finere end selv det vægtigste Kunstværk, fordi dette trætter den tungsindige Hjerne ved at

stille større Fordringer til Tankelivets Energi, medens den foretrækker den stemningsfulde men tanketomme Glæde over den harmoniske Farvevirkning uden at besværes af den reflexionsfyldte Sammenhæng i Tingene. Thi Andrea er Kunstner, naturligvis, kan man sige; thi han lever netop paa de jævne Skrænter, hvor Kunsten har hjemme og fylder Tilværelsen; brister den, bliver der Intet tilbage. Men en almindelig arbejdende Kunstner er han ikke; dertil er han for overudviklet og zart; han er „Kunstnernaturen" i al Almindelighed, hvis fintmærkende Modtagelighed og skærpede Sands grænser til det utrolige, men hvis Produktionsevne kun en sjelden Gang i Ny og Næ giver sig Udslag i en enkelt Sonet eller en Tegning af den Elskedes Hænder; for hvem Musik er som hans Hjerteblod, og hvem Kunsten i alle dens Forgreninger synes at ligge lige nær; aller nærmest dog den dekorative Kunst, der, uden at æske Tanken, gennem at pryde hans Stuer og hans Leje volder ham en Sandsernes Lyst, der svulmer til det Fantastiske og gennemsyrer alle hans Følelser og Drømme. Kunsten er for ham kun Nydelse og Fest; hele hans Liv er Kunst: „Man maa skabe sit eget Liv, som man skaber et Kunstværk". Men i Kunsten er det „ikke Tanken, men Udtrykket", der interesserer og fylder ham. Kærligheden er Drivfjeren for alle hans Handlinger; men det er ikke den simple, trofaste, varige Følelse, hvorpaa et Liv kan leves; tvertimod! I samme Øjeblik hans Elskede forlader ham for bestandig, kan han strax tænke paa alt Andet, pynte sig til Middagsselskab med den mest raffinerede Omhu o. dsl. Kærligheden er kun en Stemning, han ikke

kan undvære; Kunsten kan gøre den samme Virkning paa ham. Han er Fagmand, Kunstner, „Noget for sig“ paa Kærlighedens Omraade. „Grunden til hans Magt var den, at han i Udøvelsen af sin Elskov ikke foragtede nogensomhelst Forstillelse, Falskhed eller Løgn.“ Alt bliver ham en Kunst; et Kys er et Kunstværk, som alt Andet: „Saa fuldendt var deres Læbers Forening, at den enes syntes formede for at fuldstændiggøre den andens. For længere at drikke den søde Drik, holdt de deres Aandedræt tilbage, til de følte sig en Kvælning nær, mens den enes Hænder skælvende holdt om den andens Tindinger. Et saadant Kys udmattede dem mere end den hæftigste Lidenskabelighed. Naar deres Læber skiltes, saa de paa hinanden med Øjne, der svømmede som i Taage. Og uden et Smil sagde hun lidt hæst: vi dør“. Saaledes kunde man blive ved at citere ud af denne vidunderlige Bog.

Men Digteren leder den med fast og streng Haand derhen, hvor — man tør maaske ikke sige, han vil det, — men hvor den med følgerigtig Konsekvens maa slutte: i Undergang og Opløsning. „Ethvert af disse Kærlighedsforhold fornedrede ham end yderligere.“ „Den legemlige Besiddelse af den kyske og rene Kvinde syntes ham den højeste, den nyeste, den sjeldneste Nydelse, han kunde naa; og dette Værelse (smykket som det var med gamle Kirkeprydelser) syntes ham det værdigste til at fejre denne Fest, fordi det vilde skærpe den ejendommelige Følelse af Profanation og Helligbrøde, som efter hans Mening burde udmærke den.“ „Hans triste Trang til at sønderskære og analysere Alt“ driver ham sluttelig til

at erkende, at hans „Væsens Lov indesluttes i ét Ord: Nunc. Saa lad denne Lov da ske Fyldest.“. Dette rammer Sagen lige i Centrum; her ligger i Virkeligheden Punktum saliens. Den degenerative der er naaet til dette Udviklingsstandpunkt, lever alene i Nuet. Han er uden Forbindelse med, uden Ansvar for sin Fortid og sin Fremtid. I Momentet har han sat al sin Livskraft ind; derfor virker den saa intensivt og stærkt, fordi intet Hensyn, ingen Reflexion holder den tilbage*). Dens Svaghed er dens Styrke, men dens Styrke er ogsaa dens Svaghed.

Denne store og pragtfulde Sygehistorie, lige beundringsværdig ved sin intensive Forstaaelse og ved sin hensynsløse Redegørelse, der som Kunstværk skildrer en menneskelig Skæbnetragedie over et af Livets Grundforhold, tegner da det degenerative Naturel lige i dets inderste Væsen. Men fra dette Standpunkt løber Linierne da med stejl og snublende Fart videre nedad, indtil de efter et kort Forløb havner indenfor Sindssygdommens eller Sindssygeanstaltens Grænser. Der møder man de vilkaarlige, de opløste Existenser, som de tegner sig i deres sidste Konsekvenser. Det er ikke saa meget den egentlige Sygdomsproces, der karakteriserer dem, som det er det utilregnelige, invalide Anlæg. Snart er det den stærke Impressionabilitet, der behersker Billedet med ustyrlig Magt, saa det antager den voldsomme, impulsive Karakter; snart er det Følelseslivet, der, nedsat og brutaliseret, antager Præget af den laveste Driftsmæssighed; snart er det de stakkels aandelig blind-

*) Om Arvelighedens Indflydelse i Sindssygdomme.

fødte Individer, der uden Blik for Livets Mening og Sammenhæng gaar om og sysler med deres tilfældige Bunke af værdiløse Kendsgerninger. Det er som sagt Svækkelse mere end Sygdom; Grundlinierne er de samme, men de hører ikke længere Livet til, men Sindssygeanstalten og falder derfor uden for min Opgave her.

Men er da nu hele denne Skala, fra Normen gennem Undtagelsen til Opløsningen, ogsaa noget Virkeligt og ikke blot en billedlig Fortolkning af Forhold, vi ingen egentlig Forstaaelse har af. Jeg bilder mig det ind. Og jeg vender her tilbage til min Opfattelse af den uratiske Degeneration som Bindeledet og Grunddraget i det Fænomen, jeg fra Sindssygelægens Standpunkt har betegnet med Navnet de „store Slægter". Jeg tænker mig Muligheden af, at denne Proces, der hviler paa det svækkede Stofskifte, og som opsummerer skadelige Stoffer som Residuer i Organismen, virker som en Degeneration af kemisk Art, mindre ødelæggende end de andre Degenerationsgruppers voldsomme Processer, snarere omformende end sønderlemmende, og at denne Omdannelse paavirker Hjernen paa en saadan Maade, at den fra det kraftige og ligeliniede Organ gradvis forandres til den slappere og uregelmæssigere Mekanisme, der finder sit psykiske Udtryk i de Egenskaber, vi betegner som Fantasi, Følelse, Stemning o. desl. Hvad der taler for denne Opfattelse synes mig at være den Kendsgerning, at naar man følger Linien længere ned til de Individer, der i Sindssygeanstalten repræsenterer den uratiske Degenerations virkelige patologiske Indflydelse, da finder man just hos disse Antydningen af

de samme Karaktermærker, som betegner de højere staaende Degenerationsformer, Energiløsheden, Fantasteriet, de ubeherskede Stemninger, det Drømmende, det Tvangsmæssige osv. osv. Alt kun i en mere bestemt markeret sygelig Skikkelse. Tilmed hører det jo ikke til de ganske sjeldne Fænomener at se baade den degenerative Begavelse og den degenerative Sindssygdom forenede i en og samme Hjerneorganisme.

Men dette faar kun staa hen som en Hypotese. Men en anden Lære kan man ogsaa drage af alle disse Forhold, og det er den overordentlig store Forskel, der er mellem alle Mennesker indbyrdes, og som afhænger af, hvor de har deres Plads i de naturlig givne Rækker. Man er jo til en vis Grad vant til at betragte Menneskeheden en bloc, som bestaaende af en uendelig Mængde nogenlunde ensartede Skikkelser, der gennemgaaende er blevet til under samme Betingelser, som fylder den samme Plads i Livet, og til hvem man kan stille de samme Fordringer. Dette er naturligvis til en vis Grad sandt, for saa vidt, som de alle falder ind under Kategorien homo sapiens. Men det er dog ikke mindre sandt, at ethvert Menneske, hvert enkelt Individ, har sine egne Forudsætninger og sin egen deraf betingede Særstilling, der maaske aldrig er ens for to Væsner, lige saa lidt som to Ansigter er det. Bor han paa den flade Muld, eller er han naaet frem til at blive Indbygger af den befæstede Stad, eller har han endelig lejret sig paa det skraanende Bakkehæld for som Tilskuer at se ud over den brogede Verden; er han et sundt og levedygtigt Individ, der gennem sin Slægt er naaet Livets normale Gang igennem, eller er han brudt af paa

Halvvejen og som et Offer for sine Forfædres Sygdom eller Skyld kastet ud af sit naturlige Leje — Alt dette og meget andet giver det uendelig nuancerede Billede af de enkelte Individer, som dog alle til syvende og sidst har deres Udspring fra den ene og fælles Stamme, hvoraf alle er Led, mens Ingen er Helhed.

NAME	DATE DUE